

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLLERUP HØJSKOLE.

ELEVFORENINGENS ÅRSSKRIFT.

1924.

Statens pædagogiske Studiesamling
København

A A R S S K R I F T
F O R
O L L E R U P H Ø J S K O L E S
E L E V F O R E N I N G
1 9 2 4

A N D E L S B O G T R Y K K E R I E T I O D E N S E
M C M X X I V

Statens pædagogiske Studiesamling
København

AF SLÆGTEN BOJSENS HISTORIE,

VED J. P. KRISTENSEN-RANDERS.

SÆRLIG siden 1859, da den navnkundige Naturgransker Charles Darwin udsendte sit mærkelige Værk om Arternes Oprindelse, har mangfoldige Mennesker sys-selsat sig med at finde Sammenhængen i Slægtledenes Ud-
vikling. Praktikere og Videnskabsmænd har i saa Henseende arbejdet sammen og høstet stort Udbytte af Samarbejdet baade paa Planteavlens og Kvægavlens Omraade, Men har Travlheden været stor, naar det gjaldt om at finde Arvelig-hedslovene indenfor Plante- og Dyreriget, saa har den været endnu større, naar det var Lovene for Menneskeslægtens Oprindelse og Udvikling, man ønskede at klarlægge. Om end Iveren her tit førte ind paa Vildspor, maa det dog siges, at det i og for sig er glædeligt, at vi Mennesker higer efter at faa den fyldigst mulige Kundskab om os selv. En Hoved-sag her er at vor Granskning er redelig, saa at vi ikke kal-der vore Ønsker for Resultater af videnskabeligt Arbejde. Og en anden Hovedsag her er den, at vi ikke, naar Talen er om Arveligheds-læren, bliver saa forgabede i Nyheder vedrørende den, at vi derover glemmer gamle velsignede Sandheder af stor opdragende og opbyggende Værdi.

En ældgammel Arvelighedslov, utvivlsomt den ældste, fin-des i 2. Mosebogs 20. Kapitel. Den bestaar af to Paragraffer. Den første lyder saaledes:

»Jeg Herren, din Gud, er en nidkær Gud, som straffer Fædrenes Synd paa Børnene i tredje og fjerde Led paa dem, der hader mig.«

En Oplevelse har lært mig, at der er Mennesker, som læser denne Paragraf uden at lægge Mærke til dens fem sidste Ord. En ung Mand, hvis tungsindige Moder havde taget sig selv af Dage, kom fortvivlet til mig og sagde: »Jeg kan ikke komme bort fra den forfærdelige Tanke, at Ordene om den nidkære Gud, der straffer Fædrenes Synd paa Børnene i tredje og fjerde Led, gælder vor Familie.« — »Du glemte

det vigtigste«, sagde jeg da til ham. »Der staar jo ogsaa: »der hader mig.« Du veed jo godt, at din stakkels tungsindige Moder ikke hadede Gud, og du veed jo lige saa godt, naar du tænker dig om, at du nærer ikke Had til Gud. Vil vi lade et enkelt Bibelord være afgørende for vort Liv, lad os da endelig ikke afkorte det, saa det faar en helt anden Mening end den, det i Virkeligheden har.«

Den anden Paragraf lyser af uendelig Kærlighed; thi her siger Gud: »Men jeg øver Barmhertighed i tusinde Led mod dem, der elsker mig og holder mine Bud.«

Den herligste Følelse, der kan gennemstrømme et Menneskehjerte, er Troen paa, at Gud fører een gennem Livet ved sin stærke, varme Haand.

En dansk Slægt, Slægten Bojsen, har haft den Velsignelse over sig, at den Gang paa Gang har haft Oplevelser, der styrkede dens Forvisning om at være under Guds faderlige Varetægt. Een af dens mest bekendte Mænd, Præsten Frits Engelhart Bojsen, satte under sit Billede disse Linjer:

»Hvor jeg mig i Verden vender,
staar min Lykke i Guds Hænder.«

Der forekommer i Slægtens Historie tre mærkelige Vidnesbyrd om, hvor underfuldt Gud kan føre sine Børn.

1751 blev Boy Hansen fra Højer ved Tønder gift med Geske Marie Outzen fra Emmerlev i samme Egn. De drev Gaardbrug og Kniplingshandel og var dygtige Folk i deres Bedrift. Men det var ogsaa Mennesker med aandelig Sans. De levede paa en Tid, da Brorson oplivede Salmesangen i deres Egn. Om Geske Marie veed vi, at hendes Valgsprog var: »Gud sidder overlig, men ser nederlig,« og at hun havde indrettet et lille Rum i sit Hjem til et Bedekammer med en Pult og en Knæleskammel. »Rejs til Søs, saa lærer du at bede«, siger et Ordsprog. Geske Marie blev velkendt med de dybe »Farvande«, og saa maatte hun ind i det lille Kammer for at tale med Gud. I de to første Tiaar af hendes Ægteskab dør 4 af Børnene og det næste Tiaar bragte Misvækst og Kvægpest; men som Modvægt havde de en indbringende Kniplingshandel. Deres Ægteskabs 3. Tiaar blev det mest trykkende i økonomisk Henseende. Da kom der til at hvile en tredobbelt Byrde paa dem. Der kom atter Misvækst og Kvægpest, og dertil føjede sig et meget føleligt Pengetab. De havde hørt, at der skulde

være særlig god Afsætning for de ægte Tønderkniplinger oppe i Norge, og de satte da alt ind paa at faa en rigtig kostbar Ladning samlet, og de har sagtens maattet gøre Gæld for at naa dette Maal. De sendte saa en Mand, som de mente at kunne stole paa, den lange Vej med deres Skat. Det maa have været omved 1773 eller 74. Manden og Kniplingerne kom godt nok til Norge, og Handelen med dem gik strygende. Derom fik de Brev fra ham flere Gange. Men saa hørte Brevene op, og af Penge havde de ingen faaet. Boy Hansen gjorde Forsøg paa at finde Manden; men han havde gjort sig usynlig. Kniplingshandelen maatte de høre op med, og da de ogsaa havde Misvækst og Kvægpest at drages med, var det kun med Slid og stor Nøjsomhed, de slog sig igennem, efterat deres Tillidsmand var rømt.

Boy Hansen og Geske Marie havde en højtbegavet Søn, som hed Peder Outzen Boysen (eller Boisen). Han var bleven holdt til Bogen, først ved at læse hos Stedets Degn, som var Student, og siden ved i 6 Aar at opholde sig hos Præsten i Tinglev, som beredte unge Mennesker til Universitetet.

Otte trange Aar var gaaet, siden Boy Hansen blev bedraaget af sin Agent. Sønnen Peder Outzen gik i sit 20. Aar; men endnu var han ikke bleven Student, skønt han var due- lig nok til at gaa til Universitetet. Vi er naaet til Paasken 1782. Efter Helligdagene skal Optagelse af Studenter finde Sted i Kiel. Peder Outzen maa af Sted; men, men! Forældrene har ingen Penge at sende ham bort med, og de to Frakker, den ene rød, den anden grøn, som Geske Marie selv har lavet til ham, kan vanskelig bæres i en Studenterby. Det var 2. Paaskedags Aften. Faderen, 2 Sønner og 2 Døtre er samlede i Dagligstuen om Sønnen, som — trods Penge- savnet — skal af Sted til Kiel Dagen efter. De var alle sørg- modigt stemte. Men inde i sit Bedekammer kæmpede Mo- deren en Bønnens Kamp med Gud. Og da den var kæmpet til Ende, kom hun glædesstraalende ind til Familien og sagde: »Vær kun ved godt Mod! Gud har hørt min Bøn og vil hjælpe!« »Men Faderens Hjerte blev svagt, han troede hende ikke«. Men hende skete det, som hun troede. Næste Dag kom der Brev fra den forsvundne Kniplingsælger og med Brevet en ikke ubetydelig Pengesum. Samvittigheden havde slaaet ham. Boy Hansen brast i Graad; men Mor Geske jublede. »Der, Peer«, udbrød Faderen, idet han

rakte Sønnen Pengeposen. »Tag den, Gud har sendt dig den!« —

Hermed er den ene af de Oplevelser fortalt, hvori Bojsenslægten ser Guds Barmhjertighed.

Peder Outzen Boisen blev theologisk Kandidat og Præst. Om hans Løbebane siden skal i Korthed meddeles: Han blev Præst, Seminarieforstander og Biskop over Laaland—Falsters Stift. Hans Virketid faldt i Rationalismens Dage, og han kom som Folkeoplyser til at samvirke med en af Retningens allerbedste Mænd, Grev Christian Ditlev Reventlow. Medens de fleste Rationalister vilde paavirke Viljen gennem Forstanden, hørte disse to Mænd til dem, for hvem Vejen til en stærk Vilje gik gennem et varmt Følelsesliv. De var begge stærkt religiøse og følte Guds Fingre og Guds Naade alle Vegne i deres Livs skiftende Skæbner. Men denne deres Gudsfrygt drev dem til at hjælpe de fortrykte og lidende i Samfundet. Maalet blev for dem en Tilstand, der gjorde det muligt for alle at leve »et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord«.

Deres Livssyn førte dem til et nidkært Arbejde for Folkeoplysning. For at fremme den oprettede Boisen et Seminarium i Vesterborg Præstegaard. Lærerstillingen i Almueskolen maa den Gang have fristet stærkt til Pedanteri og Kejtethed. En Mængde Fortællinger vidner derom. Her nogle Prøver: En Seminarist kom ned til en Boghandler, stillede sig op foran Disken og holdt følgende Tale i Kancellistilen: »Bekommes her den Bog, som handler om Vandets Kraft, og hvad koster samme?« — Svar: »Den koster en Mark«. — »Saa er denne Bog ikke for mig; thi jeg haver kun 12 Skilling.« — Under en Katekisation spurgte en Seminarist Børnene: »Hvad gør Maanen?« En Dreng svarede: »Den skinner,« hvorefter Læreren udbrød: »Haver jeg nu ikke mange Gange sagt jer, hvad I skal svare: »Den oplyser i Nattens Mørke Vejen for den trætte Vandringsmand.«

Ogsaa paa Vesterborg mærker man til dette Pedanteri. Ved Spisebordet dér rejste en Seminarist sig og udtalte højtideligt: »Kartofler ere en god Spise, naar de ere gode; men disse ere ikke gode.« Men saadant Uvæsen kunde ikke vinde Magt, hvor P. O. Bojsen stod for Styret. »Han gik imellem os, som en Fader mellem sine Børn«, siger een af hans Elever, og med en Spøg kunde han jævne de Stridigheder,

som opstod imellem dem. Lærebogsterperi kendtes ikke paa hans Seminarium; men mundtligt livligt Foredrag var her i Brug, længe før Grundtvig skrev de myndige Ord: »Bogen i, og Munden op!«

Man forstaar, at Boisen kunde fængsle disse Elever. Da han 1805 blev kaldet til at være Biskop over Akerhus Stift i Norge, en meget anseelig Stilling, og han for Seminaristerne oplæste den kongeligeSkrivelse, brast dei Graad næsten alle som een. Dette gjorde saadant Indtryk paa ham, at han straks maatte forlade Stuen. Hans Beslutning var fattet: han rejste skyndsomst til København og fremstillede sig for Kronprins Frederik. Denne troede, at Boisen kom for at takke for Udnævnelsen, og blev ikke lidet skuffet, da han tværtimod kom for at frabede sig Æren og ikke havde anden Grund at nævne, end at han ikke kunde skilles

Biskop P. O. Boisen.

fra Seminarie-Eleverne. I Begyndelsen syntes Kronprinsen at være unaadig stemt; men da han mærkede, at han stod overfor en fast Vilje, udbød han pludselig: »Saa bliv da ved dine Seminarister, og saa skal du alligevel blive Biskop«. Det var Laaland-Falsters Bispestol, som var bleven ledig, og nu blev Boisen Biskop dér med Ret til at blive boende i Vesterborg Præstegaard. Saa føjelig som Kronprinsen viste sig overfor den varmhjertede laalandske Præst, var denne ikke i sit Forhold til Fr. VI, da Kongen satte alt ind paa at gennemføre den baade fra Aandens og Hjertets Side forkastelige »indbyrdes Undervisning«. Biskoppen udtalte sig stærkt imod den. Han foretrak »Lærerens Stemme for Pibens Lyd«. I Pigeklasser fandt han hele Fremgangsmaaden ubrugelig; thi »det er ikke passende at hænge Skilt¹⁾

¹⁾ De saakaldte Bihjælpere fik et Blikskilt hængt paa sig.

paa den bly og undselige Pige og lade hende ligesom Dren-gen gaa frem efter Signal«, Ligesaa fandt han det upas-sende, »at Knælingen bruges som Symbol paa Straf; thi at knæle er Andagtens højeste Udbrud.«

»Den opmærksomme Læser«, som det hed i ældre Dage, vil skønne af, hvad her er fortalt om den laalandske Bisp og Seminarieforstander, at der vel er en stor Afstand mel-lem ham og grundtvigske Præster og Skolemænd, men in-genlunde nogen uoverkommelig Kløft. Det var intet større Under, at hans Børn og Børnebørn gennemgaaende slut-tede sig til den grundtvigske Retning som Præster, Præste-koner og Skolefolk.

En af Biskoppens mange Sønner var F. E. Bojsen, og-saa kaldet »Budstikke-Bojsen« efter det opbyggelige Blad, som han udgav i mange Aar, Han havde sin særegne Op-levelse af Guds Barmhertigheds Nærværelse i hans Slægt. Han fortæller :

Jeg var allerede temmelig tidlig bleven bestemt til at være Præst, og da jeg nok kunde lære, hvad dertil udkræ-vedes, saa syntes der ikke at være noget til Hinder derfor. Imidlertid led jeg allerede i min Ungdom af et Tilfælde, som jeg egentlig ikke kan beskrive, ejheller forklare dets Oprindelse. Det var en Art Stammen, som vel ikke laa i nogen organisk Fejl; men det var dog noget, som jeg i lang Tid troede var ejendommeligt for mig; senere har jeg er-faret, at der er flere, der lider af det samme, uden at nogen mærker det; thi det kan skjules og bliver det ogsaa som oftest. Naar der var nogen, jeg undsaa mig for, var det, som kunde jeg ikke faa et Ord frem, og da dette jo vilde ind-træde ofte, hvis jeg blev Præst, maatte det gøre denne Stil-ling umulig for mig. Mine Forældre sørgede meget der-over; men da jeg var bleven Student og havde studeret Theologi, ønskede min Fader, at jeg skulde prøve at skrive en Prædiken og holde den alene for ham, saa haabede han, det nok vilde lykkes. Det gjorde jeg, og en Dag gik jeg over i Kirken, ledsaget af min Fader og Moder.

(Det var i Sommeren 1829, da Bojsen var 21, og Aaret, før han blev theologisk Kandidat.)

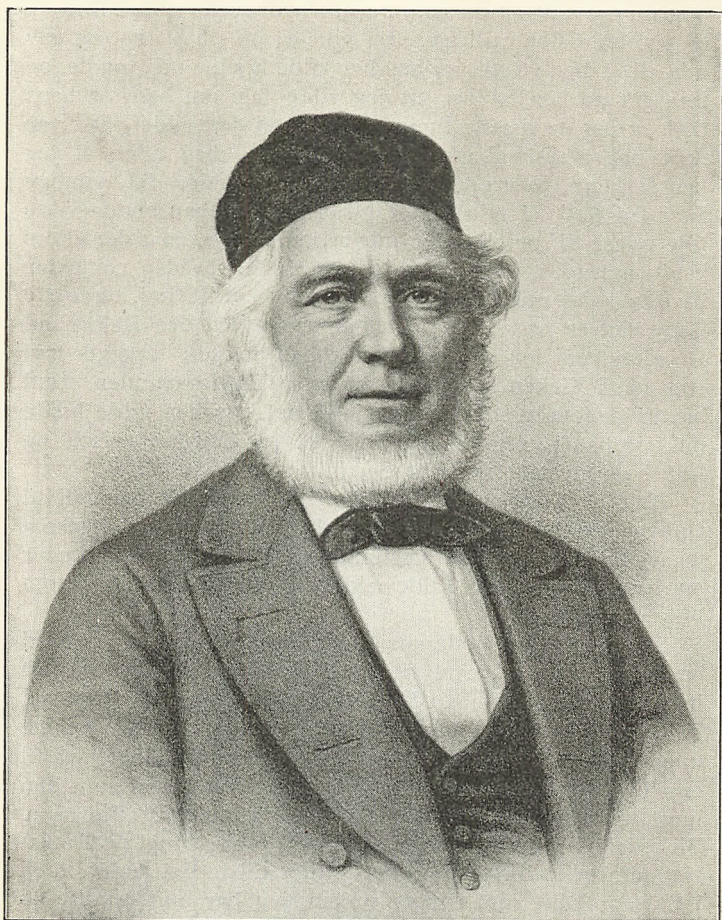
Jeg besteg Prædikestolen og forsøgte at holde den Præ-diken, som jeg havde skrevet og lært udenad; men det gik daarligt for mig; jeg blev saa ofte standset i min Tale, saa det syntes klart, at jeg var ikke skikket til at blive Præst.

Mine Forældre trøstede mig, saa godt de kunde; men jeg saa paa dem, at de mistvivlede lige saa fuldt som jeg selv om, at det nogensinde vilde lykkes mig at naa, hvad der dog nu var mit Livsmaal. De gik bedrøvede ud af Kirken, og jeg blev alene tilbage. Da gik jeg op til Alteret og gav mig til at bede Gud, om han her vilde hjælpe mig, og denne Bøn gik ud paa, at saa tit jeg vilde tale om ham og hans Ord, at jeg da maatte kunne sige, hvad jeg vilde. Det var ikke nogen Aabenbaring, jeg oplevede; men uden at jeg kan forklare, hvorledes det gik til, fik jeg dog det tydelige Svar fra Gud, at min Bøn var hørt, og at han endda vilde føje noget til, nemlig give mig at kunne tale, naar der ellers var noget godt, som laa mig paa Sinde. Saadan rigtig for Alvor var det nok første Gang, jeg har bedt til Gud, og første Gang, det er jeg vis paa, jeg har erfaret, at den Helligaand »træder frem for os med uudsigelige Sukke.« Jeg gik trøstig ud af Kirken, og den Trøst er aldrig forsvunden. Gud havde givet mig sit Ord, nu gjaldt det, om han vilde holde det, og han har holdt det, hvor tit jeg end har erfaret og følt, hvor uværdig jeg var dertil.

»Det er Kildevældet, hvorfra alt, hvad jeg har talt til Opbyggelse for Mennesker, har haft sit Udspring, ligesom jeg ogsaa tror, at min Bedstemoders Forbøn for min Fader og hans Slægt blev Kildevældet til den Velsignelse, som blev givet denne.«

Sangen: »Vort Modersmaal er dejligt, det har saa mild en Klang« blev skrevet til en Afskedsfest for Bojsen, da han skulde omskifte sit Embede som Præst i Vilstrup ved Haderslev med Sognepræstembedet i Stege. Jeg har i mine unge Dage hørt Budstikke-Bojsen tale mange Gange, og til den Dag i Dag har han for min Erindring staaet som den mest veltalende Mand, jeg har lært at kende. Bjørnson, Birkedal og Rasmus Nielsen havde vel større Flugt og Tanke-rigdom, de to første det ene og den sidste det andet; men i Bojsens Tale, som i ingen anden, jeg har hørt, smilte en lysende Sjæl og duggede et vidunderligt let bevæget Hjerte. Jeg mindes et Par af hans Taler, hvori hans ejendommelige Evne til at gribe Tilhørerne baade ved dyb Alvor og ved kraftig Skæmt kom stærkt frem. Ved et Møde paa Gjedved Seminarium prædikede han gribende skønt om den Velsignelse, Kristne ejer i deres Daab. Idet Folk rejste sig for at gaa ud af Salen, sagde en gammel Degn: »Det var endda

dejligt!« Den, han talte til, svarede: »Aa, det var møj mier end dejligt; vi maa være nogen sølle Mennesker, om vi

Fritz E. Bojsen.

nu synder tiere!« -- Nogle Aar senere hørte jeg ham holde et folkeligt Foredrag i Vemb i Vestjylland. Han indledte med en lille Spøg ud fra Lyd-Ligheden mellem Vemb (udtales Vem) og hvem (udtales af Ikke-Jyder som vem). »Jeg har,«

sagde han, »nok taget grundig fejl af Navnet paa Stedet her. Da jeg første Gang hørte, at der var noget ude i Vestjylland, der hed »Vem«, tænkte jeg: det skal nok staves h - v - e - n og betyde: hvem kan vel bo dér, i det øde Vesten? og nu saa jeg ude, at de har en stor Plantage, og her inde ser jeg en stor Sal, fyldt med glade Mennesker. Jeg bér Dem om Forladelse for de daarlige Tanker, jeg har haft om Vemb!« Derefter meddelte han Forsamlingen, at han havde taget to gamle Ordsprog med sig og en Forklaring til hvert af dem. Det ene vilde han tilegne Mændene, og det andet skulde Kvinderne have som deres særlige Part.

Det første Ordsprog var: »Der gror flere Græsstraa efter een Solstraale end efter ti Hagelbyger«. Det burde Mændene lægge sig paa Sinde, hvis de havde Tilbøjelighed til at tage Vanskeligheder, Fortrædeligheder og Uoverensstemmelser med det haarde.

Det andet Ordsprog var: »Man fanger flere Fluere med een Draabe Honning end med ti Tønder Eddike«. I Forklaringen gjorde han en Del kostelige Løjer med den pjattede Brug, der tit gøres af Ordet »sød«. Men som Honning er Naturens Sødme, saaledes har ogsaa Menneskelivet sin naturlige Sødme. Vi taler med Rette om søde Børn, søde Piger og søde Koner. Koner maa ikke være »Eddikebryggere«. Deres Tale og Færd skal minde om Honningens blide Sødme; mangler den i Huset, da gaar det ud over Opdragelsen af Børnene, vel især da Pigebørnene. »Ja, nu sidder I Mænd og tænker: det er sandelig godt, at vore Koner faar dette her at høre, det kan de endda have rigtig godt af; men lad mig saa minde jer om et engelsk Ordsprog, der lyder saaledes: »Alle Piger er fromme, — hvorfra mon de slemme Koner komme?« Dette er et meget alvorligt Spørgsmarl for os Mænd; der maa være noget galt ved os, hvis de fromme Piger, naar de bliver gift med os, bliver slemme.

Han sluttede med at sige: Jeg begyndte mit Foredrag med at fordele de to Ordsprog mellem Mændene og Kvinderne og vil nu betro Dem, at det var for at have Orden i min Tale. Men Sandheden er, at begge Ordsprogene gælder alle Mennesker. Det kan De nu tænke paa, naar De kommer hjem, og tale sammen om.

Da vi gik hjem efter Mødet, sagde en af Tilhørerne: »Dette her var jo lige saa godt som en god Prædiken!« Og

det siger meget i en alvorlig Vestjydes Mund. — En anden Ros kan passende nævnes her. Engang, da Pastor Bojsen havde talt i Gjedved, sagde den gamle Proprietær Kaas: »En saadan Mand skulde aldrig dø.« Og Kaas kunde langtfra regnes til Skolens Venner.

Fra Bispen og Præsten kommer vi til Skolemanden, som tillige var Politiker og Landmand, kort sagt til P. Bojsen, Søn af Budstikkemanden, og for tredje Gang ser vi tydelig Guds Finger i samme Slægts Historie.

Fra 1837 til 1850 var F. E. Bojsen Præst i Skørpinge ved Skelskør. Kort efter at han havde tiltraadt dette Embede, hændte der ham og Familie et Uheld, som nær kunde have faaet alvorlige Følger. Det var ved Paasketid 1838, at han skulde køre over Halkevad Aa, lidt Syd for Skørpinge. Dengang var der ingen Bro; men man kørte over Aaen, saa godt man kunde, og det var vanskeligt nok ved Foraarstid, naar Vandmængden var stor. Da Bojsen ved nævnte Tid vilde køre over Aaen og blandt andre havde sin frugtsommelige Hustru paa Vognen, var Isen ikke optøet, skønt der var en rivende Strøm. Isen brast under det ene Hjul, og Vognen væltede midt i Aaen. Alle Passagererne fik et koldt Bad. Bojsens Hustru, som var indspændt i en Fodpose, kom under Isen og blev draget op i næsten livløs Tilstand. Først efterat hun var bragt hjem til Præstegaarden, kom hun til sig selv igen; men det ufrivillige kolde Bad havde en for tidlig Fødsel til Følge. Barnet, hun fødte Paaske-dags Morgen d. 15. April, blev kaldt Peter efter Bedstefaderen; han blev en kraftig og livlig Dreng og siden en evnerig og usædvanlig virksom Mand.

Peter Bojsen gik ligesom sin yngre Broder Frede en Tid i Haderslev Latinskole; men da han i sit Hjem var vant til en livligere Undervisning end den, Latinskolen bød paa, følte han sig ikke ret hjemme dér, og han fik Lov til at forlade den, da han var i sjette Klasse. Han fik ved sin Udgang af Skolen det Vidnesbyrd, at han kunde saa megen Latin, som var nødvendig for at være et »dannet Menneske«. Han tilbragte nu 4 Aar i København. Her tog han først Præliminæreksamen og derefter Adgangseksamen ved polyteknisk Lærestalt, hvor han saa studerede i længere Tid. Særlig tiltalte han af Forchhammers Foredrag i Kemi og Geologi og af Adolph Steens Mathematiktimer. Hensigten med den Uddannelse, han i disse Aar søgte og fik,

var at blive Lærer i Naturvidenskaberne ved en Folkehøjskole. Da han indsaa Betydningen af at have et praktisk Erhverv ved Siden af Virksomheden som Højskolelærer, afsluttede han sine Studier i København med at tage den theoretiske Del af Landinspektøreksamen i Aaret 1858. Derefter overtog han fra September dette Aar til Januar 1859 Forstander Sofus Høgsbros Timer paa Rødding Højskole, da Høgsbro som Rigsdagsmand maatte være i København til omved Jul. Efter hans Hjemkomst forlod Bojsen Rødding. Kort efter skulde hans Fader og han rejse til Sejling ved Silkeborg. Pastor Møller og P. Bojsens Søster Jutta skulde have en Søn døbt — Aage, som nu er Provst i Slagelse. Det var Meningen paa Rejsen fra Vejle at overnatte hos den bekendte Folketingsmand Jens Jørgensen paa Bjerregaard i Aale Sogn Vest for Horsens. Men nu hænder der noget, som baade Fader og Søn siden saa som et Led i Guds Barmhertighed mod Slægten.

De tog fejl af Vejen og kom til Uldum, hvor de i Kroen traf Højskolens Forstander Rottwitt, der netop dengang manglede en Lærer. Dette tilfældige — i hvert Fald ikke af Mennesker tilsigtede — Møde førte til, at den kun godt 20 Aar gamle Peter Bojsen blev Lærer ved Uldum Højskole. Nu var han altsaa knyttet til Horsenseggen; men i samme Egn, nemlig i Gjedved, var en Højskole gaaet i Staa. Nogle Mænd, som gerne vilde have den i Gang paa ny, hørte om den unge, livlige Bojsen i Uldum, opsøgte ham dér og fik ham og Rottwitt til at købe den standsede Skole. Fra Efteraaret 1859 er Peter Bojsen da Højskoleforstander i Gjedved, og 1862 oprettede han ogsaa et Seminarium dér. Dette fik i Aarenes Løb saa stor Tilgang, at Højskolen maatte opgives. Da Seminariet havde bestaaet en Menneskealder, bortforpagtede Bojsen det til sin mangeaarige Medlærer Martin Kristensen og den unge Byskov. Byskov, der snart blev kendt Landet over som en højtbegavet Mand og en udmærket Lærer, købte saa 1903 Seminariet af Bojsen. Det er om den sidste, jeg fremdeles vil fortælle.

Det blev til Lykke for ham og hans Gerning og derigenem for mange andre, at han blev hentet til Gjedved. Ikke langt dérfra ligger Østbirk Præstegaard, og her var den 18-aarige Ingeborg Crone Lærerinde. De blev forlovede under Solformørkelsen d. 18. Juli 1860, og d. 2. September 1862 holdt de Bryllup. Hendes Fader var Landmand; paa

mødrene Side stammede hun fra den adelige Slægt de Lichtenberg paa Stamhuset Bistrup ved Laurberg, og der var altid i hendes Holdning og Optræden en Borgfrues statelige Ynde, der gjorde, at man maatte lægge Mærke til hende, hvor hun viste sig. En anden langt mere værdifuld Arv havde hun ogsaa fra sin Moder, sin sjældne musikalske Sans og sin dejlige Sangstemme. Det var vel ogsaa nærmest fra hende, hun havde sin praktiske Sans og sin store Kærlighed til alt levende.

Kort efter at hun var kommen til Gjedved, blev hun opmærksom paa, at Forholdene i Byens Fattighus ikke var, som de burde være. Nogle gamle Folk her savnede den fornødne Pleje. Hun besøgte dem da, redte deres Senge og vaskede Gulv for dem. Byens velstillede Mennesker fik derved en stor Ærbødighed for »den fine Frue« paa Højskolen.

I den Vise, som C. Hostrup skrev til Peter og Ingeborg Bojsens Bryllup, hedder det til hende:

»Du syng Guds den klare Sol
til Ungersvendens Vraa,
Du syng Jorden lys og grøn
og Himlen mere blaa.
Du, som kvidrede saa frydelig.«

Et bedre Sted end det, der blev Fru Bojsens Hjem, kunde der ikke gives en Sangfugl som hende. Der var nok at synges for, og hun var en gavmild Tjenerinde med sin Musik og sin Sang. Hun spillede, og hun sang for sin Mand og sine Børn, for Seminaristerne, som hun samlede til Sangaftener i den ikke synderlig store Dagligstue, for Rengøringskonerne, naar deres Arbejdsdag var endt, og for Fattiglemmerne paa Fattiggaarden, naar hun af og til fulgte sin Mand til Sogne- raadsmøderne dér. — Lad mig tilføje, hvad en af Gjedvedeleverne har skrevet om hende:

»Altid, hvor der var Sang, i Kirke eller Foredragssal, hørte man Fru Bojsens bløde Altstemme; thi hun sang Andenstemme til alle Melodier, naar der var Fællessang. Hun spillede Klaver, Violin, Guitar og Luth, og sang hun Solo til sit Instrument, var det med et ukunstlet Foredrag, en Hengivelse i Glæden over Tonerne, der gav Sangen poetisk Glans og gik Tilhørerne til Hjerte.«

Det var meget, som hun sang vidunderlig sjælfult: blødt

og varmt, lysende, muntert og gribende alvorligt, som Ordene og Tonerne var til. Mange af hendes Tilhørere, ogsaa de lidet musikalske, vil mindes en lille Stemningssang som den, hun vistnok havde fra sin Moder: »Fra Livets Morgen du var min Fryd, o venlige Harpeklang«. Eller den vemodige Folkevise: »Det var en Torsdag Aften, førend Klokken slog ti, der gik tre smaa Børn paa Kirkegaarden og græd. Den ene græd Taarer, den anden græd Blod, den tredje græd sin Moder af sorteste Jord«. Eller Fædrelandssange. Eller Salmer. Eller Erik Bøghs komiske: »Den nye Vise bevar os vel, den kender vi ogsaa paa Landet«.

Men lad atter den nysnævnte Gjedvedelev faa Ordet:

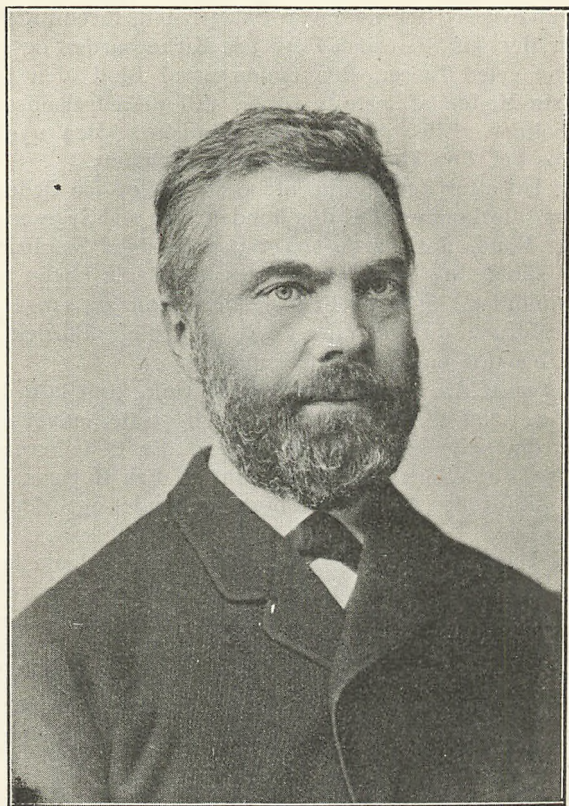
»Men allerlønnest lød dog hendes Sang ved Sygesengene. En ung Mand, der havde været paa Gjedved Seminarium, laa og skulde dø og kunde ellers ikke taale nogen anden Underholdning; men da Fru Ingeborg kom og sang: »Fra Livets Morgen du var min Fryd, o venlige Harpeklang«, glemte han for en Stund sin Kummer.«

»Hos en ældre Kvinde, der laa af Kræft, kom hun daglig en Tid og sang til sin Guitar bl. a. den gamle Nadversalme: »Jesus, din søde Forening at smage«. En tilstedeværende ung Pige, der ellers ikke havde hørt til Fru Bojsens Beundrere, skildrede dette som hjertegribende og uforglemmeligt.«

I en Tale for Ingeborg Bojsen blev der sagt om hende, at hun havde »Mildhedsmajestæt«. Taleren fremdrog da dette Træk: En Klasse Seminarister var samlede, før en Time skulde begynde, og de gjorde en Del Støj. Da viste »Fruen« sig i Døren et Øjeblik kun og sagde meget roligt: »De husker jo nok, at en af Deres Kammerater ligger meget syg i et Værelse tæt ved.« Ikke et irettesættende: »De glemmer nok!«

Til sidst skal det nævnes, at denne poetiske og fint dannede Kvinde var et meget praktisk Menneske. Hun færdedes meget i Mærk og Stald, havde Forstand paa Handel med Husdyr og Landbrugets Frembringelser, og da hun var ung, saa man hende nu og da til Hest og siden ofte som Kusk. Hun havde en mærkelig Evne til at omgaas alle Mennesker. Jeg husker, hvor jeg beundrede hende, da en beruset Mand kom ind i Skolens Forsamlingssal, medens Bojsen stod og holdt Foredrag. Da Manden fremsatte et mærkeligt kirkehistorisk Spørgsmaal, blev Bojsen, som ikke kunde taale at

se berusede Mennesker, helt ude af sig selv af Vrede og bød Manden gaa ud. Men Fruen gik ganske stilfærdigt hen til ham og sagde i den elskværdigste og mest beherskede Tone: »Der er noget, jeg gerne vil tale med Dem om«.

Peter Bojsen.

Manden rejste sig og gik med hende ud i Gangen, og jeg gik med. Da vi var komne ud af Salen, og Døren var lukket efter os, sagde hun: »Bojsen blev vred, fordi Deres Spørgsmaal forstyrrede ham. Jeg synes derfor, De skulde gaa hjem nu. Men i Morgen kan De saa komme her op og tale med ham; saa svarer han Dem nok.« Manden takkede, sagde God Nat! og gik.

Der var i Fru Bojsens beherskede Væsen noget, der kunde minde om de gamle stærke Sagakvinder. Den nævnte Gjedvedelev nævner et særlig betegnende Eksempel:

»En ung Lærerhustru laa paa Dødslejet efter at have overstaaet en haard Fødsel og tog en gribende Afsked med

Ingeborg Bojsen.

Slægt og Venner. Alle tilstedeværende var opløst i Taarer; men Fru Bojsen gik rolig omkring og ordnede forskelligt i Stuerne, og der var dem, der undrede sig over, at hun kunde være saa fattet; men da den unge Moder var død, tog Fru Bojsen det lille Barn hjem til sig, beholdt det et Aar og plejede det som et af sine egne Børn.«

Da F. E. Bojsen og hans Søn Peter kom til Uldum i Ste-

det for Bjerregaard, sagde de, at de havde taget Fejl af Vejen. Mon det alligevel ikke var den rigtige Vej, de kørte? Den førte i alt Fald inden ret længe til Gjedved og til den Præstegaard, hvor hun gik, der »kvidrede saa frydelig«.

Nu er det paa Tide, at jeg samler Tankerne om den Bojsen, jeg af alle Bojsenerne har kendt bedst og skylder mest: Peter Bojsen. Jeg har været baade Højskoleelev og Seminarieleve under ham i to—tre Aar, og senere var jeg i 5 Aar Lærer paa hans Højskole og hans Seminarium. Hvad jeg meddeler om ham, bliver derfor for største Delen mine egne Erindringer.

Jeg mindes ham som den ypperlige Fortæller. Hans Evne til at gengive den homeriske Digtning og de islandske Sagaer og til at fremstille historiske Personer og Begivenheder har faaet mig til at tænke paa Dichmann, Øhlenschlägers Lærer. Om ham skriver Digteren: »Overalt, hvor Humaniteten vandt Sejr, eller hvor det heroiske (Helsesindet) ytrede sig paa usædvanlig Maade, — dér var Dichmann begejstret, dér flød hans Taare, der bævede hans Stemme — dér fik han os alle mer eller mindre revet med.«

Trofasthed, endog hos Dyr, kunde gøre Bojsen varm og veltalende. Et Eksempel fra Homér: Efter sin mangeaarige Omflakken kommer Helten Odyssevs hjem i Skikkelse af en pjaltet, elendig Tigger. Han træffer paa sin mest trofaste Slave, Svinehyrden Evmæus, som ikke kender sin gamle Herre. De følges ad til Odyssevs Gaard, hvor fremmede Mænd, der under hans lange Fraværelse optræder som Bejlere til hans Hustru, skalter og valter med alt paa den usømmeligste Maade. De to traadte ind i Gaarden. I et Hjørne laa en Hund; Argos hed den. Odyssevs havde engang opdrættet den, før han drog til Troja. Den var bleven afrettet til Jagt paa vilde Geder, Raadyr og Harer; men nu laa den, fuld af Utøj og glemt af alle, paa Møddingen. Det tro Dyr kendte straks sin Herre, logrede med Halen og spidsede Øren; den vilde gjerne være krøben ham i Møde; men den var for svag dertil. Da Odyssevs saa det, aftørrede han hemmelig en Taare. »Hvorfor«, spurgte han Svinehyrden, »maa dette Dyr vansmægte saa ynkelig paa denne Møghunke?«

»Hunden har tilhørt Odyssevs«, svarede Hyrden. »Du skulde have set den, da dens Herre var her, hvor hurtigt den jagede Vildtet gennem Skoven; den var dengang en god

Sporhund. Men nu, da dens Herre er borte, bryder ingen sig om den, og Ternerne lader den sulte.« Hunden saa endnu en Gang paa sin Herre med klare Øjne; derpaa sank den sammen og var død.

Naar Bojsen fortalte dette, var han saa dybt greben, at hans Stemning under den dybeste Stilhed kom til at raade over alle hans unge Tilhørere. Han havde ikke nødig at moralisere; han brugte, naar han fortalte Odyssevs, ikke anden »Pegepind« end den lille Stav paa $\frac{1}{2}$ Alen, han havde vænnet sig til at have i Haanden, naar han holdt Foredrag paa Skolen.

Og hvem kan glemme, hvor herligt han gengav den Lovsang over Trofasthed mellem Mennesker, som findes i »Nials Saga«. Flose vil indebrænde Nial, men ikke hans Hustru Bergthora. Han sagde da til hende: »Gaa du ud, Husfrue; thi jeg vil for ingen Del indebrænde dig.« Bergthora svarede: »Jeg blev ung gift med Nial og har lovet ham, at vi skulde dele Ve og Vel med hinanden.« Derpaa gik begge Ægtefællerne ind.

Bergthora sagde: »Hvad skal vi nu gøre?« »Gaa til vort Hvilested,« sagde Nial, »og lægge os ned; jeg har længe længtes efter Ro.« Hun sagde derpaa til Drengen Thord Kaaresen: »Dig kan man bære ud, og du skal ikke brænde inde.« — »Du har jo lovet mig, Mormoder,« sagde Drengen, at vi aldrig skulde skilles ad, saa længe jeg vilde være hos dig. Men det synes mig langt bedre at dø med dig og Nial end at overleve eder.« Hun bar da Drengen hen til Lejet. Nial sagde til sin Husbestyrer: »Nu skal du se, hvor vi lægger os ned, og hvorledes jeg reder omkring os; thi jeg agter ikke at røre mig herfra, hvor meget jeg end lider af Røg og Hede. Da kan du omtrent vide, hvor vore Ben er at søge.« Han lovede det. Der havde været slagtet en Okse, og Huden laa der. Nial befalede Husbestyreren, at han skulde brede den over dem, og det lovede han. De lagde sig derpaa begge ned paa Lejet med Drengen imellem sig. Derpaa signede de sig og Drengen med Korsets Tegn og befalede Gud deres Aand; og det var de sidste Ord, man hørte af dem. Saa tog den gode Tjener Huden og bredte over dem og gik derpaa ud.

Jeg har hørt Bojsen fortælle »Nials Saga« for en meget blandet Kreds: Arbejdere og deres Koner, Seminarieelever, Børn, Seminarielærere og deres Koner. Jeg tror, han fik

alle sine Tilhørere gjort lige saa levende optaget af Sagaen, som han selv. Grundtvig har vist Ret, naar han siger:

»Han taler bedst, som tiltaler Børn og Kvinder.« Og mange Gjedved-Seminarister mindedes Bojsen med Taknemlighed, fordi han gav dem Sans for livlig Fortællekunst.

Men han var ogsaa en dygtig og veltalende »Udlægger« eller Fortolker. Han har givet os mangt et Ord, der lyste, varmede og hjalp os til at blive ret vendte i mange af Livets vigtigste Forhold.

Naar han vilde lære os at skelne mellem Fagkundskab og Livsoplysning, knyttede han tit sin Tale til den gamle poetiske Skikkelse Hejmdal, Oplysningsguden, som er bleven kaldt Skelsætteren, Jorddeleren og Landmaaleren.

Han lærte os at sætte tilbørlig Pris paa den virkelige Fagkundskab, og han kunde tale vittigt snærtende om de Seminarieelever og Højskolelæringer, som satte den Undervisning lavt, der drejer sig om det faglige, og kun vilde »samle Aand«. Bonden, Haandværkeren, Købmanden, Sømanden, Præsten, Læreren — alle har de Brug for Oplysning om deres Fag. »Oplysning være skal vor Lyst, er det saa kun om Sivet«. Men »Sivet« maa aldrig overvurderes. For at fastslaa denne Sandhed brugte han et Billede med Tekst fra Vittighedsbladet »Punsch«. Københavns Lade-gaardslemmer er i Færd med at feje Gade. Alle paa een nær fejer hen ad Gaden, hvorimod denne ene, en Person, hvis Næse tyder paa grundigt Kendskab til de vaade Varer, staar og fejer rent omkring en Lygtepæl. Han overvurderer aabenbart sit Fag, thi under Billedet staar disse hans Ord: »Saadan lige ud ad Gaden kan enhver Amagerbonde feje; men rundtenom en Lygtepæl det skal der Geni og Haandelav til.«

Det er ikke en Fagkundskab, som Hejmdal sætter højest. Det kan skønnes deraf, at han har ni Mødre; det vil nemlig sige, at han har arvet ni Hjerters Varme. Derfor er der ni Hjerter i det danske Skjold.

Ud fra Grundtvigs Sang:

»Hjerter og Løver i sit Skjold
Danmark har ført fra Hedenold«,

kunde Bojsen saa tale meget smukt om de Livsoplysningslove, der er givet vort Folk dér, f. Eks.:

»Kærlighed til det Liv saa frit,
som lader hver beholde sit.«

* *

»Kærlighed til hver Glædens Urt,
som ej gør andre Livet surt.«

* *

»Kærlighed til det Ærens Træ,
som giver Børn og Kvinder Læ.«

* *

»Kærlighed til, hvad ret er smukt,
ægte som Guld og Gemmefrugt.«

Bojsens Skelnen mellem Kundskab og Livsoplysning og hans Hævden af begges Ret var ikke tom Tale. Hans Undervisning i det rent faglige, saasom Geografi, Fysik og Mathematik var altid levende, jeg mener dermed munter, anskuelig og praktisk. Naar han fortalte om Vandfaldene i Norge, tog han Kridtet og tegnede en bred hvid Streg ned ad den sorte Tavle og sagde: »Saadan ser en Fos ned over de mørke Fjelde ud!« Og med de Midler, han her havde for Haanden, var Sagen gjort nok saa anskuelig. — I en Times Geologi sagde han — det var vist efter Forchhammers Anvisning: »Tænk Dem, at De har en Kampesten indesluttet i en tæt tillukket Dampgryde, som kan holde til meget høje Varmegrader. Naar De har kogt Stenen tilstrækkelig længe, vil den kunne koge ud som en Kartoffel, og naar Gryden aabnes, ligger der paa dens Bund en Klat Ler.«

Men størst var Bojsen som Lærer, naar han havde med de Fag at gøre, som vi kan kalde Hjertelagsfagene.

Jeg har allerede nævnt, hvor mesterligt han fortalte græsk Heltedigtning og islandske Sagaer. Med det samme Mesterskab kunde han fortælle visse Afsnit af Verdenshistorien, f. Eks. den franske Revolutions Historie, Napoleon den stores Levnedsløb og Garibaldi's. Jeg veed jo nok, at han havde fantasifulde og stemningsrige Menneskers Tilbøjelighed til ensidigt at fremdrage det store. Men ogsaa naar vi lægger det bedste ind i Ordene, kunde det siges om ham, hvad Øhlenschläger har sagt om sig selv:

»For det store gav ham Gud et Øre.«

Hans Undervisning i Opdragelseslære (Pædagogik) fandt adskillige af hans Elever for lidt systematisk og derfor mindre egnet som Forberedelse til Eksamen; men hvor sagde

han dog mange ypperlige Ting saa varmt og indtrængende, at de blev uforglemmelige. Jeg nævner nogle Enkeltheder:

»En Lærer, som Børnene holder af, har i gennemført god Orden et udmærket opdragende Eksempel.«

»Omhuen erstatter snarere Talentet end Talentet Omhuen« (efter Rousseau).

»Kun den, der holder af Børn, har Ret til at blive Børnelærer.«

En dansk pædagogisk Forfatter, Fr. Lange, Forfatter af »Skolen og Livet«, omtalte han med stor Ærbødighed. Særlig husker jeg, hvor varmt han gav ham Medhold i den Udtalelse:

»Et for sin Sjæls Salighed bekymret Barn er en Uting.« Børn bør først og fremmest lære Gud at kende som deres Fader.

I ældre Menneskers Liv kan Frygt for Gud bane Vej i en Sjæl ned til dens bedste Indhold; men til Børn skal der tales saaledes om deres Gud, at de føler sig taget i Favn af ham.

Bojsen gjorde skarpt Skel mellem de Ting, en Lærer kan straffe for, og dem, han ikke maa straffe for. »Der sker,« sagde han, »i Reglen ikke nogen større Ulykke derved, at en forsømmelig Knægt faar en »Haandsrækning«, naar han ikke har lært det Stykke af Tabellen, som han har for; men der kan ske en gennem mange Aar uoprettelig Skade, hvis et Barn faar Prygl, fordi det ikke har faaet lært Salmen: »Her kommer, Jesus, dine smaa«, eller Skriftstedet: »Saa elskede Gud Verden o. s. v.«

»Brug aldrig Tvang, før De har forsøgt, hvad Frihed kan udrette.«

En Forfatter, han ikke sjælden brugte Ord af, naar Talen gjaldt Frihed, var Stuart Mill. Et Par Eksempler skal nævnes:

»Statens Midler er de største, men Frihedens er de mest opdragende.«

»Friheden er den eneste og aldrig svigtende Kilde til Forbedringer, fordi den skaber lige saa mange uafhængige Midtpunkter for Forbedringer, som der er Personligheder.«

Bojsen var ikke Religionslærer, og jeg har aldrig hørt ham fremkomme med [en længere religiøs eller kristelig Udvikling. Men alligevel har han utvivsomt haft Betydning for sine Elevers kristelige Udvikling. Han greb os tit ved

Morgensangen, fordi han da selv tit var greben. Mange af hans Elever vil mindes ham ved saadanne Salmer som:

- »Den signede Dag«.
- »Min Jesus, lad mit Hjerte faa«.
- »Jeg har baaret Lærkens Vinge«.
- »Kærligheds og Sandheds Aand«.
- »Paa Jerusalem det ny«.
- »Min Mund og mit Hjerte de gjorde en Pagt«.
- »Herren han har besøgt sit Folk«.
- »Vidunderligst af alt paa Jord«.

Gennem sin Faders grundtvigsk farvede Forkyndelse af Kristendommen var P. Bojsen tidlig bleven vel bekendt med de dybe Længsler, der kun kan fyldestgøres af Glans fra Evigheden. Men tidlig har han ogsaa gennem den samme Fader faaet Kærlighed til de bedste Rationalisters Sans for dygtig og god borgerlig Virksomhed.

Om hans Arbejde paa dette Omraade kun nogle faa Ord.

Han har været baade Sogneraadsformand og Amdsraadsmedlem, og han har været Formand for Horsens Landbrugsforening, og her blev han Foregangsmand i en meget betydelig Sag, idet han i 1887 fik rejst det første Andels-Svineslagteri her i Landet.

1866 stillede han sig til Folketingsvalg i Vejle, blev valgt og var med til at stemme mod den Indskrænkning af den almindelige Valgret, som skæmmede den saakaldte reviderede Grundlov af 28. Juli det nævnte Aar. Fra 1894 til 1902 var han Landstingsmand, og han blev det atter 1912. Denne Gang som kongevalgt. Han var med til at stemme for Grundloven af 5. Juni 1915, og den Dag har været til stor Glæde for ham; men større Glæde oplevede han dog d. 5. Oktober 1920, da han som Landstingets Aldersformand kunde byde de sønderjyske Landsdeles Repræsentanter et inderligt og hjerteligt Velkommen. Det har været ud af denne gode danske Mands inderste Sjæl, at han om Genforeningen skrev til en Ven:

»Aa, Herregud, saa skulde jeg endda i dette Liv den Glæde ha'«.

Hans gamle Elev og siden Lærer hos ham, Redaktør Chr. Søndergaard, har skrevet om ham:

»Han har bygget Grundvolden for Horsens-Egnens Venstre. Rigsdagspolitiker blev han næppe nogensinde i Ordets almindelige Forstand. Al Smaataktik og Fiffighed var hans Væsen fuldstændig fremmed. Han vilde helst tale lige ud, ogsaa med Modstanderne. Det var ham umuligt at aflægge en medfødt Aabenhjørtighed. Hvad der jo kun tjener til Menneskets Ære.

Et smukt Træk skal meddeles her. Ved et politisk Møde optraadte han mod Lars Bjørnbak, hvis kraftige Maal røbede, at han var født Vendelbo. Bjørnbak sagde: »De Herrer Grundtvigianere regner alle os andre for døde Kroppe!« I en Modbemærkning gentog Bojsen denne Sætning, og sig selv ubevidst udtalte han den, saa det var, som hørte man Bjørnbak selv. Denne blev vred og erklærede, at han aldrig tiere vilde forhandle med en Mand, der paa drengagtig Maade vrængede ad hans Modersmaal. Da stod Bojsen frem og sagde: »Jeg ved ikke af, at jeg har efterlignet Deres Udtale, Hr. Bjørnbak; men naar De siger det, tror jeg Dem; jeg beklager det og gør Dem min oprigtigste Undskyldning. Naar jeg nu beder Dem om Tilgivelse for min Forløbelse, kan De saa ikke genoptage Forhandlingen med mig?« Lars Bjørnbak blev rørt og sagde omtrent som saa: »Jeg tror, det er første Gang, at en politisk Modstander gør mig en uforbeholden Undskyldning. Jeg takker Dem, Hr. Bojsen! Det vil være mig en Ære at skifte Ord med en Mand som Dem.« Bojsen maa have vundet hans Hjerte. Jeg mindes at have set et Brev fra Bjørnbak til ham, hvori han udtalte, at hvis han blev rask igen, vilde han lægge sig efter en blidere Behandling af sine Modstandere.

Lad mig nu mod Slutningen sige: Peter og Ingeborg Bojsen kunde taale at ses nærved. Jeg har kun lutter gode Minder fra de mange Aar, jeg var optaget i deres Hjem. Hun var en god Husmoder, og han var en munter og frisindet Husbond. Med Seminarie-Eleverne talte han ikke meget, som Regel heller ikke med fremmede, der kom i hans Hjem; det maatte blive »Fruen«s Sag. Men ved Aftensbordet tog han livlig Del i Samtalerne, og han hørte meget velvilligt paa de, tit meget kritiske, Bemærkninger, der kunde falde fra de yngre Læreres Side.

P. Bojsens og Fru Ingeborgs Hjem var i mange Aar meget tarveligt, og det blev aldrig noget luksuriøst Hjem. De var godt enige om, at de vordende Lærere ikke burde leve

i »fine« Omgivelser. Langt om længe — det maa have været omved 1880 — fik de deres Lejlighed udvidet og smukt malet. Det var den ansete Horsensborger Peter Alexander, som fik overdraget denne Udsmykning. Da

Mindesmærket i Gedved.

Værket var fuldendt, blev der gjort et lille Gilde for Mesteren, og ved den Lejlighed holdt Bojsen en af de Smaataler, som kun faa kunde gøre ham efter. Den lød omtrent saaledes: Der har lige fra den graa Oldtid til nu været to Slags Malere i Verden. Den ene Slags —, og det er dem, der har plukket de fleste Laurbær — bruger deres Kunst

til at aabenbare Naturens Skønheder, saa Folk kan hjælpes til at faa Øje paa dem. Den anden Slags bruger deres Kunst til at dække over Verdens Skrøbeligheder, f. Eks. grimme Pletter, Knaster og Revner. Særlig i de yngre Dage havde Alexandersen Tilbøjelighed til at gaa ind i de førstes Lag. Han har malet kønne Billeder. Men hans gode Hjerte drev ham til sidst helt over i det andet Malerlav. Jeg tror, det er de bedste Mennesker, der som han har travlt med at dække Skrøbelighederne. De kan jo nu se i vore Stuer, hvor godt der kommer til at se ud, naar Kærlighedens Kaabe kastes over Fejlene. Ingeborg og jeg siger Dem Tak, Alexandersen. Og saa siger vi alle sammen: Malermester Alexandersen længe leve! Hurra! Hurra! Hurra!

Til allersidst: En Tilhører eller Læser kunde falde paa at sige: Er det ikke et meget ukritisk Billede, du har givet af de to gode Gjedvedfolk? Jo, hvis der ved Kritik særlig skal tænkes paa Fremhævelse af mindre gode Sider. Men Sagen er denne: Om Fru Bojsen mindes jeg virkelig ikke andet end godt. Til dette gode hører ogsaa, at hun havde megen Selvkritik. Da jeg besøgte Gjedved en seksten, atten Aar efter, at jeg var rejst derfra, var hun meget nedbøjet; hun fandt, at hun havde været altfor lidt baade for sine Børn og for andre Mennesker.

Men Peter Bojsen da? Vilde en Del Kritik ikke have været paa sin Plads i et Billede af ham? Kritik! Kritik! Kritik! Naar vi, der har kendt ham gennem mange Aars Samliv med ham, skylder ham saa meget, at vi ikke kan sige ham Tak nok, hvorfor i al Verden skulde vi saa spilde Tiden med at tale vidt og bredt om hans Begrænsning? Den var jo dog ogsaa hans Styrke.

Anm.: Kilderne til foranstaaende har bl. a. været: »*Godt Mod*«, af Vicepastor N. A. Jensen, Jærved. Gyldendal. 1910. *F. E. Bojsens Liv og Løn*, af P. Bojsen. C. Schønberg, København 1883. *Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818 - 1898*, af Joakim Larsen. Det Schuboeske Forlag. København 1899. *Budstikken*, Medlemsblad for Gjedved Seminariums Elevforening. Numrene 1, 11 og 12. *Horsens Folkeblad* Nr. 85 for 1918.

HVORFOR BLEV SØNDERJYLLANDS GRÆNSE IKKE SAT VED EJDEREN 1920?

DETTE Spørgsmaal blev stillet mig for en Tid siden, og jeg vil nu prøve paa at besvare det.

Da der efter Verdenskrigens Slutning skulde drages en ny Grænse mellem Danmark og Tyskland, blev det ikke en historisk, men en sproglig Sindelagsgrænse, der blev trukken, og det er Grunden til, at Grænsen kom til at gaa der, hvor den nu er.

En historisk Grænse burde gaa ved Ejderen; thi fra de ældste Tider har Ejderen været Skel mellem Danmark og Tyskland. Derfor rejstes i Tidens Løb de forskellige Forsvarsværker ved Danevirke, og i Kristian d. 5.s Tid satte man ved Ejderen en Sten, hvorpaa man skrev: »Ejderen det romerske Riges Grænse.« Derved fastslog man, at til Ejderen gik Tyskland, Nord derfor kom Danmark.

At det var dansktalende Folk, der boede i disse Egne, viser Stednavnene og vore Runeindskrifter. Hvordan gaar det saa til, at et gammelt dansk Land i den Grad bliver fortysket, at da Sønderjylland i 1920 selv skal vælge mellem Dansk og Tysk, vælger hele den sydlige Halvdel Tyskland, skønt det er i den største Nød og Fattigdom. »Hellere tysk Nød end dansk Brød?« For at forstaa dette er vi nødt til at gaa langt tilbage i Historien.

Fra de ældste Tider har Sønderjylland indtaget en Særstilling i det danske Rige. Det var delt i 3 Sysler: Isted Syssel fra Ejderen til Flensborg Fjord (15 Herreder), Ellum Syssel fra Flensborg Fjord til Gønner Bugt mod Øst, men helt op til Ribe mod Vest (10 Herreder) og Barved Syssel fra Gønner Bugt til Kongeaaen og Koldingfjord (5 Herreder). Mandskabet fra disse 3 Sysler var Danmarks Grænseværn mod Syd; og Føreren for dette Værn, Sønderjyllands Jarl, var, næst Kongen, Danmarks fornemste Mand. Sønderjylland indtager saaledes en Særstilling i Riget, og den fæstnes yderligere i Valdemarernes Dage.

Da Erik Ejegod var død, blev Broderen Niels Svendsen i Aaret 1104 Danmarks Konge. Han var en lidet dygtig, men meget nærig og paaholdende Mand, og det blev paa flere Maader til Danmarks Skade.

I Østholsten boede de hedenske Obotritter. Henrik, en Søstersøn til Kong Niels, var deres Konge. Han havde sin Mødreneary i Danmark; men den vilde den nærige Konge ikke udlevere ham. Herover var Henrik rasende og gjorde Plyndringstog ind i Sønderjylland, der laa forsvarsløs hen, fordi Niels ikke havde indsat nogen Jarl. Der var dog en ung, dansk Mand, der var selvskreven til Jarledømmet, og det var den unge Knud Lavard, men han fik det først, da han betalte Kongen en Pengesum for det.

Da Knud var bleven Styret, skaffede han snart Ro og Orden. Han mødtes med sin Fætter Henrik og vandt ham ved af Kong Niels at købe Henriks Godser i Danmark og overdrage dem til ham.

Der sluttedes Venskab mellem dem, saa da Henrik døde, blev Knud Obotriternes Konge samtidig med, at han var Sønderjyllands Hertug. Det er første Gang, at det tyske Holsten og det danske Sønderjylland knyttes sammen.

Det, at Knud maatte købe Styret i Sønderjylland, bidrog maaske til, at Knud Lavards Æt syntes at have en særlig Ret til Sønderjylland. I hvert Fald blev i Slutningen af Borgerkrigen Knud Lavards Søn, Valdemar, Hertug i Sønderjylland. Og da Valdemar blev Konge, behandlede han Sønderjylland som et særligt Land. Han gav det som Len til Bisp Valdemar af Slesvig, der skulde styre det, indtil den yngste af Kongens Sønner, den unge Valdemar Sejr, kunde overtage Styret; men da det Tidspunkt kom, vilde Bispen ikke afstaa Lenet; men i Forbund med den holstenske Grev Adolf tog han Kampen op mod Danmark. Denne Strid endte med, at baade Bispen og Greven blev taget til Fange, og baade Sønderjylland og Holsten blev knyttet til Danmark.

Atter er Sønderjylland og Holsten forenet indtil 1225, da Valdemar efter Fangenskabets igen maa afstaa Holsten til Grev Adolf d. IV. Før sin Død ordnede Valdemar Sejr Rigets Forhold saaledes, at den ældste Søn, Erik, blev Danmarks Konge, den næstældste, Abel, blev Sønderjyllands Hertug. Kong Valdemar ansaa det for sin særlige Arv, som han

havde en særlig Ret til og følgelig kunde bruge, som han vilde. I den Maade at betragte Hertugdømmet paa laa der en stor Fare, og Valdemar Sejr er ikke uden Skyld i de Ulykker, der senere gennem dette Forhold ramte vort Fædreland.

Sønderjylland fremtræder nu paa en mere selvstændig Maade end før. Det havde sin egen Hertug, sin egen Styrelse, sit eget Vaaben, de 2 Løver, en Formindskelse af Kongerigets, det optraadte næsten som et lille Rige i Riget.

Denne Modsætning øges yderligere efter Abels Død. I de 2 Aar, Abel var Konge, havde han faaet sin Søn, Valdemar, kaaret til Tronfølger; men da Abel i 1252 faldt paa et Ditmarskertog, var Valdemar i Paris. Inden han kom hjem, havde de danske Stormænd imidlertid brudt deres Ord og valgt Kristoffer Valdemarsen til Danmarks Konge. Her gjorde man Uret mod Abels Æt, og det blev til den største Ulykke for vort Land; thi da Abels Æt nu mistede Kronen, førte det til, at den med saa meget des større Kraft hævdede sin Ret til Sønderjylland, og da den lille Hertug ikke ene kan klare sig overfor den mægtigere Konge, søger han Hjælp hos sine Naboer imod Syd, de holstenske Grever. Uretten, som Danmark øvede her, førte til, at det danske Sønderjylland kom i et fjendtligt Forhold til Møderlandet, men i Venskabs- og Slægtskabs Forhold til det tyske Holsten; thi ikke alene Fyrsterne, men ogsaa mange af de adelige Slægter i de to Lande giftede sig ind i hinanden. De fik derved fælles Interesser, der bidrog til at bevare Fællesskabet mellem Sønderjylland og Holsten. Og da Abels Æt uddør 1375, meldte derfor den kullede Greves Sønnesøn Grev Gerhard sig som Arving til Sønderjylland.

Dronning Margrethe godkendte ikke dette Krav; men hun kunde ikke forhindre, at Greven satte sig i Besiddelse af Landet; men i 1386, da hun havde faaet Magt, tvang hun Greven til at møde i Nyborg og tage Sønderjylland som Len af det danske Rige. Senere brød han og hans Sønner dette Løfte og gjorde gældende, at Sønderjylland var deres retmæssige Arv.

Dette førte til en femogtyveaarig Krig (1410—35) med Erik af Pommern.

Striden var om et rent Retsspørgsmaal. Kongen vilde give Greverne Sønderjylland som et Len under den danske Krone, de krævede det som deres Arv og Ret.

Snart blev der kæmpet, snart forhandlet. I 1413 dømte det danske Rigsraad, at Sønderjylland var et til Riget hjemfaldent Len, og at Greverne havde ingen Ret dertil, fordi de havde nægtet at aflægge Lensed og ført aved Skjold mod Riget. Greverne vilde ikke bøje sig, fordi det var en dansk Dom. Der kæmpedes nu igen i en Aarrække; men i Begyndelsen af Tyverne enedes man om at lade en tysk Domstol afgøre Sagen. Den tyske Kejser Sigismund sendte tyske Mænd herop, og efter meget grundige Undersøgelser dømte Kejseren, at Sønderjylland til Ejderen var et gammelt dansk Land, som de tyske Grever havde ingen Ret til. Den danske Anskuelse var nu godkendt fra tysk Side; men da Dommen gik Greverne imod, vilde de ikke underkaste sig den, men fortsatte Kampen til 1435, da Kong Erik, haardt trængt og træt af Kampen, gav op uden dog at anerkende Grevernes Krav. Kort Tid efter forlod han Danmark, og den sidste af den kullede Greves Æt, Adolf, blev nu af det danske Rigsraad anerkendt som Hertug af Sønderjylland, og han forenede nu igen de to Lande til sin Død 1459.

Med ham uddøde den kullede Greves Æt, og Sønderjylland kunde og burde nu været løst fra sit Forhold til Holsten og knyttet til Kongeriget. Dette blev desværre ikke gjort.

Den ny danske Konge, Kr. 1., en Søstersøn til Hertug Adolf, vilde gerne have Holsten med. Han indledede derfor Forhandlinger med Holstenerne, og da der i begge Lande var en Del, som gjerne vilde bevare Forbindelsen paa Grund af Slægtsskabs- og Ejendomsforhold, førte det til, at Holsten fulgte med Sønderjylland til Danmark, og Kongen lovede i 1460 at holde disse Lande evig sammen og udelte. Atter var en Lejlighed til at skille Holsten fra Sønderjylland og knytte det sidste til Kongeriget gaaet tabt.

Udeltheden blev heller ikke holdt. Allerede Kong Hans delte Hertugdømmerne med sin Broder Frederik. Den Deling faldt dog bort, da Frederik blev Danmarks Konge; men hans Søn Kr. d. 3. delte i 1544 med sine 2 Brødre, Hans i Haderslev og Adolf paa Gottorp. Den sidste blev Stamfader til det holstengottorpske Hus, der altid stræbte efter Selvstændighed, var tysk og »en Torn i Danmarks Fod«. Da Hans d. Ældre døde ugift, tog Kong Fr. d. 2. Nordslesvig, men lod Adolf faa en Del af Hans's Besiddelser vestpaa.

Endelig overdrog Kong Fr. 2. til sin Broder Hans d. Yngre

Als, Ærø, Sundeved og Ryd Kloster i Angel, det nuværende Lyksborg.

Fra Hans d. Yngre nedstammer Augustenborgerne og vor nuværende Kongeslægt Lyksborgerne.

Disse Delinger blev til ubodelig Skade for Sønderjyllands Danskhed.

Under den store nordiske Krig blev Gottorperne fordrevet, og i 1721 indtog Fr. 4. Sønderjylland og knyttede det til Kongeriget. Han gør, hvad han kan for retslig at sikre sig Landet. Han fik Frankrigs og Englands Garanti, og hans Efterfølgere fik Gottorpernes Afkald; men Sprog og Nationalitet blev der intet gjort for, skønt det nu havde været den letteste Sag at lade Dansk træde i Stedet for Tysk i den gottorpske Del.

Ligesom Delingerne saaledes har ogsaa Reformationen været til Skade for Sønderjyllands Danskhed. Ja der er maaske intet, der nationalt set har været til større Ulykke for Sønderjylland end Reformationen. Med den løstes det gamle Kirkebaand, der tidligere havde knyttet Sønderjylland til Lund sammen med de andre danske Stifter.

Desuden er jo Reformationen en tysk Bevægelse, ført ind i Sønderjylland af Holsteneren Hermann Tast og Hannoveraneren Johan Vandal, beskyttet af den tyskdannede og tysktalende Hertug Kristian, senere dansk Konge under Navnet Kr. 3.

I de ny Skoler, som nu blev oprettet, er Dansk bandlyst, alt gik paa Tysk eller Latin.

Med Delingerne blev den sønderjydske Kirke ogsaa delt. Allerede Delingsaaret 1544 fik Hertug Adolf paa Gottorp en selvstændig Biskop for sin Del af Hertugdømmerne. Der ved knyttedes en Del af det danske Sydslesvig til en Del af det tyske Holsten; sammen fik de en tysk Kirkestyrelse, der selvfølgelig indførte Tysk i Kirke og Skole.

Den kongelige Del af Hertugdømmerne var ikke stort bedre stillet. Kr. 4. udnævnte i 1636 en Biskop for sin Del af Hertugdømmet, og hertil valgte han Vestfaleren Stefan Klotz, en højt begavet, veltalende, men ivrig tysk og meget herskesyg Mand, som havde en høj Stjerne hos Kong Fr. 3 og Dronning Sofie Amalie, saa i deres Tid kunde han gøre næsten hvad han vilde. Han indførte med haard Haand Højtysk som Kirkesprog i Flensborg Provsti. Han indkaldte

Præster fra Tyskland, der ikke forstod Menighedens Sprog, ligesaa lidt som de forstod Præsternes.

Et Eksempel skal anføres: I Hanved var der en gammel Præst, der hed Jens Brekling, han havde til Kapellan sin Søn Frederik Brekling, en dygtig og brav dansk ung Mand; men han kom paa Kant med Bispen paa Grund af et Skrift, han havde skrevet. Bispen afsatte ham og satte ham i Fængsel i Rensborg og ansatte en tysk Mand i Stedet for. Menigheden klager over, at de faar en tysk Præst; thi da de ikke forstaar Tysk, har de intet ud af Prædikenen eller Præstens Tale ved Sygesengen.

Skønt Klagen blev sendt til Kongen, hjalp det dog intet. Hanved havde tysk Prædiken fra 1664 til 1850. Det er ét Eksempel; men det kan tale for mange.

Bisperne var gennemgaaende Tyskere, der ansatte tyske Præster, der idelig klager over, at Menighederne ikke forstaar dem, og derfor kræver, at de skal lære Tysk. Enkelte prøver paa at lære Bønderne Tysk, andre skælder dem ud, fordi de ikke kan Tysk. Det faldt dem aldrig ind, at de selv burde lære Menighedens Sprog.

Et Par Præster, der forstaar Uretten, der gøres mod Befolkningen, og tager Afstand fra den, er den lærde Erik Pontoppidan og Salmedigteren Hans Adolf Brorson, der i 1732 gav sin Menighed et dansk Salmehæfte; thi over hele Sønderjylland, selv i de Kirker, hvor der prædikedes paa Dansk, sang man paa Tysk.

Blandt de Bisper, der har gjort Danskheden størst Fortræd i Sønderjylland, kan nævnes Brandenborgeren Struense, som i 32 Aar søgte gennem Skole og Kirke at fortyske Sønderjylland. Han døde i 1791.

Hans Efterfølger Holsteneren Adler fortsatte hans Værk og desværre med mere Held, fordi han var en klogere og mere elskværdig Person. Særlig Skolevæsenet interesserede ham, fordi han indsaa, at kun gennem Skolerne kunde Fortyskningen fremmes.

Sønderjylland fik nu 4 Latinskoler: Haderslev, Flensborg, Slesvig og Husum, alle med hel tysk Undervisning. Udover Landet oprettedes ialt 440 faste Skoler, forsynet med Lærere, der var udgaaet fra de tyske Seminarier i Kiel, oprettet 1781, og i Tønder, oprettet 1786. Saaledes gør Skole og Kirke, hvad de kan for at fortyske Sønderjylland.

De danske Konger tillader det: Kr. 4. ansætter Klotz, Fr. 3.

lader ham husere som han vil, Fr. 4. kunde let reddet Sønderjyllands Danskhed, men gør intet. Kr. 6. har mere Interesse og Forstaaelse af Sagen; men hans tyske Embedsmænd forhindrer, at noget bliver udført. Bernstorfferne havde, trods al deres Dygtighed og Retsind, som Tyskere ingen Forstaaelse af Spørgsmaalet, først Fr. 6. gør i 1810 et Forsøg paa at hævde det danske Sprogs Ret i Sønderjylland; men »Tyske Kancelli«, som skulde ordne Forholdene lagde Sagen til Side, og der kom intet ud af det, og Tysk bevarede sin Stilling i Frederik d. 6.s Tid.

Samtidig med skiller Regeringen gennem sin Styrelse Sønderjylland fra Danmark og knytter det til Holsten: De to Hertugdømmer blev begge styret af »Tyske Kancelli«, de havde fælles Statholder, fælles tysk General, tysk Embedsprog lige til Kongeaa, fælles Mønt, som var en anden end Kongerigets, Toldgrænse ved Kongeaaen, alle højere Skoler er tyske, og følgelig bliver Overklassen tysk, og i 1834 opretter Fr. 6. en fælles tysk Regering paa Gottorp og en fælles tysk Højesteret i Kiel.

Endelig bidrog Forfinelse og Velvære til Fortyskningen. Den sønderjydske Dialekt blev betegnet som et Bondesprog, »Kartoffeldansk«, som et dannet Menneske ikke kunde være bekendt at tale, og de velstillede nordslesvigske Bønder vilde nødig slaas i Hartkorn med de fattige jyske Hedebønder, der kørte ned til dem og solgte deres Jydepotter.

Trods alt havde Modersmaalet dog holdt Stand, saa omkring 1800 taltes der endnu Dansk omtrent lige til Sli og Danevirke, fraregnet Byerne Flensborg og Slesvig, hvor Plat-tysk blev almindelig brugt.

Nationalliberalismen er den bærende politiske Ide i den første Halvdel af forrige Aarhundrede. Denne Tanke kommer ogsaa til os, og i Slesvig og Holsten er der særlig gode Vilkaar for den.

For det første er Striden mellem Dansk og Tysk staaende, og for det andet er der efter Norges Afstaaelse i det danske Monarki kun 2, der taler Dansk, naar der er 1, der taler Tysk. Forskellen er ikke større, end at det maa komme til Strid, naar Nationalfølelsen bliver sig bevidst, og det blev den efter Julirevolutionen i Paris 1830. Denne Enheds- og Frihedsstræben melder sig i Hertugdømmerne i Form af Slesvigholstejnismen. Den var der allerede banet Vej for igennem Augustenborger Hertugens Arvekrav.

I Slutningen af det 18. Aarhundrede saa det en Tid ud til, at den danske Mandslinie i Kongehuset vilde uddø. Der var kun 3 Mænd tilbage af Fr. 3.s Mandstamme: det var den sindssyge, ugifte Konge, Kr. 7., den svagelige Kronprins og Arveprins Frederik, der efter flere Aars Ægteskab endnu var barnløs. Skulde de 3 Mænd dø uden at efterlade sig Arvinger, og det var der al Udsigt til, vilde Riget deles saaledes, at Kronprinsens Søster, Louise Augusta, vilde arve Kongeriget og Sønderjylland, hvorimod Holsten vilde gaa i Arv til Augustenborgeren. For at forhindre en Deling blev Hertugen gift med Kronprinsessen, og derved fik det Augustenborgske Hus Udsigt til at arve Danmarks Trone. Den tabte sig dog hurtig, da Arveprinsessen fødte en Søn, den senere danske Konge Kr. 8. Det var en Skuffelse for Hertugen. Dertil kom, at Fr. 6. søgte at hindre Hertugens Valg til Konge af Sverrig, og endelig gik Fr. 6. Hertugen for nær, da han efter det romerske Riges Opløsning i 1806 søgte at indføre dansk Arvefølge i Holsten. Alle disse Skuffelser gør, at Hertugen fornærmet trak sig tilbage til Augustenborg. Her former han sin Slesvigholstejnisme, der gik ud paa, at han var ret Arving til Slesvig og Holsten, naar den danske Mandslinie uddøde. Det er den fyrstelige Slesvigholstejnisme.

I 1820 fremsætter Professor Dahlmann i Kiel den aristokratiske Slesvigholstejnisme, idet han hævder, at det holstenske Ridderskab skal være Repræsentation for de to forenede Hertugdømmer; men rigtig Fart i Bevægelsen kom der først, da Friseren Uve Jens Lornsen i 1830 fremsætter den liberale Slesvigholstejnisme, der kræver et forenet folkestyret Slesvig-Holsten, der skal staa i Personalunion med Kongeriget. Slesvig-Holsten og Danmark skal kun have Konge og Fjende fælles.

Hvor forskellige de 3 Retninger end var, fandt de dog hurtig hinanden; thi i Hovedsagen var de enige: Et samlet Slesvig-Holsten, der søger sin Støtte og Hjælp i Tyskland.

Da Uve Lornsen i Efteraaret 1830 i Kiel gik fra den ene Professor til den anden for at vinde dem for sin Plan, kom han ogsaa til den juridiske Professor Kristian Paulsen. Paulsen var Frihedsven ligesaavel som Lornsen; men han vilde ikke have Sønderjylland skilt fra Kongeriget og knyttet til Holsten, for det stred imod den historiske Ret.

Hertil svarede Lornsen: »Gamle historiske Forhold ved-

kommer ikke os, vi vil det nu saadan, og hver Tid skal danne sine Tilstande.«

Kristian Paulsen er født i Flensborg. Han gik den læsende Vej gennem de tyske Lærdomsanstalter til Universitetet i Göttingen, hvor han studerede Jura. Men midt under hele sin tyske Uddannelse bliver han sig sin Danskhed bevidst, og efter at have endt sine Studier i Tyskland søgte han til København for der at studere dansk Sprog og dansk Lovkyndighed, og efter 4½ Aars Forløb blev han i 1826 Professor i Kiel. Det blev hans Opgave at paavise Danskhedens Ret i Sønderjylland.

I et Skrift fra 1832 godtgjorde han, at Sønderjylland var et gammelt dansk Kronland, der ikke havde samme Arvefølge som Holsten.

I et andet Skrift viser han den Uret, der gøres mod det danske Sprog. Af Sønderjyllands 330,000 Indbyggere talte endnu de 185,000 Dansk; men kun 110,000 havde Dansk i Skole og Kirke og slet ingen af dem i Retten. De 75,000, der boede i Mellemslesvig (det nuværende 2. Zone), og som endnu var dansktalende, havde Tysk baade i Skole og Kirke. Han kræver deres Ret til at faa det danske Sprog. Ved sine Skrifter vækker han Danskheden i Sønderjylland; men Fr. 6. forstod det ikke og bød ham tie.

Var der lidt Forskel, mente Kongen, at det var bedst at knytte de to Lande saa nær sammen som muligt, saa at det danske Sønderjylland kunde trække det tyske Holsten med sig mod Nord.

Det var en uklog, uretfærdig og kortsynet Politik.

Og samtidig med, at man bandt Munden paa den Mand, der mere end nogen anden havde baade Evne og Vilje til at sige Sandheden om Slesvigs og Holstens Forhold til hinanden og til Kongeriget, gik Slesvigholstejnismen igennem et Skrift, som Hertugen af Augustenborg i 1836 havde udsendt, sin agitatoriske Gang udover hele Tyskland.

Det hørte snart til god Tro blandt den bedste frisindede Del af den tyske Ungdom, at Slesvig var et gammelt tysk Land, der i Aarhundreder var bleven undertrykket af »de dumme Dänen«, og som det gjaldt om at befri og knytte til det store tyske Fædreland.

Nu er Sprogkampen rejst, og det er særlig i Stændersalen i Slesvig, at Striden staar.

En hel Række Mænd melder sig nu til Kamp for det

tilsidesatte Modersmaal. Kr. Flor, Professor i Kiel i dansk Sprog, samler alle Traade i sin Haand. Købmanden Peder Kristian Koch stifter Bladet »Danevirke«, hvis første Hefte udkom 15. Juni 1838. Bonden Nis Lorenzen fra Lilholt kræver i Stændersalen 1836 Dansk indført som Retssprog, lige saa langt, som det var Skole- og Kirkesprog. Det henlægges; men i 1838 blev det vedtaget med 21 Ja mod 19 Nej Stemmer.

I 1842 var det store Sammenstød i Stændersalen mellem Hjorth Lorenzen og Tyskerne. Den 18. Maj 1843 og 4. Juli 1844 holdtes de store Møder paa Skamlingsbanken. Den 12. Juni 1843 stiftedes Slesvigsk Forening, og d. 7. Novbr. 1844 indviedes Højskolen i Rødding. Alt dette bidrog til at vække den slumrende Danskhed i Sønderjylland.

Dertil kom, at flere af de sønderjydske Førere kom i Forbindelse med de danske Frihedsmænd, saa de danske Liberale nu blev Nationalliberale, og alt dette vækker Folket, saa da Krigen kom i 48, var Nordslesvig sig sin Danskhed bevidst og tog Afstand fra Oprøret, hvorimod Sydslesvig sluttede sig til det. Og Sønderjylland delte sig omtrent som nu.

Krigen fik stor Betydning for Nationaliteten. Nordslesvig styrkedes i sin Danskhed, og Sydslesvig, hertil ogsaa Angel, vil nu være tysk.

Den eneste retfærdige og varige Ordning af Forholdet vilde været en Deling af Sønderjylland, og en saadan kunde vi sikkert ogsaa faaet; men hverken Kongen eller Folket vil dele Sønderjylland, og da Freden sluttedes, var Spørgsmaalet uløst.

Efter Fredsslutningen blev det den danske Regerings Opgave at prøve paa at danne en Helstat, i hvilken de 3 Lande, Kongeriget, Slesvig og Holsten kan fortsætte deres Samliv; men det lykkedes ikke.

En anden lige saa vigtig Opgave var den at forsone de tyske Sydslesvigere med deres Skæbne; men det lykkedes heller ikke.

Ikke alle Embedsmændene, der kom til Sønderjylland, var lige heldige.

Hans Helgesen, Helten fra Frederiksstad, blev Kommandant i Rendsborg, og han styrede med haard Haand.

Have en Købmand f. Eks. vist sit tyske Sindelag ved at fylde sine Vinduer med blaa, hvide og røde Tøjer — de slesvigholstenske Farver — tvang Helgesen ham til at fjerne

de blaa, saa han i flere Dage kun havde rødt og hvidt; men en saadan Optræden var jo ikke forsonende.

Sprogforholdene var dog noget af det første, der skulde ordnes; men her tilfredsstillede man heller ikke Befolkningen.

Nordslesvig fik Dansk i alle Forhold, Sydslesvig Tysk, og det er rigtigt begge Steder; men Mellemslesvig fik skiftevis Dansk og Tysk i Kirken. Ved de kirkelige Handlinger og i Retten kunde Befolkningen selv vælge Sproget; men i Skolen blev indført Dansk med fire Timers ugentlig Undervisning i Tysk.

Denne Ordning vakte stor Modstand.

Fra tysk Side har man senere sagt, naar vi bebrejdede Tyskerne deres Vold overfor Sønderjyderne efter 64, at vor Færd var ikke bedre over for Angelboerne mellem de to Krige. Det passer ikke! Tysk var for Nordslesvigerne et fremmed Sprog; men Angelboerne kendte endnu det danske Sprog, selv om de ikke vilde tale det, men mest brugte Plattysk; men ikke desmindre gør Sprogordningen Fortræd; thi nu Dansk blev dem paatvungen, vilde de ikke bruge det. Samtidig med, at vi gennem Skolen søgte at drage Dansk frem, blev det forfulgt i Hjemmene.

Købstæderne Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder regnedes til de blandede Distrikter.

Adskillige danske Mænd protesterede mod Ordningen.

Grundtvig mente, at man skulde give Befolkningen Lov til selv at vælge Sproget baade i Skole og Kirke; thi kun ved Frihed kunde de vindes. Han henviste til Flensborg, hvor der var Frihed, og hvor Danskheden gik stærkt frem, medens den paa Grund af Tvangen gik stærkt tilbage i Angel. Grundtvigs Optræden førte til, at der blev givet Tilladelse til Hjemmeundervisning.

Endelig er der en Kreds af Mænd i Nordslesvig, der kræver fuld Sprogfrihed i hele Sønderjylland, idet de hævder, at Angel kun kan vindes tilbage gennem Frihed. Det er de saakaldte Klosterpolitikere, hvis mest fremtrædende Mænd er Lærer Cornelius Appel, senere Frimenighedspræst i Rødding, Knud Knudsen, Trøjborg, og Bunde Refslund i Bovlund.

Deres Krav blev dog imødegaaet af de gamle sønderjydske Førere L. Skau, H. Kryger og C. Flor, saa der kom intet ud af det. Og dog havde de utvivlsomt Ret, og det er den Vej, de viste, vi nu følger.

Forsoningen lykkedes ikke, og Krigen kom i 64. Dens Resultat kender alle.

Paa Londonkonferencen kunde vi uden Tvivl faaet det, der var dansk; men det vilde vi ikke nøjes med, og derfor mistede vi det hele.

Under det brutale Fremmedaag voksede Danskheden i Nordslesvig, den blev sig mere bevidst end nogensinde før, og det er denne bevidste Danskhed, der stemmer Nordslesvig hjem til Danmark i 1920.

Derfor kom Grænsen til at gaa, ikke ved Ejderen, men der, hvor den nu gaar, og fordi Folket selv har bestemt den, er det en retfærdig Grænse, og derfor tør vi tro, at den vil blive staaende.

Kan vi saa selv gøre noget til at styrke den nye Grænse, og hvis vi kan det, hvad saa?

Paa dette Spørgsmaal skal jeg saa til Slut give et kort Svar.

For det første maa al Diskussion, om Grænsen skal gaa der, hvor den gaar, eller ved Danevirke, høre op; thi Grænsen er nu engang der, hvor den er, og der staar den fast, og derfor er al Diskussion om dette Spørgsmaal ikke alene ørkesløs, men ligefrem skadelig; thi den tjener kun til at splitte i Stedet for at samle Kræfterne om de foreliggende Opgaver.

Afstemmingsgrænsen er god; men den gav ikke en Grænse, hvor alt, hvad der er Syd for den, er tysk, og alt, hvad der er Nord for den, er dansk. En saadan Grænse er nemlig en Umulighed.

En Fjerdedel af Befolkningen i Nordslesvig stemte for Tyskland. Selv om adskillige af dem var komne for Tilfældet, og adskillige andre er rejst til Tyskland, saa er der dog Tyskere nok endnu. De er, selv om de er tysksindede og tysktalende, dog danske Undersaatter og skal behandles som saadan.

De skal ikke drilles eller chikaneres; de er danske Statsborgere, har som saadanne alle Pligter og skal selvfølgelig ogsaa have alle Rettigheder. Kun ved at følge den Vej, Frihedens, Lighedens og Retfærdighedens Vej — kan vi have Betingelser for at vinde dem, saa de bliver velvillige danske Borgere.

Men saa de danske Syd for Grænsen, hvordan skal vi stille os over for dem?

Skal vi lade dem skøtte sig selv, eller skal vi støtte dem i deres Sprogkamp?

Jeg mener, at vi har baade Ret og Pligt til at hjælpe dem i Kampen for at bevare deres danske Sprog, Sæd og Skik.

Ligesom Nordslesvig var Bølgebryder, saaledes skal der nu Syd for den nye Grænse bygges nye Høfder, der kan bryde den mægtige tyske Kulturbølge, der ruller mod Nord; thi kommer den Dag, da alt Syd for Grænsen er tysk, vil Tysken brede sig Nord paa; men Kampen skal kun føres med aandelige Vaaben.

Saa ved jeg jo godt, at de Toner, der lyder der nede fra, er noget forskellige fra dem, vi hørte fra Nordslesvig under Fremmedherredømmet. — Der hed det altid, vi vil hjem til Danmark, fra dem Syd for Grænsen hedder det nu: Slesvig for Slesvigerne.

Jeg har været noget betænkelig ved den Slesvignisme, som her kommer til Orde; men den er vist ret forklarlig i Kraft af den Særstilling, som Sønderjylland altid har haft indenfor Riget; og en dansk Slesvignisme er for Danmark et meget bedre Værn end den tyske Slesvigholstejnisme, som jo er spillevende den Dag i Dag.

Lad os derfor styrke den nye Grænse ved at betragte den som faststaaende, ved at yde fuld Retfærdighed mod de Tyskere, der bor i Nordslesvig, og ved at støtte den danske Befolkning under Fremmedherredømmet med alle lovlige Midler i den Kulturkamp, som de nu fører.

Gør vi det, da tør vi tro, at der nu er vunden en fredelig Grænse mellem Dansk og Tysk, fordi det er en retfærdig Grænse.

P. BAK.

OM HJEMSTAVN OG STAT

DER er et Digt af Chr. K. F. Molbech: »De to Soldater«. Det skildrer en Episode efter en af Kampene i Treaarskrigen, vistnok efter Kampen ved Mysunde den 12. Septbr. 1850. To saarede Soldater ligger glemt under Skrænten ned mod Slien. De var dødeligt saarede, og først da Nattens kølige Luft strøg om dem, vaagnede de til Bevidsthed. Den ene hørte til Kongens Hær, og den anden til Oprørernes. Da de opdagede hinanden, greb hver af dem sit Gevær, men de maatte slippe det igen. De havde ikke Kræfter til at bruge det.

»Paa begges Pander stod en Sky
af fjendsk forbitret Had, og dog —
og dog var de fra samme By
og talte samme Sprog.«

Ude i Vestslesvig havde de boet, til Krigen kom; men da der kaldtes til Fanerne, drog den ene mod Syd og den anden mod Nord; og de var saa mødtes her som Fjender paa deres Fædrelands Jord.

»Nu laa de der ved Vandets Bred
hver med et Ulivssaar i Barm
og kunde dog ej dø i Fred
for lutter Had og Harm.«

De kunde ikke gøre hinanden Fortræd, de kunde blot stirre rasende paa hinanden, »ret som om Graven var en Vold, hvorom de skulde slaas.«

Mens de laa her, saa de i et Febersyn Kong Abels vilde Jagt. Han kom farende med sine mænsvorne Mænd fra Syd, ud over Skrænten, hvor de laa, ud over Slien; og der steg Erik Ploypennings blodige Skikkelse op af Vandet; og den myrdede Konge pegede paa sin Tinding, hvor der var et blodigt Saar, og saa sank han igen i Dybet. Da Kong Abel har set det, vender han sin Hest og jager atter mod Syd, fulgt af sine Mænd, alle drevne af Angerens svidende Blæst. De to saarede Soldater saa det; og de skønnede, at Aar-

sagerne til den Strid, de var faldne som Ofre for, laa langt tilbage. De forstod, at de var som Led i en lang Kæde af Begivenheder; og

»De tænkte paa den svundne Tid
og den, som ukendt for dem laa,
de tænkte paa den Broderstrid,
som disse Vande saa.

De samlede den sidste Rest
af Liv, der var igen,
saa krøb de, som de kunde bedst,
imod hinanden hen.«

Og da Morgenen brød frem, og Lærkerne steg jublende imod Sky,

»da laa de begge døde der,
men løst var alle Hadets Baand,
hver havde sluppet sit Gevær
og holdt den andens Haand.«

Digtet fortæller os altsaa om to Mennesker, der var født i samme Egn, fostret af den samme Fædrejerd, oplært i det samme Sprog og rundet af den samme Slægt. De har fælles Hjemstavn; men da de store Samlingstanker gaar over Landene og ligesom løfter den enkelte op over den hjemlige Dont, saa skilles de og mødes senere som Fjender; men da de staar over for Døden, saa er de igen kun Mennesker, saa taber Statstanker og national Strid sin Betydning; de skønner, at de er vildførte af Verdensbegivenhedernes Gang; og de kan sige:

»Vi skal jo dog den samme Vej,
saa lad os sammen gaa.«

Her møder vi altsaa det ulykkelige Forhold, at Mennesker, der har fælles Hjemstavn, drages mod forskellige Stater. I mange Lande i Europa er der Strid mellem Hjemstavnsfølelsen og Rigsfølelsen. Lad os da se lidt paa disse Følelsers Berettigelse og Betydning.

HJEMFØLELSE.

Det er let at drage Eksempler frem paa, hvilken forunderlig dragende Magt, Hjemmet øver paa Mennesker. Vi kan tænke paa Øhlenslægers Digt »Underlige Aftenluft«; Povl Møllers: »Rosen blusser alt i Darias Have«; H. C. Andersens: »I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme«;

disse Digte er alle skrevne udenfor Danmark og taler ud af Længselen efter Hjemmet.

I Aakjærs Digt: »Som dybest Brønd gi'r altid klarest Vand« hedder det i andet Vers:

»Vi søger Slægtens Spor i stort og smaat,
i Flinteøksen efter Harvens Tænder,
i Mosefundets Smykke, plumpt og raat,
i Kirkens Kvadre, lagt med brede Hænder.
Hvert skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog
har gemt et Gran af Slægtens Ve og Vaade;
nu skal de røbe mig, hvad Vej jeg drog,
og løfte mig en Flig af Livets Gaade.«

Den italienske Forfatter Giovanni Papini, hvis Berømmelse for nylig er naaet til Danmark, skriver i Bogen: »En færdig Mand« om sin Hjemstavn:

»Jeg er ikke skabt til Sydens og Tropernes rige, vellystige Land — jeg er ikke skabt til yppige bedøvende Blomster, til fede Frugter og til Sol. Det Land, jeg har Følelse for, det Land, der er mit, det er Toskanas Land, der, hvor jeg har lært at trække Vejret og at tænke, et bart, fattigt, graat, trist og indesluttet Land, uden Stads, uden Farvepragt, uden Duft og uden hedenske Guirlander, men saa hjemligt, saa inderligt, saa passende for et zart Sind og for ensomes Tanker. — Det Land, der nærrede min Barndoms Følelser; det Land, der hidsede og lovbandt min Ungdom; Toskanas magre, tørre Land, dannet af rolige og stærke Sten, af tarvelige og anstændige Blomster, af viljestærke Cypresser, af prunkløse Ege og Blommetræer, hvor forekom du mig dog ikke langt skønnere end Sydens udskregne Land.«

Mennesker elsker den Jord, de er fostret af, ligesom Børn elsker deres Forældre uden Bagtanke og Spekulationer. Thi der vil altid være noget inde i Sindets dybe Grunde, der bevidst eller ubevidst nynner: »Her har jeg Rod, herfra min Verden gaar.« Aakjær siger i Digtet, at Flinteøksen, Mosefundet, Kampestenen i Kirkemuren, skimlede Skrifter og skjoldede Alterbøger har gemt et Gran af Slægtens Ve og Vaade. Her er vi vel ved Hjemstavnsfølelsens stærkeste Rod. Alle Genstande i det Land taler om min Slægt og min Stamme. En anden Rod er den, Papini peger paa, naar han siger, at Toskanas Land, dannet af rolige og stærke Sten, af tarvelige og anstændige Blomster, har lært

ham at trække Vejret og lært ham at tænke; det har næret hans Barndoms Følelser og lovbundet hans Ungdom. Naar Papini finder Toskana saa hjemligt, saa inderligt, saa passende for et zart Sind og for ensommes Tanker, saa er det vel netop, fordi han er præget af Landet; dets Natur og Kultur har fyldt hans Sind med dets mest oprindelige Indhold.

Her i Danmark skal der jo have boet Mennesker i 8000 Aar. Regner vi med tre Slægtled i hvert Aarhundrede, saa vil det sige, at Sønner har afløst Fædre 240 Gange. Og denne lange Række af Slægter har lært at trække Vejret og at tænke af de blødt rundede Bakker og de blanke Fjorde og Sunde, af de brune Heder og af Skovene med de ranke Stammer, saa det bliver bogstaveligt sandt, hvad Valdemar Rørdam synger:

»Af disse jevne Marker og denne stolte Sø
har Dansken lært i tusind Aar at leve og at dø.«

Og paa den anden Side er Landet blevet præget af Folket. Danske Landboere har skabt den danske Bondegård, som er anderledes end alle andre Bøndergaarde i Verden; de har anlagt Haverne, Gadedammen og Bypladsen; de har sat de gamle Markskel af Sten eller Jord eller Ris; de gaar sjældent lige, saa lidt som Vejene, men slynger sig muntert og barnligt hen over den bølgeformede Jord. Danske Mennesker har dannet Gravhøjene, bygget Kirkerne, rejst Vejr-møllerne og Herregaardene; og selv om de har lært af andre Folk, saa har de givet det Nye Præg af deres egen Tænke- og Følemaade. Og derfor hører Folk og Land sammen til en uløselig Enhed.

»Under lyse Bøg den danske Bejler
med sin herligt-voksne Pige gaar.«

Det er ikke alene saadan, at Folket har præget Landet og Landet Folket; men ud af dette Samarbejde mellem Folk og Land, mellem Folkene indbyrdes og af Omgangen i Fred og Krig med Nabofolkene er dansk Aandsliv vokset frem. Dansk Sprog, dansk Digtning, dansk Historie og dansk-præget Kristendom er groet af den danske Jord og af danske Menneskers Liv.

Vi plejer at gaa ud fra som en Selvfølge, at det Hjem, som Fader og Moder har bygget, er det bedste Voksested

for Børnene, fordi Tingene ude og inde og Tonen blandt dem, der bor der, er præget af Fader og Moder, saa at Barnet alle Vegne møder noget, som passer til det Sind, som Barnet har arvet gennem Fader og Moder.

Saaledes maa ogsaa det Land, som vore Fædre har levet i gennem Tusinder af Aar, være det bedste Voksested for os; og det Aandsliv og det Sprog, der er vokset frem af Fædrenes Liv og Fædrenes Jord, være den bedste Næring for Sjæl og Aand hos os. Og der gaar sikkert altid noget tabt hos Mennesker, som skal leve paa en anden Jord end den, som Fædrene har levet med, eller hvis de skal leve af et andet Aandsliv end det, som er groet op af Fædrenes Liv og Fædrelandets Jord.

Men ligesom alle Børnene ikke kan blive i Fædrehjemmet, saaledes kan jo ikke heller alle Danske blive i Danmark eller alle Tyske i Tyskland. Der ligger et Bud gravet ind dybt i Menneskers Bryst, og som til forskellige Tider har gjort sig stærke Udslag og drevet Mennesker frem til de største Bedrifter: Folkevandringer, Udvandringer, Verdensomsejlinger og Nordpolsfærder, det Bud, der i 1. Mosebogs 1. Kap. 28. Vers har faaet denne Form: »Vorder frugtbare og mangfoldige og opfylder Jorden og gør eder den underdanig.« Mennesker har alle Dage fulgt og vil alle Dage komme til at følge dette, naar det, uden at de selv ret ved hvorfor, rører paa sig inde i deres Bryst; og saa vandrer de ud og forsøger at slaa Rod i fremmede Egne, der følger Smerte og Længsel med; men de allerfleste bliver derude, uden at de vel selv ret ved hvorfor. Budet derinde virker i det ubevidste, »en anden binder op om dem og fører dem hen, hvor de ikke vil.«

Skal Udvandrerens Liv blive taaleligt, da maa de bevare Forbindelsen med Hjemlandets Aandsliv saa længe, til de igennem en Række Slægtled faar præget Forholdene i det nye Hjem og bliver selv præget af Jorden der saavidt, at der nu kan vokse aandeligt Liv ud af Samlivet med den nye Jord; thi før eller senere maa dette ske, hvis Livet skal kunne leves i sin fulde Rigdom. Saa længe det Aandsliv, man lever, er groet paa en anden Jord end den, man bor paa, da vil Forholdet føles som unormalt. Der er dog ingen Tvivl om, at jo flere Slægtled denne Overflytning kan strækkes ud over, des lykkeligere og lempeligere vil Overgangen blive.

Jøderne har vist en forunderlig Evne til at bevare deres

eget folkelige Aandsliv, selv om de er revet bort fra deres Fædrejord; men mon det alligevel ikke er saadan, at der, hvor de har slaaet Rod og er blevet hjemme, er deres Liv ikke alene bleven til størst Gavn for de Folk, de boede iblandt, men ogsaa til størst Rigdom for dem selv. Vi kan tænke paa Ernst Trier, Digteren Goldschmidt og Brødrene Brandes. Og naar Jøderne er bleven forhadte i mange Lande, mon det saa ikke hænger sammen med, at de folkeligt set ikke har forsøgt at slaa Rod i det Land, hvis Jord de skal suge Næring af, og hvis Folk, de skal dele Kaar med.

Ligesom Mennesker af Udvandringsdriften kan blive revet løs fra deres Fædrejord, saaledes kan Folk, der bor paa deres Fædrejord, miste Forbindelsen med deres Fædres Aandsliv, idet de bliver overvældede af en fremmed Kultur, som trænger sig ind over dem. Et saadant Forhold er det, vi har i Sydslesvig.¹⁾ Her bor Mennesker paa Fædrejorden; gennem Aartusinder er Forholdene der som i det øvrige Danmark præget af den danske Stamme; men i det sidste Par Hundrede Aar er der af den danske Stats Styrere, tildels imod Befolkningens Villie, ledet en tysk Kulturstrøm ind over Landet, som har berøvet Folket dets naturlige aandelige Tilknytning.

Man kunde vel tænke sig, at Befolkningen under de nye friere Former kunde vaagne til Bevidsthed om, at det Sprog, der lyder, og det Aandsliv, der leves hos deres Stamme-frænder imod Nord, det er ogsaa det, der kan give deres Liv den rigeste Udvikling. Hvis de vil tage Lære af Flinte-øksen, Runestenene, Gravhøjene, af Stednavne og ældre Kulturforhold, da kan der vel ikke være Tvivl om, hvor de kommer hen; og da turde man kanske haabe paa en ny Opblomstring af deres aandelige Evner. Thi blot vi gaar en 3--4 Slægtled tilbage, da kunde de med samme Sandhed som vi have sunget: »I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme, der har jeg Rod, derfra min Verden gaar, du danske Sprog, du er min Moders Stemme, saa sødt velsignet du mit Hjerte naar.«

Det er den ovenfor skildrede Hjemfølelse, der er Grundelementet i det, man kalder Fædrelandsfølelse. Mænd som Johann Gottlieb Fichte (1762—1814) og Ernst Moritz Arndt (1769—1860) i Tyskland og N. F. S. Grundtvig i Danmark har

¹⁾ Se P. Baks Artikkel foran.

fremhævet, at det folkelige Aandsliv, der er groet op af Hjemstavnens Jord, det er af evig Art; og Folket har deri et helligt Eje, som det er en Forbrydelse at krænke. I Tyskland bliver disse Tanker snart overdøvede af Bismarcks og Moltkes Militærkommando og Vaabenarm; og først nu under Ulykken begynder det nye Tysklands Mænd at tage Fichtes Tanker op. Men her i Danmark udvikledes Tankerne af Grundtvig, saa at naar han under Krigen i 1848 kan synge om og til Danmark:

»Sort ser det ud,
men almægtig er Gud;
dine Fjender til Lands
er og Fjenderne hans,
de er Fjender ad Sandhed og Retten,
de er Fjender ad Kærlighedsætten,
de har alle det værste tilbage;
thi end lever den gamle af Dage«.

saa er det ud fra den Tankegang, at naar Holstenerne og Sydslesvigerne med Tyskland i Ryggen vil brede Tysklands Herredømme ud ogsaa over Nordslesvig, saa krænker de det, som er helligt, saa er de i det Tilfælde Fjender af Sandhed og Ret og af den Kærlighed, der holder Folkene i Live; og derfor har de alle det værste tilbage. — hvad Historien jo synes at give ham Medhold i.

Grundtvig synger videre om den Muldjord i Menneskers Bryst, som Gud ser paa med Glæde, »der kan Solstraalen bo, der kan Himmelbyg gro.« Den Muldjord, som Kristendommens himmelske Sæd skal gro i, det er det folkelige Aandsliv, som er vokset op »af den hjemlige Jord« (Bjørnson). Men er dette rigtigt, at det folkelige Aandsliv, som det er groet af Hjemstavnens Jord og har fundet Udtryk i Modersmaalet, at det er den bedste Muldjord for Kristendommen, ja saa er det med det samme givet, at Folkets aandelige Fælleseje er en Helligdom af evig Art og af evig Betydning.

Naar Digtene og Historikere skal give Udtryk for den folkelige Fællesskabsfølelse, saa væver de tit sammen dermed Følelsen overfor Kongen, Flaget og Staten; lad os derfor et Øjeblik se paa dens Rækkevidde og Betydning.

STATSFØLELSE.

Mon ikke der var mange, ogsaa af dem, der med klar Overbevisning stemte for Salget af de vestindiske Øer, der følte ligesom et Stik i Hjertet ved Tanken paa, at nu skulde Danebrog ikke mere vaje over de tre smaa fjerne Øer. Naar en af os færdes ude paa de store Have og pludselig ser Danebrog vaje fra en Agtermast, saa vælder der Glæde op i Sindet; det kan være, at Glæden stammer fra, at Flaget kalder mange Minder frem; men jeg skulde tro, at selv om vi tog den Aarsag fra, vilde der endda blive noget tilbage. Vi har ingen Hjemfølelse fælles med Negrene i Vestindien, disse Øer har kun Tilknytning til Danmark gennem Handels- og Statsforanstaltninger. Det, der giver Stikket i Hjertet ved de vestindiske Øers Salg, og det, der fylder mit Sind med Stolthed, naar jeg ser Danebrog paa fremmede Have, det er sikkert dette: Her hævdes min Stats Ære, og hist led den et Nederlag.

Staten er Hjemstavnens Organisation, det er den, der holder Orden indadtil, og den er den ydre Personlighed, hvormed min Hjemstavn fremtræder blandt de fremmede. Og ligesom der i Enkeltmenneskets Personlighed overfor virkelig fremmede tit maa være noget fast, som ofte bliver koldt og haardt, saaledes ogsaa med Hjemstavnens ydre Personlighed, den er oftest hidtil optraadt med Kanoner og Bajonetter i Følge; og bliver det anderledes i Fremtiden, da vil Prokurator-kneb og Rævestreger sikkert i lang Tid træde i Stedet.

Naar Statens Grænser omslutter Hjemstavnens som Handsken en Haand, da er der Tryghed og Fred over Fædrelandsfølelsen. Men Staterne har fra gammel Tid af haft Tilbøjelighed til at brede sig ud over Hjemstavnens Grænser. Vi har haft flere Tilløb til Verdensriger. Romerne raadede i de første Aarhundreder af vor Tidsregning over det meste af den civiliserede Verden. Englænderne raader i Øjeblikket over en Fjerdedel af alle Mennesker paa Jorden.

Der er vel ikke Tvivl om, at denne Staternes Tilbøjelighed til Udvidelse er Udtryk for den førnævnte Trang, der ligger i Mennesker, til at gøre sig Jorden underdanig; men der kan vel heller ikke være Tvivl om, at disse Stater misforstaar Budet og misbruger de Kræfter, som de anvender paa disse Udvidelser.

Ganske vist kan Mennesker ikke alle blive hjemme i de-

res eget Land. Vi maa hævde, at Jorden tilhører Menneskeheden; og det kunde ikke være rigtigt, om Indianerne havde beholdt hele Amerika for sig selv; mens Europas Folk pintes af Pladsnød og kunde udnytte Amerikas Jord langt bedre, end den blev den Gang.

Naar vi taler med Tyskere om Aarsagerne til Verdenskrigen, nævner de gerne Naboernes Indkredsningsspolitik og hævder, at det var umuligt for Tyskerne at leve allesammen inden for deres Lands Grænser, og derfor maatte de udvide deres Landomraade, skabe sig Kolonier i Afrika Kina osv. »Vi var næsten 70 Mill. Mennesker; Fransk mændene var kun 40 Mill. Vi maa da have mere Ret til Udvidelse end dem, og saa vil de lukke os inde.«

Man kan ikke helt afvise denne Betragtning, at de mange har Ret til mere Plads end de faa; men naar det skal lægges ud paa den Maade, at de mange og de stærke har Ret til at udvide deres Statsomraade, saa maa vi i Menneskehedens Navn protestere. De kunde jo som de smaa Staters Folk udvandre som Privatpersoner.

Alt dette med Kolonier i Afrika, Indien og andre Steder er sikkert af det Onde. Vil man sige, at paa den Maade gaar det hurtigere med at indføre en fremmelig Kulturtilstand i et Land, hvor Folkenes Udvikling er gaaet i Staa, saa maa vi svare: Ja vel, det vilde sikkert ogsaa være gaaet meget hurtigt for Jesus med at »overvinde Verden«, dersom han paa Fristelsens B^erg var falden ned for at tilbede denne Verdens Fyrste. Nu svarede han: »Vig bag mig Satan.« For ham var Magtvejen Djævelens Vej. Mon det skulde være anderledes i Dag? Er Magtvejen — enten den gaas af Englændere, Tyskere eller Russer — ikke al Tid Djævelens Vej?

Alt, hvad der skal gavne Mennesker, maa komme til dem som et frit kongeligt Tilbud; kun hvor Sindene giver deres frivillige Tilslutning til en Sag, kan noget godt gro frem. Saaledes maa Staten ogsaa bygges paa Hjemmenes Tilslutning.

FOLKELIG FRIHED.

Det var den 4. Juli 1776, at Repræsentanterne for 13 smaa Kolonier i Amerika erklærede, at nu vilde disse Kolonier gaa deres egne Veje uden Hensyn til Englands Regering. Og foran i deres Uafhængighedserklæring skrev de bl. a. følgende:

»Vi holder disse Sandheder for selvindlysende, at alle

Mennesker er skabt lige, at de af deres Skaber er udrustede med visse umistelige Rettigheder, blandt disse Retten til Liv, Frihed og Stræben efter Lykke, at det er for at sikre disse Rettigheder, at Regeringer er oprettede blandt Menneskene, idet de udleder deres rette Magt fra deres Samtykke, som de regerer over, at hvorsomhelst en Form for Regering bliver ødelæggende for disse Formaal, der er det Folkets Ret at forandre eller afskaffe den og indrette en ny Regering.«

Det er disse Grundsætninger, der nu i snart halvandet Hundrede Aar har været arbejdet paa at bringe til Udførelse gennem de saakaldte frie Statsforfatninger. Og det var en Overførelse af disse Grundsætninger paa et videre Felt, Præsident Wilson gik i Breschen for, naar han krævede, at der skulde sluttes en Fred, hvor den stærke og den svage behandlede ens. Regeringerne, Staterne, skal være til for Menneskenes Skyld.

Vender vi nu tilbage til Forholdet mellem Hjemstavnsfølelsen og Statens Krav. Ja, saa vil jo meget være naaet, naar man kræver, at Statsordningen skal tjene Hjemmene, Menneskene.

Naar vi taler med retsindige Tyskere om Nordslesvigs Genforening med Danmark, kan det hænde, at de siger: »Vi vilde gerne unde jer Nordslesvig; men hvorfor kunde I ikke taget imod det af os, hvorfor skulde I tage det af vore Fjender? I har derved krænket Tysklands Ære!«

Vi kunde jo svare: »Det er ikke Danmark, der har faaet Nordslesvig tilbage, dersom det havde været Staten Danmark, der skulde have noget af Staten Tyskland, da var der ingen Grund til at stanse ved Skelbækken. Thi Danmarks fuldkomne Ret til hele Slesvig har selve de præjsiske Kronjurister bevidnet, saa den er klar nok. Men her drejede det sig blot om dette, at de Folk, der boede i Nordslesvig, følte, at de havde deres Tilknytning i Danmark; og det var dem, der fik deres Ret; thi Regeringerne er til for Menneskenes Skyld.

For tre Hundrede Aar siden udkæmpedes lange og blodige Kampe for Folkenes Ret til at dyrke Gud saadan, som de troede, det var Ret. Resultatet af disse Kampe blev det, at den Tanke vandt mere Overhaand, at Trossager skal Staten ikke blande sig i. Det religiøse er en saa personlig Sag, saa Staten kan kun gøre Fortræd ved at ville raade i dette For-

hold. Og nu har de fleste Stater, hvad man kalder Religionsfrihed.

Det næste Skridt paa Vejen fremad maa gaa i Retning af, at der bliver, hvad man kunde kalde Folkelig Frihed. Det folkelige Aandsliv er en Helligdom, som det er Hjemmenes og de enkeltes Ret og Pligt at værne om, saa vidd deres Evne naar. Og naar Regeringen og Staten er til for Menneskenes Skyld, saa maa det ogsaa være Statens Pligt at værne om denne umistelige Menneskeret, saa at de enkelte Hjem faar Lov til at leve i det folkelige Aandsliv, hvori deres Hjerter føler sig hjemme.

Foreløbig er vel Danmark nogenlunde ene om blandt alle Europas Stater at tilsikre Rigets Borgere denne Menneskeret; men det gælder om her, at vi ikke giver op og ikke bliver trætte, selv om vor Færd af Naboerne mod Syd regnes for Svaghed. Det er en ny Fane, der er rejst, faar den Lov at vaje videre, da vil vaagen Ungdom i alle Lande en Gang flokke sig om den, og megen Nød og meget Blod vil blive sparet.

Grundtvig havde den Tro, at Danmark i denne Henseende havde noget at lære de andre Folk. Fordi vi af ham har lært, at det folkelige Aandsliv er en hellig Ejendom, en kostelig Jordbund for Kristentroen, og at den som al aandelig Ejendom kun kan tilegnes i Frihed, derfor har vi Pligt til fremfor andre at staa Vagt om den folkelige Frihed.

Og det kunde vel tænkes, at ligesom Staten holdt op med at blande sig i Troslivet, saadan kan den Dag komme, da det folkelige bliver en privat Sag.

Skal der en Gang blive Forsoning mellem Folkene, da kan det ikke ske derved, at Folkene bliver ligegyldige overfor deres folkelige Fælleseje, men derved, at hvert enkelt Folk fordyber sig i sit eget aandelige Eje og derigennem lærer Respekt for de tilsvarende Værdier hos andre Folk.

Maalet maa være, at Staten trækker sig tilbage fra Indgreb i alt, hvad der hedder Aandsliv, enten det er af folkelig eller kristelig Art.

Vender vi saa tilbage til Digtet om de to Soldater, lægger vi Mærke til, at det, der rejser dem imod hinanden, det er en Stats Krav om Udvidelse af sit Omraade, havde de faaet Lov at leve i deres Hjemstavn med deres fælles folkelige Ejendom, var de vel aldrig kommet til at mødes som Fjender.

Dersom Staterne en Gang kunde komme ind paa at værne om Hjemmenes Ret til Folkelig Frihed, saa kunde det vel tænkes, at der kunde ske noget lignende mellem Folkene, som der fortælles om de to Soldater, at

»— løst var alle Hadets Baand,
hver havde sluppet sit Gevær
og holdt den andens Haand.«

Men skal Danmark gaa foran paa den Vej, da gælder det om, at vi inderligt fordyber os i vort fælles aandelige Eje, og at vi er rede til at tjene trofast og ydmygt hver i sin Gerning.

LARS BÆKHØJ.

KIRKELIGT ARBEJDE I KØBENHAVN EFTER 1864

INDLEDNING.

DEN Tid, der ligger mellem vore to sidste Krige, var en Tid med stærke Følelser og en stor Tro til vort Folks Evner og Frømtid, en Tid med en Del sund Selvvurdering og megen usund Overvurdering. Man havde drømt sig ind i en rosenrød Verden, hvor man ved egen menneskelig Hjælp kunde klare det hele. Men med Krigen i 64 begyndte Nederlagene, som bragte et brat og yderliggående Omslag. Efter 64 kom 66 med Prøjsens Sejr over Østrig og vor Grundlovs Revision i reaktionær Retning, så 70 med Frankrigs Nederlag, som her hjemme slukkede Håbet om militær Oprensning, og endelig i 78 Ophævelsen af Paragraf 5 i Pragfreden, hvorved Muligheden for en nordslesvigsk Folkeafstemning foreløbig fjernedes. Alt dette havde sin særlige Virkning på Landbefolkningen, som er ret kendt og ikke her skal omtales. Men i København bredte sig en stærk Modløshed sammen med ikke saa lidt Materialisme og vist også en ret simpel Forlystelsessyge. En stor Del af Overklassen, navnlig blandt de boglig dannede og yngre, gik fra den gamle romantisk-idealistiske Nationalliberalisme over til den ny realistiske Naturalisme, som fik Georg Brandes til Fører, og Underklassen, som forresten øgedes stærkt, gik fra at være nærmest ingen Ting over til den marxistiske Socialisme. Ja disse to store modkristelige Bevægelser skyllede i 70-erne ind over vor Hovedstads efter Højstemtheden afslappede og af Nederlag mismodige Befolkning og meldte sig snart med den største Frimodighed som det, der havde Ungdommen og Fremtiden. Var der nu i Danmark en kristen Menighed med Mod og Kraft til at tage Kampen op?

Ja, hvordan var det gået med de Livsbevægelser i Kirken, som var begyndt i den første Halvdel af Århundredet?

I de dannede Kredse havde Mynster ligesom brudt Skorpen af den gamle Rationalisme. Og Martensen havde fortsat hans Gerning. De havde atter bragt Kirken til Anseelse i disse Kredse så i alt Fald en Del knap var så modtagelig for den Brandes'ske radikale Strømning, Men nogen virkelig væbnet Modstand havde den Mynster-Martensenske Retning ikke at byde.

Men så den grundtvigske Vækkelse, som på en Måde da netop stod i sin fulde Flor? Ja denne Vækkelses rige Kræfter kom næsten ikke København til Gode. Grundtvigs unge Disciple knyttede deres Fremtidshåb til vor Bondestand. Den gik de ud at vække. Omkring Grundtvig og siden om hans Efterfølger C. J. Brandt levede rigtignok den rige og levende Vartovmenighed. Den betød uvurderlig meget for, hvem der slap indenfor Kredsen, men det var vist ikke let uden forhånds Tilknytning. Menigheden virkede ikke dragende på fremmede med sin grænseløse Beundring og Hengivenhed for Grundtvigs Person. Dens Optagethed af at våge over Arven fra ham og leve i alt det rige, han havde peget på, virkede foreløbig som Selvoptagethed og var endnu ikke omsat til Missionstrang. Man var vel også i grundtvigske Kredse mere opfyldt af rig Forventning til Fremtiden end af Bekymring for Nutiden.

Foruden Grundtvig og Brandt bør også den grundtvigske Præst, P. A. Fenger, nævnes. Han var fra 1855 til sin Død 1878 Præst ved Vor Frelzers Kirke på Christianshavn og samlede en stor Menighed om sig. Desuden gjorde han et godt Arbejde for de unge Theologer.

Ved C. J. Brandts Død 1890 deltes Kredsen. Hans Svigersøn, J. H. Monrad blev hans Efterfølger ved Vartov, men en Del af Menigheden gik ud i Valgmenighed med Frederik Jungeresen som Præst. De første tre År holdt denne Menighed til i en Bedesal, men fik 1893 sin egen Kirke, bygget ved frivillige Bidrag. 1894 blev Monrad Præst ved den ny Frederikskirke (Marmorkirken) og J. V. Hoff (tidl. Vallekilde) blev Præst ved Vartov. Hermed var Grundtvigs gamle Menighed delt i tre selvstændige Menighedskredse, som bestaar den Dag i Dag. Vartovmenigheden er dog nu gået over til Valgmenighed. Og foruden i Marmorkirken lyder også grundtvigsk Forkyndelse i en anden af Københavns Hovedkirker, Helligåndskirken, og der findes grundtvigske Præster på så udsatte Poster som Christianshavn og det yderste Nørrebro,

Altartavlen i Imanuelskirken. (Den første Pinsedåb.)

begge Arbejderkvarterer. Men når her skal fortælles om kirkeligt Arbejde i København, må vi vende os til andre Kredse. Nogen Forklaring herpå er givet ovenfor, men det skyldes også selve det grundtvigske kirkelige Syn. På næsten symbolsk Måde finder jeg det udtrykt i Niels Skovgårds Alterbillede fra Københavns Valgmenighedskirke: vel virker Gud for sit Riges Udbredelse gennem Mennesker, men alt afhænger dog af Helligåndens Gerning og den enkeltes og Menighedens Modtagelighed for ham, alt kristeligt Liv, dets Bevarelse som dets Udbredelse afhænger af, hvor inderligt og stærkt Menigheden samler sig om og øser af Livskilderne, Dåb og Nadver. Jo stærkere den gør det, des stærkere vil den virke missionerende. I det lange Løb har da sikkert heller ikke nogen enkelt Menighedskreds virket mere missionerende end Grundtvigs egen. Ud fra en sådan Grundbetragtning vil man aldrig kunne lægge stor Vægt på kirkeligt eller kristeligt »Arbejde«. Ja, hvor det sker, vil man frygte Gerningskristendom og Udvendighed.

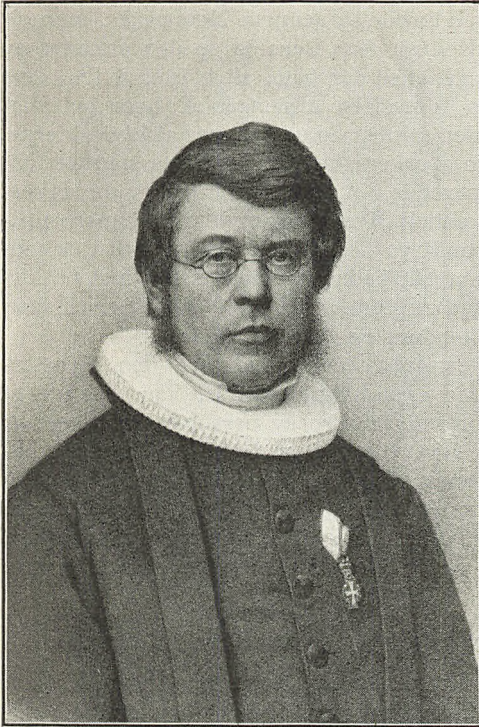
Foruden den Bevægelse, der udgik fra den Mynster-Martensenske og den Grundtvigske Kreds, kan nævnes et andet Midtpunkt for religiøs Uro og personlig Kristendom: Søren Kierkegård. Han havde også fået Indflydelse på enkelte Præster i Retning af en inderligere Forkyndelse. Men hans Betydning var slet ikke blevet vidtrækkende i Tiden, og gennem sin bidende Kritik af Kirken var han samtidig med til at gøre Kristendommens Modstandere Kampen lettere.

KIRKELIG FORENING FOR INDRE MISSION I KØBENHAVN.

Der maatte da skabes en ny Bevægelse inden for den danske Kirke, for at der kunde øves bevidst og kraftig Modstand mod de to nævnte Strømninger og for at få begyndt et kristeligt Vækkelsesarbejde i vor fra da af stærkt voksende Hovedstad. Og det er i sin Orden, at den bliver sat i Gang af en Mand, der har lært både af Mynster-Martensen, Grundtvig og Kierkegård, forresten vist mest af den sidste. Denne Mand er Nicolaj Blædel. Han var fra 1849 Præst i København ved Garnisonskirken, og det er med Rette sagt, at »Blædels Fremtræden betegner i flere Henseender et nyt Stadium i Hovedstadens kirkelige Liv.« Han var en ildfuld og kraftig Personlighed. Det hedder også om ham, at han »var den første Præst i København, der begyndte en ny

Prædikemåde» (bortset fra Grundtvig), og at »hans Forkyndelse havde Opvækkelsesprædikene's Styrke uden at lide under dens Mangler.« Der blev ligefrem Tilstrømning til hans Prædikener.

Hans uforfærdede og utrættelige Optræden under Kolera-

Pastor Blædel.

epidemien 1853 bragte ham stor Anseelse. Han var en utrættelig Arbejder, bl. a. holdt han Bibellæsninger og Møder for theologiske Kandidater. Det er almindelig anerkendt, at det var ham, der banede Vej for Indre Mission i København.

Han havde et skarpt Blik for det sløve og letfærdige i Hovedstadens Liv efter Krigen.

»Vi befinder os i en Nødtilstand. Særegne Tider fordrer særegne Bestræbelser. Det danske Folk er

tugt, men det har ikke omvendt sig,« kan han sige. Eller han påviser, hvordan af Københavns 160,000 Mennesker kun ca. 6000 er stadige Kirkegængere, og han føjer til: »Vi Præster har længe sukket til Herren, om det dog maatte blive bedre, men det er ikke blevet bedre, og vi har ofte måttet græde med Frelseren, der græd over Jerusalem.«

Sammen med Blædel må nævnes hans Discipel og gode Ven Rudolf Frimodt. Da St. Johanneskirken i 1861 var

blevet rejst ved frivillige Bidrag, blev han Præst der og samlede som Blædel en stor Menighed om sig. Han var også en Mand med en stor Virketrang, initiativrig, ret et Menneske egnet til Nybegyndelser; desuden jævn og frisk. »Han forstod i udpræget Grad den store Kunst til enhver Tid og under alle Forhold at være Præsten uden nogen Sinde at glemme Mennesket.« Hans Prædiken var som Blædels stærk og glødende, samlende sig om Synd og Naade. Han nåede at blive elsket som få Mennesker.

Disse to betydelige Præster og enkelte ligesindede kom i Forbindelse med »Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark,« som var stiftet 1861, og hvis ledende Kraft snart blev Villh. Beck. Denne Forening havde hidtil kun virket for Mission på Landet, men dens Bestyrelse »nærede den Overbevisning, at der var fuldt så megen Trang dertil i København som noget andet Sted i Landet.« Derfor rettede man 1865 i »Den indre Missions Tidende« en Opfordring til Sagens Venner om at lade afholde Møder om Sagen. Der henvises til, at der sikkert fandtes mange både blandt de fordrevne slesvigske Præster, blandt theologiske Kandidater og Studenter og blandt Lægmænd, som vilde hjælpe til med en Missionsgerning. Frimodt og Blædel forhandlede videre om Sagen i mindre Kredse; to Kandidater meldte sig straks til Tjeneste, og en Måned efter Opfordringen i Bladet afholdtes det første Møde, hvor Blædel og Villh. Beck talte. Da Blædels Tale giver et godt Udtryk for hele Bevægelsens Syn på Opgaven og Formålet gengives her et Uddrag: »Herren må sige til os, som han sagde ved Profeten til Israels Folk: Jeg har slået dig, men du har ingen Smerte følt! — Verdslighed, Forlystelsessyge, Usædelighed er de Gifter, der trænger ind i vort Samfundslegeme. Lige-gyldighed for Kirkens Goder, Ringeagt for Herrens Ord, Uvidenhed om de hellige Sakramenters Betydning, åndelig Lunkenhed og vantro Fornægtelse er mere udbredt blandt denne Stads Befolkning end mange af eder aner. Det er også denne åndelige Lige-gyldighed og Lunkenhed, hvorunder mange indbilder sig at være Kristne, som vi vil nøde til at vige. Enten for Kristus eller mod Kristus. . . . Vi vil vække disse Samvittigheder. Vi vil bringe Uro i disse Sjæle.« — Man forhandlede videre om Sagen, og »den københavnske Filial af Kirkelig Forening for indre Mission i Danmark« blev dannet med Frimodt som Formand. Han blev det også, der blev den ledende helt igennem.

Man begyndte på den Måde, at der blev afholdt ugentlige Møder 6 forskellige Steder i Byen, og Tilslutningen til disse var ret god. Men man tog ogsaa andre Opgaver op. Meget naturlig begyndte man først med Børnene, idet man så småt tog fat på Søndagsskolearbejdet. Først i 1875 begyndte dog I. M. den første Søndagsskole i moderne Forstand, d. v. s. nærmest som Børnegudstjenester. Der kom snart andre, og i 1913 havde København 53 Søndagsskoler med 13,000 Børn. Endvidere begyndte allerede i 1866 det fortjenstfulde Arbejde for faldne Kvinders Frelse som I. M. siden da har fortsat. Blædel havde før stået i et sådant Arbejde; men nu tog I. M. det op. Det var lige fra Begyndelsen af Frimodts Ønske at få et særligt Hjem, hvor disse Kvinder kunde optages, da det havde sine store Vanskeligheder at få dem anbragt i private Hjem. Men først 1877 fik man Mod og Råd til at købe og indrette et sådant Hjem. »Magdalenehjemmet« i København. Frk. Thora Esche begyndte Arbejdet og har siden stået for Ledelsen af den stadigt voksende Gerning, som efterhånden kom til at omfatte flere Hjem. Også Soldaterne begyndte man at tage sig af ved skaffe dem Læsning og afholde Møder og Gudstjenester i Kasernerne om Søndagen. Arbejdet i sin Helhed havde dog ikke stor Fremgang. Det var endnu ikke åben Modstand, man havde at kæmpe med, men åndelig Ligegyldighed. Frimodt havde for meget andet at gøre, og i 1870 kom der en Tilbagegang, som næsten blev til Stilstand i Arbejdet.

Det blev Harald Stein, Præst ved Diakonissestiftelsen, senere Biskop på Fyn, der atter fik Fart i Ledelsen, selv om Frimodt stadig var Formand. Denne skrev 1867: »Jeg mangler Blik for Organisation, — det overlader jeg helst til andre.« Her tog Stein netop fat. Han var Organisator, en praktisk Mand, der ved længere Besøg i Udlandet havde sat sig nøje ind i Indre Missionsvirksomheden og nu efter udenlandsk (tysk) Mønster ønskede Vægten lagt mere på »Kærlighedsgerninger« end på »Ordets Forkyndelse.« Som Følge deraf og vel også af en begyndende Uoverensstemmelse med Villh. Beck blev Foreningen nu selvstændig under Navn af »Kirkelig Forening for indre Mission i København«, fast organiseret helt igennem. 1879 døde både Blædel og Frimodt, og Stein blev Formand. Han var i Besiddelse af en voldsom Arbejdskraft. Engang, da hans senere udmærkede Medarbejder, Præsten J. Steen, ikke mente at

have Tid til et Arbejde, Stein vilde have udført, sagde han: Tiden er elastisk, min Ven! — Nu blev der da rigtig arbejdet. Før havde man særlig virket ved Bibellæsninger, Forsamlinger og Husbesøg, og Arbejdet var mest blevet gjort af Byens Præster. Dette fortsattes også, men ny Virksomheder kom til, og Lægmænd toges mere i Tjeneste.

Ved en storslået Offervilje fra Vennernes Side lykkedes det Stein at få Midler, så Frimodts gamle Tanke om et eget Missionshus kunde virkeliggøres. Det blev indviet 1882 og fik Navnet Bethesda; det ligger på Grønttorvet. I et Lokale i Bygningen fik I. M. sin egen Boghandel, hvortil der siden knyttedes en Forlagsvirksomhed. Bl. a. udsendtes herfra de to Blade »Søndagsbladet« og »Fra Bethesda«. Blad- og Traktatuddelingen blev siden en vigtig Side af Missionen. — Et Børnehjem var rejst af enkelte indenfor Foreningen. 1876 var begyndt den saakaldte Blomstermission: Uddeling af Buketter på Hospitalerne, hvorved Giverinderne fik Lejlighed til at aflægge korte Vidnesbyrd. Nu begyndtes der med »Gårdmission« og »Midnatsmission«, d. v. s. man gik ud i Gårdene og paa Gaderne og søgte at få Mennesker i Tale, dels gennem små Taler, dels ved Uddelig af Traktater. Ja, der blev ligefrem udsat Vagt i de mest berygtede Gader mellem 10 og 2 for at modarbejde Usædeligheden, eller man besøgte de dårlige Værtshuse for at vidne blandt Gæsterne der. Tit var Missionæerne sådanne Steder udsat for legemlig Overlast. Man lejede også et Lokale i et sådant berygtet Kvarter for at holde Vækkelsesmøder alene for Mænd. Om det første af disse hedder det: »Det var en bevæget Aften, og det synes, som om Satan havde løsladt alle sine onde Ander. Eder og Forbandelser lød fra den store Menneskemasse på Gaden, Vindusruderne blev slået itu, medens Salmesangen tonede i den lille Missionsstue, og Guds Ord blev forkyndt. Raseriet mod Missionsgerningen vedvarede de første Dage, hylende Mennesker forfulgte Arbejderne, når de gik fra Lokalet, med Slag og Skældsord.« I 1886 blev der i ovennævnte Lokale afholdt 360 Møder, og der uddeltes samme År af Midnats- og Gårdmissionens Folk ca. 200,000 Skriftord og Traktater! En forhenværende Proprietær R. B. Clausen var en af denne Missionsgrens bedste Mænd. Han kunde aldeles rolig tage imod en Behandling som den ovenfor skildrede, han kunde sætte sig ned på Briksen ved Siden af en Fange og give sig til at græde,

indtil Fangen græd med over sin egen Synd, han kunde, hedder det om ham, i kristelig Glæde »springe som en Kalv« og sige: »Jeg kan ikke udtale en Titusendedel af, hvor salig jeg føler mig ved at være et Guds Barn«, men han kunde også, da han hos en Præst så en Samling af Hovedværkerne i den danske Literatur, sige: »Jeg forstår ikke, hvad du vil med alt det Skidt«.

1889 blev nedsat et »Udvalg for Mission blandt særlige Klasser af Mennesker«, som skulde føre et Arbejde videre, som allerede var begyndt med Møder for Fabrikspiger, Tjenestepiger, Handelskoner o. s. v. Men man delte ikke alene i Klasser, men også i Sogne, så Bymissionærene hver fik sit Sogn at arbejde i.

I 90-erne kom en vanskelig Periode for I. M. i København. Den mødte nu stærk Modstand, bl. a. fremkaldt af københavnske Journalister, som ved den såkaldte Habøoresag havde fået deres Uvilje vakt mod den Dømmesyge og det Snæversyn, der da kom til Orde blandt Indre Missions Folk i Vestjylland, og som for dem blev til et med »Ånden fra Bethesda.« Også indenfor Foreningens egne Kredse var der Uenighed i Anledning af Kirkesagen. Og endelig var der ret heftige Rivninger mellem Stein og Vilh. Beck, som angreb den københavnske Mission for dens udenlandske Præg og frygtede, den skulde blive for tålsom overfor Videnskaben og »Verden«.

Vinteren 1893—94 ordnedes et Arbejde blandt hjemløse Mænd, I den strængeste Vintertid blev der fra Bethesda uddelt 11,000 Portioner Mad.

I 1894 begyndte store Diskussionsmøder mellem Socialdemokraterne og Kirkens Mænd. Det var en socialdemokratisk Forening, der indbød, og Møderne afholdtes i Socialdemokraternes Forsamlingsbygning og varede ofte fra Kl. 8 til 1 om Natten.

Ved Århundredskiftet kom Fremgang og gode Kår for I. M. Strømningen i vort Folk havde vendt sig; det mærkedes også indenfor dette Arbejde. 1900 begyndte man at afholde bibelske Foredrag, som 1904 blev til Bibelkursus og 1912 til »Dansk Bibelskole« med Pastor Skovgård Petersen som Leder.

Der havde været Formandsskifte et Par Gange, inden den nu i Oktober afdøde Stiftsprovst H. Hoffmeyer trådte til som Formand i 1905. 1912 stiftedes »Kirkens Korshær«, et

Arbejde efter engelsk Mønster i Lighed med »Frelsens Hær« med særligt socialt Sigte. Dens Arbejdere bærer Uniform og virker både ved at opsøge forhultede Personer i Værtshuse og på Gader og ved Afholdelse af Møder, f. Eks. en Julefest for dem i Bethesda.

Arbejdet i I. M. i København har iøvrigt op til vore Dage gået sin støtte Gang. Kun når de unge har villet gå deres egne Veje, har der været lidt Brydning.

K. F. U. M. OG K. F. U. K.

De unge havde nemlig fået deres egen Organisation, det Arbejde for og af unge, som nu er så kendt under ovenstående Bogstavbetegnelse. K. F. U. M. og K. er en Verdensbevægelse, begyndt i London 1844 af George Williams. Her til Danmark blev den ført af et Par tyske Håndværkere. De kendte og holdt af Foreningstanken fra deres Hjemland og savnede derfor en Forening, da de kom til København. En Tid søgte de til en lille Kreds af ældre Mænd inden for I. M., som samledes til fælles Opbyggelse. Men da de traf unge Danske, som også kunde ønske en særlig Forening for de unge, henvendte man sig til I. M. (Frimodt) og bad dem hjælpe med at virkeliggøre Planerne. I. M.s Bestyrelse var ikke uvillig hertil, men bad de unge vente, til man fandt en Leder. Foreløbig samledes saa de unge hos den ene af Tyskerne til Bibellæsning og Samtale. Men efter kort Tids Forløb mente man at have fundet Lederen. Det var Pastor Schousboe ved Garnisonskirken, og han blev da valgt til Formand for »Kristelig Forening for unge Mænd« ved Stiftelsesmødet den 16. Sept. 1878. Foreningens Formål var »at være et Midtpunkt for unge troende Mænds Samvirken til deres egen Fremgang og Vækst i kristeligt Liv og for deres Stræben efter at drage andre frem ad på den samme Vej.« I Schousboe havde man fået en besindig og god Leder, der på en sund Måde lod Foreningen vokse sin stille Vækst. Man begyndte med ugentlige Sammenkomster, hvor man vekslede med Bibellæsning, Samtale og Foredrag. Desuden samledes en mindre Kreds om Søndagen. Efter »Bethesda« var bygget (1882) havde K. F. U. M. ogsaa Lokaler der. Begyndelsen til den senere ret store Bogsamling blev anskaffet. Et Sangkor og et Gymnastikhold blev dannet. Der dreves ogsaa Aftenundervisning i de almindelige Skole-

fag. Udadtil virkedes ved Uddeling af Traktater og Besøg paa Hospitaler og Stiftelser.

1885 begyndte den særlige Afdeling for unge i Overgangsalderen, som nu heder Ungdomsafdelingen. Det har senere vist sig, at K. F. U. M.s Ledere netop har haft særlig Forståelse af unge i den Alder og Greb på at få dem i Tale eller beskæftige dem på en god og fornøjelig Måde, 1900 oprettedes en Yngste-Afdeling for Alderen 12-14. Sidst i 80'erne og i 90'erne dannedes flere »Filiale« i de ny Bydele; Byen blev delt i Kredse med hver sin Leder, sognevis oprettedes særlige Foreninger (1921 var der 29) — hele Byen blev næsten omspændt med et Foreningsnet. 1888 blev Schousboe Biskop, og en af I. M.s ledende Mænd, Kontorchef C. Bangert, blev Formand. 8 År senere blev daværende Kand. Olfert Ricard Sekretær. Det blev de to Mænd og særlig den sidste, der kom til at føre Foreningen frem til den Stormagtsstilling, den nu har. 1889 fik den sin første selvstændige Lejlighed, og 1900 indviedes Foreningens store, prægtige »Borg« i Gothersgade.

1889 begyndte også K. F. U. K. sin Virksomhed. Den fik sin store Foreningsbygning i 1920.

K. F. U. M.s meget fortjentfulde og populære Arbejde blandt Soldaterne begyndte 1890. Særlig i Krigsårene blev det af stor Betydning. Ricard sagde om K. F. U. M.s Soldaterhjem i 1917: »Der var ikke noget Sogn i Danmark, hvor der ikke sad en eller anden taknemlig Moder, som skønnede på, hvad der var gjort for hendes Dreng under Tjenestetiden i dette Hjem, eller en og anden gammel Soldat, som huskede på, at han her havde haft et Fristed og mødt noget af det, han kendte og elskede hjemmefra.«

Ricard var også en Tid Sekretær for hele Landets K. F. U. M. I 1921 var der 476 Foreninger ialt. Men 1912 blev han Formand for Hovedforeningen, K. F. U. M. i København (i År er han trådt tilbage), som alene falder inden for det Emne her behandles. Og Ricard er det, som har givet denne Forening sin Form og sit Præg.

Hvordan er da Ricard? Her kan kun antydes nogle af de mest iøjnefaldende Linier i hans Billede, de som også ses i hans Ungdomsarbejde. Der er nok også mange af dem, som læser dette, der kender Ricard fra hans Bog »Ungdomsliv«, vist den bedste Bog at kende ham fra. — For det første er han en Mand med sjældne Evner — bl. a. som Ta-

ler og Prædikant. »Han har et Sprog, som spænder over en hidtil ukendt Skala ligefra Gadeudtryk, når sådanne passede, til Ord og Vendinger så højstemte, at de vilde lyde skabagtigt i en andens Mund. En Fremstilling, der farves af digterisk Evne, og som bliver dobbelt levende ved Ricards dramatiske Gaver, han . . . spiller det, kan man sige«.

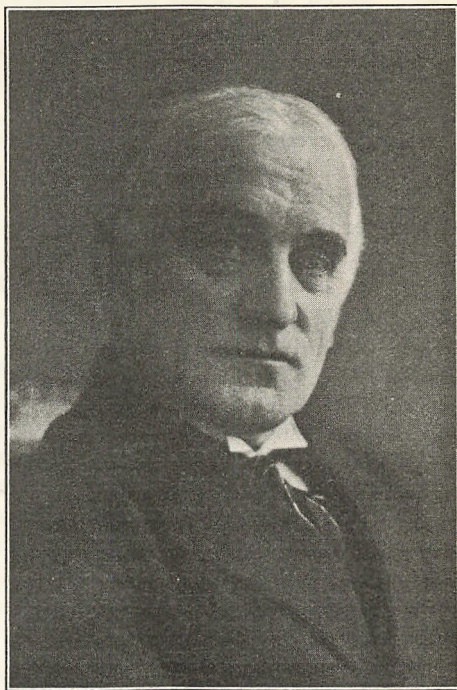
(Foreningens mangeårige Sekretær Gunner Engberg).

Så er han en Mand med overmåde meget københavnsk Vid og med et friskt menneskeligt Syn på Livet. »Når det ny År atter aabner sine Porte til det ukendte Land . . .

så vil vi syngende hans Pris gå ind gennem Porten, thi Livet hernede er Forgården til Himlen«.¹⁾ Iøvrigt tror jeg, den ungdommelige Munterhed, som har gjort ham til både Ungdommens kårne Høvding og Ven, må arbejde sig frem gennem nogen

Tungsind og må

slås med Sorger og legemlige Lidelser; det tyder hans Ansigtstudtryk på og vidner hans ofte dybe Alvor om. — Ja og så er han grebet af Kristus — sådan synes jeg bedst, jeg kan betegne hans Kristendomsform — eller af Jesus, for det er ikke mindst Mennesket, det ideale Menneske Jesus, han forkynder for de unge, tegner for dem, så han står lyslevende og står dragende, »for han forstår så godt de unges

Pastor Ricard.

¹⁾ Dette og de følgende Citater er af Ricard.

Længsler,« og det er jo Meningen, at de skal »følge« ham og ligne ham. »Bliv som han! nøjes aldrig med mindre Forbilleder«! Og han siger videre: »Betro jer til ham,« så jeres Ungdom kan blive renere og rigere. Kristendommen vil ikke berøve jer en eneste sand Glæde. »Skoven var skøn, men da der faldt Sol hen over Løvet, blev den dobbelt skøn; sådan er det når Kristendommens Lys skinner hen over et rent og rigt Ungdomsliv«.

Hvordan bærer nu Ricard sig ad med at føre unge Mennesker til Kristus, og hvordan har han lært sin Forening at gøre det?

Først levede han i sine yngre Dage »på Siden« af de unge Mænd og store Dreng, lærte dem personlig at kende. Og så talte han med dem og til dem ofte på en »nærgående« Måde, fordi han kendte dem så godt, men sådan at det kom dem ved, og han vandt deres fulde Tillid. Gunner Engberg siger om hans Forkyndelse, at den »både lokkede og manede og gav Grunde.« Iøvrigt får man det Indtryk, at han bruger overmåde mange Midler, som f. Eks. at sige: »Godaften Frandsen« i Stedet for blot »Godaften.« »Der vil næppe kunne nævnes den Ting, som en kristelig Forening for unge Mænd ikke vilde være og gøre for en ung, når det kunde være til hans Hjælp. Derfor deres mangesidige Program, derfor deres vidtforgrene Bygning. Med Råd og Dåd vil den stå den unge bi, den vil hjælpe dem til at more sig smukt og til at sørge med Håb, den vil ranke deres Legemer og rense deres Sjæle, den vil gøre dem til bedre Sønner og til nyttigere Borgere, lære dem at bygge Hjem og at tage sig af de små, opøve Sansen for ædelt Ven-skab og vække alle gode Interesser, åbne deres Øjne for Fædrelandets Krav og Samfundets Nød og Guds Riges Verdensopgave, skaffe dem god og billig Kost, hjælpe dem til Logis og give dem Brev med til Venner, når de rejser, tage dem med ud i Naturen og få dem til at synge, lægge dem Bibelen i Hånden, og skabe Hygge for dem — alt vil den gøre for dem, kunde den stå på Hovedet, og kunde det nytte noget, vilde den gøre det. Men alt dette vil K. F. U. M. være for dem alle — for at den i hvert Fald kan frelse nogle. Thi det er dens eneste egentlige Mål, som den altid har for Øje.«

Dette »brede« Arbejde gøres af en stor Stab af næsten udelukkende yngre eller helt unge Mænd og koncentrerer

sig om de store Møder i Hallen, Tirsdag Aften af opbyggelig Art, Søndag Aften med mere almene Emner. Der sluttes med Andagt. Torsdag Aften er der Bibeltime; desuden findes mindre Bibelkredse, og så er der det særlige Arbejde blandt de yngre og Drengene, som det vil være for omstændeligt at komme ind på. Og næsten hele Dagen færdes Folk i den store Bygning, som i 1917 blev udvidet til det dobbelte, bl. a. i Restaurationen og Læseværelserne.

Gennem K. F. U. M. og K.s Arbejde på denne Måde er sikkert mange unge blevet hjulpet til at leve et sundt og kønt Ungdomsliv. Så denne Forening må nævnes som en Hovedsag, når Talen er om kirkeligt Arbejde i København.

KIRKESAGEN.

Efter nu at have set på alle disse forskellige Slags »Arbejder« I. M. og de kristelige Ungdomsforeninger har taget op, kan man med god Grund spørge: Men nu selve Menighedslivet, Livet i Kirkerne? Ja her må man vel nok sige, at Svagheden i hele Arbejdet lå. Mange af I. M.s ledende Mænd forstod ret vel Betydningen af, at Lægfolk kommer med i Arbejdet, at der bliver en levende og personlig Vekselvirkning og Samarbejde i Menighedskredsen og Præst og Menighed imellem. At få »arbejdende Menigheder« var, hvad man stiledede imod. Men dette »Arbejde« synes for dem at rumme alt Menighedsliv. Sådan som det kommer til Orde i følgende Udtalelse, jeg nylig hørte i et Foredrag af en Kvinde, der står disse Kredse nær: »Ved Siden af Kirken ligger Menighedshuset, hvor Menigheden lever sit Liv.« De synes at mangle Forståelse af Menighedsliv i egentlig Forstand, som har sit Midtpunkt i Fællesskabet i Kirken om Dåb og Nadver. Dog var der en Kreds indenfor I. M., der kunde udtale, at »det meste af det nuværende Foreningsliv må ses som et Surrrogat for Menighedslivet.« Og ud fra en sådan sund Betragtning og ud fra Forståelse af, hvad der kan udrettes gennem den personlige Sjælesorg, men rigtig nok også ud fra en Overvurdering af, hvad Kirkehuse og Præster har at betyde for Kristendommen, var det, at ovennævnte Kreds og en Del flere tog fat på at skaffe København flere Kirker og Præster. Johanneskirken, hvor Fridtjof var Præst, var den første Kirke, der blev rejst ved frivillige Bidrag. Men hvad hjalp det med een Kirke. Sognene var allerede alt for store, og Byen voksede hurtigt.

Nedenstående Skema viser Stillingen i København og tillige Resultatet, man nåede.

År	Antal af		Folketal		Antal af Mennesker for hver	
	Kirker	Præster	Ialt	indenfor Folkekirken	Kirke	Præst
1800			102,000		10,000	4,600
1880	14	40	278,000	271,000	19,000	6,800
1890	18	49	382,000	371,000	21,000	7,600
1895	24	57	416,000	404,000	17,000	7,100
1901	33	78	477,000	464,000	14,000	6,000
1906	40	99	514,000	499,000	12,000	5,000
1911	47	107	559,000	541,000	11,500	5,000
1915	49	115	590,000	570,000	11,600	5,000

Men dette er jo gennemsnitlig taget; i Virkeligheden havde f. Eks. Johannes Sogn i 1885 70,000 Indb. (omtrent som Århus nu) og Mathæus Sogn 55,000.

En af de første, der fik Øje på disse uheldige Forhold var Frimodt. Han fik ved sin Menigheds Hjælp to ny Kirker (St. Stefans 1874, St. Jakobs 1878) rejst inden for sit Sogn. (Af det oprindelige Johs. Sogn fra 1861 var der i 1915 blevet 19 Sogne med 20 Kirker). Og inden 1880 havde også to andre Komiteer fået opført et Par Kirker. Men så var det, som Arbejdet gik i stå. Dog levede Sagen i mange Menneskers Hjerter; navnlig følte Præsten Johannes Møller i Odense, at der måtte gøres noget. 1886 talte han ved et Møde i »Bethesda« og sagde bl. a.: »Der må tages fat på en hel ny Måde. . . . Det at bygge enkelte ny store Kirker er, ikke den rette Vej; der må bygges mangfoldige små Kirker 60—70; Sognene må deles stærkt. . . . De nuværende Sogne kan ikke blive Grundlag for en Menighedsordning, hvor de enkelte kan få deres Plads i Menigheden.« Disse Ord blev navnlig taget op af tre unge Piger, og hvor umulig det end kunde se ud, og trods overbærende Spot besluttede de at tage fat på at bygge Kirker. De dannede de unge Pigers »Forening til Opførelse af små Kirker.« Tre År efter overtog Foreningen en Kirke, lønnede Præsten og bar alle Udgifter. Derefter hjalp den til med Opførelse af et Par, men byggede så 1897—99 den første ny Kirke og siden 3—4 andre delvis under Samarbejde med Kirkefondet.

Men i Årene lige inden 90 var der andre, som var opta-

get af Kirkesagstanken. En lille Kreds (den ovennævnte, bestående af Dr. med. P. D. Koch, Biblioteksassistent (senere Overbibliotekar) H. O. Lange, Prof. H. Westergård, Pastor Jul. Friis Hansen og Pastor (senere Provst) Henry Ussing) korresponderede regelmæssig om Sagen, og Westergård fik også en lidt større Kreds i København interesseret. Der blev talt om Sagen ved Møder, og man søgte at få Præsterne med, men de var ikke særlig villige. 1889 indsendtes et Andragende til Ministeriet om Nedsættelse af en Kommission til Bedring af Kirkeforholdene. Den blev nedsat og foreslog 1892 Dannelsen af 8 ny Sogne. Enden blev dog, at Stat og Kommune viste Sagen fra sig. Forinden var den ledet ind på den frivillige Bane, som siden fulgtes med så meget Held, ja det blev vel i selve dette frivillige Arbejde, at den største Velsignelse ved Sagen kom til at ligge.

De mest fortjente Mænd er her Pastor Friis Hansen og Grosserer Johan V. Adolph, skønt den nu nylig afgåede Professor i Statsvidenskab, Harald Westergård, også bør nævnes.

Friis Hansen udgav 1893 en Bog: Om ny Kirker i København. Han blev Kirkesagens Sekretær, Redaktør af Bladet: »Københavns Kirkesag«, og Sjælen i hele Arbejdet, klog og myndig, som han var. Han har også på anden Måde betydet meget inden for I. M. Adolph var en rig Købmand af fin Slægt, som pludselig blev omvendt, og siden viede sit Liv og sin Formue til Guds Rige og de fattige. Han havde daglig Modtagelsestid på sit Kontor for Københavns fattige; og de strømmede til i Hundredvis. Han blev misbrugt, og han forstod det, men han blev ved. Ved Vintertid gav han Mænd islandske Trøjer; de solgte dem og købte Spiritus, men så måtte de skifte Tøj, mens han så derpå, og aflevere ham deres Pjalter. Sin store Ejendom i Gentofte indrettede han til Rekonvalescenthjem for fattige, og han færdedes hele Dagen mellem de fattige og skrøbelige, spiste med dem, læste for dem, plejede dem, forbandt deres Sår, vidnede for dem både på Tomandshånd og ved de daglige Andagter. Da han ikke mere kunde holde det ud, byggede han og møblerede et Hus i Gentofte, hvor overanstrengte Præster kunde ligge på Landet om Sommeren mod at holde Andagten for Adolphs fattige. — Denne Mand blev Kasserer for Kirkefondet, og hans Offervilje både hvad Arbejde og Penge angår, og hans forretningsmæssige Dygtighed blev til meget stor Gavn for Kirkesagen.

1890 dannedes »Udvalget for Kirkesagens Fremme i København«, og der blev livlig Røre om Sagen. Man kom ind på at bygge enkelte foreløbige Kirker af Bølgeblik, som kunde flyttes, og ikke mindre end 8 Komiteer kom i Gang med at samle ind til 9 ny Kirker. Og der kom Røre i Menighedslivet. Forhandlingerne skabte Opmærksomhed for det kirkelige Liv. Man forstod også nok, at det ikke var gjort med Kirkebygningerne alene. I »de syv Punkter« (nogenlunde Grundlaget for Arbejdet) nævnes da også som det, det gælder om, at de troende indenfor Folkekirken slutter sig sammen til et virkeligt Samfundsliv, eller som det rigtignok lidt mærkeligt udtrykkes »et organiseret Menighedsliv.« Sognedelingen var et Middel til at nå dette. 1890 blev det første Menighedssamfund organiseret; det var »et Forsøg på at skabe en Menighedsorganisation ikke om en Præst, men om Guds Riges Gerning i Sognet.« Siden fulgte en Del andre Sogne Eksemplet.

Men Arbejdet var ved at vokse Udvalget over Hovedet, og 1896 skete en Omorganisation, så der kom en nøjere Samvirken i Stand med de folkekirkelige Organer — Skat Rørdam, en varm Ven af Kirkesagen, var blevet Sjællands Biskop — og Sammenslutningens Navn blev nu Kirkefondet. Prof. Westergård blev Formand.

Kirkebygningsarbejdet skred imidlertid rask frem. Man lejede Lokaler eller byggede Menighedshuse, som blev indviet til foreløbige Kirker, man byggede små billige, midlertidige Kirker, og man byggede store og prægtige Stenkirker. Målet var: 10,000 Mennesker til hvert Sogn, 5000 til hver Præst, og ved en storstilet Offervilje var man 1915, som Skemaet viser, ikke langt fra at have nået det. Siden da er jo Befolkningsantallet vokset meget stærkt, og man har nu Planer om Bygning af ikke mindre end 20 ny Kirker. Også udenfor Kirkefondet skete på samme Tid Nybygning af Kirker, ialt 10. Siden 1860 er der i det hele bygget lige ved 40 Kirker i København. Og vor Tid er blevet en Kirkebygningstid i Lighed med Valdemarstiden.

Kirkesagen har fået Støtte fra alle de kirkelige Retninger, men I. M. har først og fremmest båret den frem, og særlig I. M. i København.

Vilh. Bech angreb Hovedstadsmissionen, 'fordi den var udansk; og det ikke uden Grund. Men en af dens førende Mænd skriver dog: »I. M. (i København) havde lige fra sin Begyndelse et stærkt Præg af at høre hjemme i det Land,

hvor Grundtvigs mægtige Tanker havde vundet Magt. Det var, . . . især død Kirkelighed, som var Fjenden. . . . Det levende Ord skulde forkyndes. . . . I den Retning havde I. M. taget Arv efter ham, og dansk I. M. er dermed, trods Navneligheden med den tyske, blevet i sin Grund forskellig fra denne.« Ricard blev i sin Ungdom skyldt for Grundtvigianisme. I hans Sekretærdage fik han Folk som Dr. Nørregård, Begtrup, Bredsdorff, Carl Koch og andre til at holde Foredrag i K. F. U. M. og betalte dem endda af sin egen Lomme. Og en senere Sekretær Knud Hee Andersen skriver (1922): »Det kan ikke siges for stærkt, at det fremmede blev tilegnet herhjemme på en sådan Måde, at Resultatet blev en Bevægelse, som helt igennem er dansk i Sind og Skind.« Rigtigheden heraf turde dog være tvivlsom. Jeg tror, at begge de to Bevægelser her har en Mangel fremfor I. M. på Landet. Alligevel er de mere »nationale« og anerkender i højere Grad det menneskelige. Med Hensyn til Videnskabens Stilling til Bibelen er de også langt mere forstående end Landmissionen. Jeg har iøvrigt det Indtryk, at der nu ikke er så stor Forskel på »Retningspræget« indenfor I. M. i København og K. F. U. M. samme Sted. Det betyder vist, at I. M. er på Gled over mod Ricard, som jo ikke alene har præget sin Forening, men har dannet en ny kirkelig Retning i vort Folk. Den mener jeg, der er al Grund til at bekæmpe. Og der er jo også overmåde meget i det Arbejde, der her er skildret, som man ud fra grundtvigske Synspunkter må kritisere. Men derfor skal vi alligevel indrømme, at I. M. og de med den forbundne Arbejder på en dygtig Måde har gjort den Gerning, Historien lagde for dem. Præsten Otto Møller skrev i 1893 til Biskop Skat Rørdam: »Det er sikkert nok, at sådan som det nu står, og den sidste Menneskealder er gået i København, er man på den slagne Vej til, at Byen for en stor Del bliver afkristnet, hvilket jo atter uundgåeligt vil føre til Folkekirkens Undergang; thi når København omfatter $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ af hele Landets Befolkning, kan det ikke undgås, at den vil drage det øvrige Land med sig.« — Når dette blev afværget, skyldes det menneskelig taget og af hjemlige Kræfter (at Tidsånden er bleven en anden, er vigtigere; og her ses bort fra, at I. M.s Form for Kristendom tit kan skræmme Mennesker bort) mest den københavnske Mission, der i en ond Tid »talte Livets Ord i Danmarks Hovedstad«.

DEN HELLIGE TREFOLDIGHED

BAGGRUNDEN for Jesu Gerning var i det store og hele mørk. De Mennesker, der dengang levede, var jo nok af samme Slags som vi nu, derfor ogsaa udrustede med Længsel og Stræben efter et højere Liv end det, de levede — og store Vejvisere baade i Kina og Indien, i Persien, Grækenland, Rom og vel ogsaa i Norden bliver Folkeslagenes Lærere, men i det store og hele var Mørket dybt i Hedenskabet.

Og i Israel, som havde haft Moses, og hvor Profeterne havde levet med Gud og kundgjort hans Vilje, var Livet hensygnende i Lovtrældom og Udvendighed, og kun faa ejede Længslen efter »Israels Trøst«.

Saa begynder Jesus sin Gerning. Og hvad han i denne nødstedte Menneskeslægt vil, og hvad hans Gave er dengang og sidenhen, det finder vi klart udtrykt i de tre store Grupper af hans Ord.

I.

FADEREN MTT. 5—7.

Jesus forudsætter hos de Mennesker, han taler til, denne Længsel og Stræben efter og tillige en Mulighed for at kunne leve et højere Liv; et lykkeligere, renere, aandeligere Liv, i hvilket alt det bedste, der findes i Mennesket, kan komme til Syne og Magt. Denne Længsel og denne Stræben kalder han paa. Især Længselen efter Gud og Evnen til at leve med Gud.

Han begynder saadan: Salige er de fattige i Aanden — salige er de, som sørge, de som hungre og tørste efter Retfærdighed, de sagtmodige, de barmhjertige — salige er de rene af Hjertet, og de, som stifte Fred. I skal have Lov til at elske jeres Fjender, at velsigne dem, som forbander Jer, og gøre dem godt, der hader og forfølger Jer — dette dybt menneskelige, som en haard og kold Verden skyder til Side for at komme til med sin »Selvopholdelsesdrift«, men som findes gemt dybt inde i hver eneste, bærer Jesus ud i Solen: Se, hvad der bor i Jer, vedkend Jer det og bliv Mennesker!

Og saa falder der som Skæl fra Øjnene, og der aabnes Syn ind i Paradiset, naar Jesus siger det aldrig før hørte: Gud — han er vor Fader, og vi er hans Børn. Og det I er, det skal I ogsaa leve: De, der stifter Fred, skal kaldes Guds Børn — naar I gengælder ondt med godt, bliver I Eders Faders Børn, han som er i Himlene, thi han lader sin Sol opgaa over onde og gode. Ja, I skal være fuldkomne, som Eders himmelske Fader er fuldkommen. —

Hvem kan tænke sig, hvad Indtryk saadanne Ord har gjort, da de hørtes første Gang. Hvem kunde høre dette uden som Tolderen at slaa sig for sit Bryst og sige: Gud, vær mig Synder naadig. Eller som Peter: Gaa bort fra mig, thi jeg er en syndig Mand. Svaret paa Jesu Ord maa blive: Suk over sig selv og Bøn til Gud.

Og her giver Jesus os da vort Fadervor. I den Bøn løser han den bundne Menneskesjæl, saa vi beder netop om det, Gud vil give os, det som Guds barnet er skabt til at leve og dybest længes efter.

Det er altsaa vort Barneforhold til Gud, Jesus vil gøre os klart. Først af alt skal vi høre og forstaa, at Gud er vor Fader, ikke mindre end sytten Gange nævnes Gud med Fadernavn i Bjergprædikenen. Det er Grundvolden, som kan bære.

Og Følgen af, at Barnet genfinder sin Fader, bliver saa en Tryghed og Glæde uden Lige: I skal ikke bekymre eder — hverken for Føde eller Klæder eller for Dagen i Morgen, eders himmelske Fader vil sørge for Jer: vær lydige imod Gud som Børn mod deres Fader — »den, som gør sin Faders Vilje, skal komme ind i Himmeriges Rige.«

Saa leves der i Tillid til Gud Fader, saa er Guds Sol og Fred i Hjerterne. —

Og siden ser vi da Jesus, efter at have talt som vi altsaa kender det fra Bjergprædiken, i sin Færd derefter selv virkeliggøre sine Ord. Han selv skaber nu dette Liv. Selv lever han Fadervor: Han helliger Guds Navn, som det aldrig var sket før, Guds Rige bringer han nær, han lader Guds Vilje ske lige til Døden paa Korset, han mætter de hungerrige, helbreder, trøster, velsigner — han forlader Synder og samler Toldere og Syndere omkring sig, han udfrier fra det Onde.

Han lever som et Barn i Faderens Haand og derfor et Menneskeliv, fuldkomment som det aldrig var set. Han viser

selv, hvad Guds Faderkærlighed er, i uendelig Godhed udbreder han Velsignelse og Glæde og lever selv det Gud-Fader Liv, han har talt om, saa han kan sige: Den, der har set mig, har set Faderen. —

II.

SØNNEN. JOH. 6.

Paa dette Grundlag siger Jesus efterhaanden mere og mere om sig selv, om sit eget Forhold til Gud Fader og om sin Opgave blandt Mennesker, ganske særligt efter Bespisningen i Ørkenen, da Folk vilde gøre ham til Konge, saaledes som vi kan læse det i Johannes Evangeliums sjette Kapitel. Ligesom han i Bjergprædiken talte om Faderen, saaledes taler han her om Sønnen, »Menneskesønnen«, som han i dette Brændpunkt af sit Liv kalder sig selv den ene Gang efter den anden, og han vidner om sig selv, at han er kommen fra Gud, og at hans Gerning her paa Jorden er, i Lydighed imod Gud, at give Mennesker et evigt Liv og oprejse dem paa den yderste Dag. Det er han sendt for at udføre, Gang efter Gang siger han det. Han peger paa sig selv som Frelseren, og han vil frelse os ved at hengive sig selv, kun derved kan han naa Guds Maal: Thi jeg er kommen ned fra Himlen ikke for at gøre min Vilje, men hans Vilje, som sendte mig; men dette er hans Vilje, som sendte mig, at jeg skal intet miste af alt det, som han har givet mig, men jeg skal oprejse det paa den yderste Dag. Thi dette er min Faders Vilje, at hver den, som ser Sønnen og tror paa ham, skal have et evigt Liv, og jeg skal oprejse ham paa den yderste Dag.

Og hør saa, hvorledes Jesus selv træder helt frem i det fulde Lys, vedkender sig sin Frelser-Opgave og sit Evigheds-Ansvar, og hvorledes nu, da det ikke alene gælder om at frigøre til et Menneskeliv her paa Jorden som Gud Faders Børn, men nu endogsaa gælder om at frelse fra Synd og Død og gælder Oprejnsning til et evigt Liv, han uden Forbehold nævner sig selv som Vejen, som den, der alene kan give »Gudsbørnene« den Gave, som næsten ingen vovede at drømme om endsige at tro paa: Evigheds-Liv i Gud: »Jeg er Livet Brød — Sandelig, sandelig siger jeg Eder, den som tror paa mig, har et evigt Liv — Jeg er Livets Brød. Dette er det Brød, som kommer ned fra Himlen, at man skal leve deraf og ikke dø. Jeg er det levende Brød, som kom ned fra Himlen; om nogen æder af dette Brød, da skal han leve

evigt. Og det Brød, som jeg vil give, er mit Kød, som jeg vil give for Verdens Liv. Den, som æder mit Kød og drikker mit Blod, har et evigt Liv, og jeg skal oprejse ham paa den yderste Dag. Den, som æder mit Kød og drikker mit Blod, bliver i mig, og jeg i ham.«

Og efterhaanden klares det saa mere og mere, baade at Jesus virkelig lever dette, og hvorledes han lever dette, som han har udtrykt med saa mægtige og mystiske Ord: Han taler nu klarere og klarere om sin forestaaende Lidelse og Død, saaledes hans Ord om Jonas' Tegn eller hans Ord til Peter (Matt. 16) og mange andre Gange. Hans Vej viser sig tydeligere og tydeligere at blive Hengivelsens, Offerets, Korsets Vej; kun ad den Vej kan han sejre og holde, hvad han har lovet. Og alt imens Had og Modstand derfor rejser sig af Syndens og Dødens Dybder imod ham, virkeliggør han sine Ord om sig selv ved at gaa ind i sin Lidelse og Død og derigennem til Opstandelsen.

Sønnen er Frelseren. De, som Gud har givet ham, Gud Faders Børn, de, som netop ved hans Ord har faaet Klarhed over og er blevet sig bevidste, at de er Guds Børn og i deres Levevis vil tage Følgen deraf, de som med Gru og Angst netop da ser deres Afmagt, deres Synd og tilsidst Døden, dem vil han — Guds-Sønnen — frelse og oprejse ved selv at give sig hen, ved selv at bære Synden, ved selv at gaa i Døden, ved selv at gaa den Vej, som vi maatte komme til at gaa og saa gaa til Grunde, ved at gaa den med os, ved at gøre fælles Sag med os. Han, som har aabenbaret os Sandheden om, hvad Menneskelivet er, og vort Barneforhold til Gud, han vil ikke lade os se Herligheden og saa forgaa i Fortvivlelse, men: Her er Frelseren! Guds Søn er vor Broder, han vil hjælpe os. Kom til mig, alle I, som arbejde og lider, og jeg vil give Eder Hvile. — Det er Sønnens Gerning. Og Vejen er Korsets og Opstandelsens, den dybe, underfulde.

III.

HELLIGAANDEN. JOH. 13--17.

Men idet Jesus saaledes (Joh. 6) har knyttet sig og Guds-barnet uløseligt sammen og aabenbaret, at Frelsen er i ham, og Livet er i ham — »jeg og Faderen, vi er ét, og ingen kommer til Faderen uden ved mig — jeg er Vejen og Sandheden og Livet« — saa skuer han et helt nyt Liv for Mennesker, som han vil lede dem ind i; der tror paa ham.

Det er Natten før Langfredag. Ved det sidste Paaske-maal tid før Jesu Død. Judas er gaact. Og Jesus er ved at bryde op for afgørende at bekræfte sine Ord om sig selv ved sit Selvoffer.

Da siger han: »Jeg giver Eder en ny Befaling, at I skal elske hverandre, at ligesom jeg elskede Eder, skal ogsaa I elske hverandre — Dette er min Befaling, at I skal elske hverandre, ligesom jeg har elsket Eder — Ligesom Faderen har elsket mig, saaledes har jeg elsket Eder, bliv i min Kærlighed — Dette befaler jeg Eder, at I skal elske hverandre.«

Jesu sidste Samtale med hans Venner før hans Død er gennemtrængt af dette: Kærlighed. Guds Kærlighed. Jesu Kærlighed. Disciplenes Kærlighed. Det er ogsaa dette, der er det inderste i hans Bøn, den ypperstepræstelige Bøn (Joh. 17), det bølger og lever i den fra først til sidst: Han beder for Apostlene, for Menigheden, »at de maa være ét, ligesom Du, Fader, i mig, og jeg i Dig, at ogsaa de maa være ét i os — og den Herlighed, som Du har givet mig, har jeg givet dem, for at de skal være ét, ligesom vi er ét, jeg i dem, og Du i mig, for at de maa være fuldkomne til ét — for at den Kærlighed, hvormed Du har elsket mig, skal være i dem, og jeg i dem.«

Denne ny Befaling om Kærlighed — det er ikke som i Bjergprædikenen Enkelt-Gerninger, der skal gøres, det er ikke Maaden, hvorpaa der skal leves blandt Mennesker — men det er selve det ny Liv. Evighedslevet. Livet i Gud. Det er et indre Liv, en Sjælens Tilstand. Et Opvæld indefra. Selve Livets Kildevæld i det nye Menneske.

Og Skaberen af dette i Faderens Børn, i de ved Jesu Død og Opstandelse frelste, er Helligaanden. Jesus, som gør sig selv til ét med os, uadskillelig fra os i Tid og Evighed, han gaar nu selv bort, men Aanden kommer og bliver.

Hør Jesu Ord: »Jeg vil bede Faderen, og han skal give Eder en anden Talsmand til at være hos Eder evindeligt. Sandhedens Aand. — Talsmanden, den Helligaand, som Faderen vil sende i mit Navn, han skal lære Eder alle Ting og minde Eder om alt det, som jeg har sagt Eder. Men naar Talsmanden kommer, som jeg skal sende Eder fra Faderen, Sandhedens Aand, som udgaar fra Faderen, da skal han vidne om mig.« Ja, Jesus siger rent ud: »Det er Eder gavnligt, at jeg gaar bort; thi gaar jeg ikke bort, kommer

Talsmanden ikke til Eder.« Og hans Gerning er denne dobbelte: »Han skal overbevise Verden om Synd og Retfærdighed og Dom — og han skal vejlede Eder til hele Sandheden.«

Og disse Jesu profetiske Ord opfyldes: Pinsedagen kom med Helligaandens for os saa ansvarsfulde og rige Gave. Nu døbes Mennesker, Menigheden skabes, Nadveren nydes. Saa er da Vejen aaben for det genfødte Menneskeliv, Guds-livet. Livet i Jesu Navn, Kristenliv paa Jorden. Ikke alene for et ægte og sandt Menneskeliv, men for Evighedsliv i Faderens, Sønnens og Helligaandens Navn.

Alt, hvad Jesus Christus har levet og givet, er baaret af og lever i de tre store Navne. At Mennesker i Tidernes Løb har grundet og grublet over dette, og at de har søgt at fæstne deres Forstaaelse i Lære og Dogmer, deraf skulde ingen lade sig forvirre eller forskrække, det er kun Menneskeværk og kan derfor forandres og forgaa, som Tiden skifter: men bag dette er og gennem dette lyser Sandheden til Salighed, som Jesus Christus har aabenbaret og skænker hver den, som tror.

Ja sjunge hver, som sjunge kan:
Nu tændtes Lys i Skyggers Land!

VIGGO CLAUSEN.

OM DET, VI SYNGER

NÅR vi synger en sang, der giver os udbytte som glæde, varme, samfølelse, eller hvad det nu kan være, er det tit vanskeligt at sige, hvad vi fik fra melodien, og hvad ordene gav os.

I en sang, hvor melodi og ord følger sig godt sammen, er tone og text som to strenge med fælles fæste; de kan svinge ud fra hinanden og give hver sit i en dobbeltklang; eller de kan slynge sig sammen og i fællesskab [give den sungne sang sit udtryk,

Men sang er ikke blot een ting. Vi skelner for det første mellem viser, sange og salmer. Indenfor hver af disse arter er der igen mange slags:

Viserne er drikkeviser, gadeviser, slagviser, danseviser eller blot viser, der atter kendetegnes som muntre, lystige, også sørgelige viser. Folkeviserne er noget for sig, kun faa synges som viser den dag idag; flertallet af dem har kultur-, literatur- eller fædrelandshistorisk interesse, derfor vil de naturligst blive henregnet til folkesangene.

Sangene skelner vi også imellem: Vi taler om folkesang og mener vel baade den, der gerne synges af den store almeenhed, og den, der udtrykker det, vi nævner det folkelige, hvorved vi forstaar, at den udsynger folkets maal og længsel på folkelivets forskellige omraader; men selv i denne sidste betydning kræver vi, at den er så jævn, at den har noget at bringe alt folket, den store almeenhed. Også enesangen, solosangen, nævner vi tiest blot som sang, den udsynger meest stemningen. Vil vi skelne mellem de to arter, kalder vi den første slags fællessange, den sidste solosang. — Endelig staar på grænsen til salmen de åndelige sange (et navn, de vistnok har faaet af det grundtvigske folk); de udsynger det samme, som alvorlige almeenmenneskelige og -kristelige foredrag kan handle om, hvad der jo er noget andet end en prædken: men ved sådanne lejligheder bruges vel ligeså tit salmen; grænserne mellem den og de åndelige sange er altsaa flydende.

Salmen knytter sig til kristenlivets og menighedens opbyggelse og styrkelse. I en sal vil de salmer, der har et mere almeent indhold, fortrinsviis blive brugt, når vi da ikke samles i en bestemt [anledning, fx. til høstmøde. I kirken udvælges salmerne til evangelieordene eller til en grundtanke i dem.

*
*
*

Går vi over til at betragte disse tre hovedarter hver for sig, kunde det være fristende at lade viserne være det, de er: gode og daarlige, især letfærdige stemninger; men da de optager en meget stor del af den tid, hvori mange mennesker synger, kan det baade begrunde og kræve en omtale af dem. —

I gamle dage var det mændene, klubherrerne der sang en god deel af dem; når punschebowlen var halvtom, intone-

redes drikkeviserne. Den kunde naturligvis handle om den idræt, herrerne øvede: Nu bort med alskens politik, og lad os passe vores drik —; men tiest hævede man glasset — og sig selv — i store skaaler for kvinden, og man istemte med vældig røst: En skaal for den mø i blufærdige vaar —. Selvom man med rationalismens hang til grundighed drak en skaal for »den gamle matrone«, »den ærbare kone« og for »den mø, som gud Amor forstaar«, fik pigen blinket fra det romglinsende øje:

Tag dit glas, min ven,
drik din piges skaal,
vær munter svend,
see, hun smiler til dit fulde bæger hen!

Man vil see, at svenden, den zünftige og muntre vandrør, giver sit islæt i disse viser. Iøvrigt træffer følgende godt det meste af det, klubherrernes sang drejede sig om:

Her er sang og harpeklang,
her er fryd og gammen!
her vi slumre skal engang
broderlig tilsammen!
Her vi leve skal og dø
som de fædre gæve!
Leve konge, ven og mø!
gamle Danmark leve!

Hjemme i dagligstuen sad døtrene og sang Heibergs gadeviser o. a. -- smægtende i stemning og gyngende i tonen — til spinettens sprøde akkompagnement, det hele stod nydeligt og net til spytkrøllerne, krinolinen og datidens fordrede ungpigeyndighed.

Svenden på stilladset sang om vandrerliv og værtshussjov, og pigerne i køkkenet klagesang utallige vers om ulykkelig kærlighed.

Musiken til klubherrernes sang var mandig og munter, jomfruernes melodier yndige og ziirlige, svendenes numre, der egnede sig ligegodt for mundfløjte som for syngning, var forsorne, mens køkkenpigernes toner kun kunde synges efter deres bestemmelse med rette hovedhældning og hjertebævende sentimentalitet. Denne sidste art, der endnu i min drengetid var svært yndet, udsang man med eenfolds storstyrke og fersk, skingrende stemme, man trak tonerne over i hinanden, saa der kom et sving i dem, der udtrykte en altbeherskende given sig hen i sangens stemning. —

Nu er alle disse former gaaet i graven, dog kun for om føje tid at opstaa literatur- og kulturhistorisk i velkommenterede udgaver! Dansevisen og dens musik er eneherker nu. Det skæbnesvangre ved den kendsgerning er, at dansevisen og -musikken ikke blot er en lydelig motionsrytme; men har sit eget lefærdige, pjattede, slibrige indhold, der ofte siler ud over den anden sang og forringer den. Jens Vejmand-visens endeligt skyldes vel lirekassens og grammofoonens valser, disse to græsselige musikrædsler; men at Jens Vejmand, denne enfoldige og enkle sang, vanskeligt kunde synges en tid, skyldes ikke blot dette, men dansemusikens uærbødighed, der kædede den sammen med Jeanette og overslimede denne alvorlige sang med lefærdighed i vild galop. Og dette er ikke et isoleret tilfælde.

Ordene i nutidens danse- og slagviser er ofte sådanne, at de ikke kan synges, hvor der endnu er anstændighed i behold; eller de er så pjattede, at folk selv må være pjattede for at kunne synges dem; og dog er det ikke sådan længer, at man skal til provinsbyen for at høre Bobby, Dukkeline, Nicolaj og Lise-let-paa-Taa — eller hvad de nu kaldes — blive skvaldret til øredøvende pedalmusik fra et mishandlet piano eller flygel; jeg seer ret tit disse noder på landet også. Der er måske en slags undtagelse i de ord, der synges på Frederik Jensens Nørrebro-teater; de mangler ikke det vovede, det var synd at sige; men de kan i al deres sørgmunterhed have en pointe, der kan være rammende, selvom den sjældent virker. (Sluttelig skal jeg dog give den indrømmelse, at man også kan synges de viser i overgivenhed, af mode eller uden egentlig at lade tanken beskæftige sig med ordene; sagtens mange vil holde på det; men dærför bör de alligevel ikke høre med til det daglige gilde.)

Musikken til disse viser er ikke altid lige slet. Den skal naturligviis være let, iørefaldende og danserytmisk; men tit kan den stå höjt over mange af de sangmelodier, der bruges til alvorlige sange. Jeg hørte et par af dem i efteraaret, godt spillet af en ung kunstner (gode kunstnere må desværre ofte friste tilværelsen på større restauranter, da der fattes arbejde til dem paa passende steder); disse viser stod musikalsk seet langt over de gængse melodier til Så lang, så langt rækker tanken frem, — og Her kommer nu din lange dreng —.

Disse dansevisers ulykkelige virkning er altså ikke altid tonens skyld, selvom den kan være plagsom nok til tider. Ordene er de værste; de har nu så godt som altid deres premiére på tvivlsomme operetteatre, revuer, varieteer og dansepaladser, hvor man synes at blive mindre og mindre kræsen med, hvad man kan byde folk af letfærdighed og slibrigheder.

*

Folkesang er fællessang, hvori vi udsynger vort maal, vor længsel, og i den finder det, der er vort fælleseje, sit udtryk.

Hvad jeg her vil sige om den, knytter jeg til Bjørnsons digt: Sangen har lysning —.

Han nævner i det første vers tre af sangens egenskaber: den har lysning, den har varme og evighed. Dette gælder især ordene.

En god sang giver haab. Når den synges, bliver man ikke alene bedre tilpas; men tænker vi noget ved det, vi synger, eller gribes vi af sangen, skaber den lysning, giver klarhed. Syng fx. Hostrups sange sådan, og den gode sangdignings rige evner til at udsige klart og overbevisende, vil give os forstaaelse af det, vi synger om, som mangt et foredrag ikke magter:

Vi søger ej at finde svar
til hundene, som glamme,
men finde først, hvad kraft vi har,
for ej at stå til skamme:
det gælder om, vi hjælpes til;
at see med egne øjne
og ret forstaa, hvad tiden vil,
men ikke tro dens løgne,

Til denne lysning, som den gode folkesang giver, hører også det, at Ens tanker sættes i sving. Hvem er hundene, som glamme? Først billedet: En maanelys, stille vinternat; en hund ved een af de sovende gaarde giver sig til at gø; maaske har den drömt noget, der skal gøes til; den vågner ved sin egen glammen og fortsætter; eller den blot gøer, fordi stilheden er den for meget af det gode. Er den først igang, giver naboernes dørvogtere svar. Det bliver til en hidsig parlamenteren om, hvad der mon kan være paa færde, det ender med, at der formodes at være noget løs, siden der er begyndt. Disse hunde, der glammer, fordi een

har begyndt, er eftersnakkerne, dem, der tamme og tomme kun traller vore viser efter, de vil ikke noget, og dærfør vil vi ikke have med dem at gøre.

Men folkesangen giver også lysning over en tanke dærvæd, at den lyser over de forskellige sider af det besungne og samler til sidst det egentlige til et brændpunkt i det enkelte verses sidste linje, fx. i Tag goten under tugt — (nr. 182), hvor brændpunktet er dette: lær ham blot, hvad der er værd at elske —, eller i sangens sidste vers som i Hvad solskin er for det sorte muld — (undtag 3. og 4. vers, som blot er lejlighedsvers). —

Sangen har varme, siger Bjørnson, den tør stivhed og frost i sindet. For mig vil det sige, at den tager det selvkærlige bort, så vi kan samles om det fælles. Dette skeer visst altid, når vi synger den gode folkesang. Kan et menneske, der sidder ene med triste, bitre tanker, finde paa at synge en god sang, vil det fornemme, at det drages ind i et usynligt fællesskab, hvori der er styrke, haab, mod. Prøv det engang med I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme —, jeg synes, den sang har denne evne. Men netop i det fælles ligger kilden til sindes varme; thi der er altid noget kærlighed i åndeligt fællesskab, og den er vor eneste kilde til sindsvarme. Et menneske varmes ikke ved roes, ved anerkendelse, ved respekt eller ærefrygt; men et godt ord, en følelse af at være med i noget godt sammen med andre, det kan varme, og det kan fællessangen give os.

Det evige i sangen kan der næppe peges almeent paa: Een finder det dær, en anden her; måske sidder man ene med sangens evighed i en stor forsamling — der er dog alligevel altid to: jeg gribes ikke af sangens evighed, uden at digteren har følt det samme —, måske kan de mange føle evigheden. Er vi kommen sammen af fællestrang, vil vi dog næppe savne det evige i en sang som Den signede dag —. — Det evige i sangen kan jo ogsaa betyde, at den kan vare, eller at der altid bliver sunget, sålænge der er mennesker med sans for ånd. Begge dele lader sig vanskeligt undersøge! Men dette, at en sang har evighed på den maade, at den kan vare, kan vi nok erfare lidt om. Sangen om lærken: Hvad synger du om — synes mig at vise dette. Vi sang den i urimelige tider, hvor udsigten til, at duen skulde slippe af örnnens klo, blev ringere og ringere; og dog sang vi den. Den udtrykte nok noget, som mennesker ikke kan undvære

at tro paa, en evig sandhed, om livet skal have mening, og dette gav den i anden henseende sin varighed. Ellers er det sikkert rigtigt, at det evige i sangen hænger sammen med dens evne til at skyde fortid og fremtid i hob for vort syn; det evige er jo netop dær, hvor tiden hører op, og hvor det svundne og det kommende er os ligeså nær som det øjeblikkelige.

I de senere årtier er der dukket en ny sang frem i det danske bondesind med billeder fra hjemstavnens bondeland. Den modtagelse, folket har givet den, har ført den ind på en fremragende plads i tidens folkesang.

Det ejendommelige ved denne sangdigtning er, at den har besunget Danmark fra det jævne; den har sjælden den store patos; men ofte den gribende inderlighed:

Hvad var vel i verden det fattige liv
med al dets fortærende tant,
om ikke en plet med en dal og lidt siv
vort hjerte i skælvinger bandt! . . .

Det er Danmark, som det spejler sig i »bitte ruder«, i »hededamme bitte smaa«, i de smaa ting, i den lille, trofaste gerning, den synger om. Her er det »folk, som er øvet i savn«, taget med; vi lukkes ind i det lille danske hjem, det favnende danske hjem, vil sangeren sige, hvor eenfold fromhed, trofasthed, stilfærdig medmenneskelighed og »mindernes suk« rensrer sindet som den store højtids, medens tavse stjerne tillyser det sin fred.

Det er arvesølvets fra Grundtvigs storladent jævne, hjemlige, inderlige sang om »jydesvenden, som jeg saa«, der nu

vækker slægternes ungdom, så hjertet maa røres derved, så sansen maa vækkes for hjemmenes Danmark. —

Den kunde være større og selvstændig omtale værd; men det får vente til anden lejlighed.

Bjørnson fortsætter: Sangen forener, idet den fortøner mislyd og tvivl, og den forener, idet den forsoner kamplystne kræfter i samstemmig trang til skønhed, til daad, til det rene. Når Bjørnson siger, at den forener på sin straalende gang, og at nogen kan gaa på dens lyslange bro, højere, højere. . . , så er det visst tonen, han især tænker paa; sluttelig skeer der dog en sammenslyngning af strengene: Tonen bærer os højere og højere, men frem til det ene, som ikke aabnes for andet end tro, dær er ordenes evighed med. Er første vers ordenes streng, der svinger, er andet vers tonernes streng, der klinger. —

Jeg har ikke undersøgt, om de fleste af vore folkesange og deres melodier er digtet samtidigt; jeg vil på forhaand tro, de ikke er det.

Folkesangen, der er talsmand for folkelts tarv og trang, er langt forud for den folkelige tonedigtning; ja det er jo egentlig først i de seneste tider, at folkemelodien i folkesangens aand er bleven til.

Vore folkesange blev ofte knyttet til kendte toner, som ingen aandforbindelse havde med digtningen og tit var langt ringere end ordene. Melodien til Udrundne er de gamle dage — manglede ganske ordenes kraft og højhed, ligesaa tonen til Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord — til På det jævne! — og mange andre. Især den sidste sang blev draget ned i det intetsigende ved den jamrende, kraftløse, sentimentale og umusikalske tone, den var ulukkelig knyttet til. Nu har Carl Nielsen og Laub givet de dejlige ord oprejsning i de tre nævnte sange ved kraftige, haabfyldte toner af stor skønhed og højhed. Tit har man koblet en tilfældig melodi til sangen (som til På det jævne!). Blev nu til spot dine tusindaars minder — synges til en bellmansk drikkevisetone, Der vel dag til suk og graad — til gangerpiltmelodien, Er lyset for de lærde blot — til Vi sømænd gör ej mange ord! Nu lyser løv i lunde — til Kung Karl den unga hjalte! Ikke faa yndede sange har nogen rædselsfulde melodier. En lille fordringsløs og følt sang af Zakarias Nielsen: Her kommer nu din lange dreng — har en

tone, der hører til de mest ondartede tilfælde: rytmen er heelt hen i vejret, den passer til en fuld mands zigzag-gang og ikke til en rask ung mands spændstige gang ind til moderens sygeseng; som en art logisk slutningsvanvid ender den i et sindsvagt, sentimentalt, musikgøglerbadutspring, der måske passer sig for Hjalmar og Hulda eller Jim og jeg —, men som virker ganske taabelig og usømmelig til den lille sang.

Det kan også hænde, at en sang har haft en tone, der i kraft var ødsel i sammenligning med ordene; dette synes jeg er tilfældet med Krøyers melodi til Der er et yndigt land —, Laubs tone, der afløste den, forekommer mig for alvorlig og vægtig; først nu i sommer har den faaet sin rette blide, fredsæle øtone i Carl Nielsens smukke melodi. —

Denne uligetidige udvikling af folkesang og folketone har sin gode side: Mange sange har ved nye, gode toner faaet en foryngelse, der har tjent dem godt; og foryngelsen kom sikkert i det rette øjeblik, da de gamle melodiers forsimp-ling føltes og var ved at gøre det af med nogen af vore bedste sange. På det jævne! — afgiver atter godt eksempel, og Carl Nielsens tone til Thomas af Strängnäs' dejlige sang: Frihed er det bedste guld — har givet sangen dens rette højhed og kraft tilbage.

Anderledes er det med de nye hjemsanges toner. De er digtet i samme tid og følelse som ordene; derfor ejer de ordenes eenfold og inderlighed og deres jævne stilfærdighed. — Blandt disse toner naar Th. Aagaards, Laubs, Carl Nielsens og Oluf Rings højest; jeg vil tro, at Aagaards tone til Spurven sidder stum bag kvist — og Laubs til Stille, hjerte, sol går ned — betegner højdepunktet her.

— Disse nye, gode toner bör vi, der holder af folkesangen, sige varmt tak for, og den bedste tak giver vi ved at synge os glade og rige ved disse gode ord og toner.

Inden jeg forlader folkesangen, fællessangen, vil jeg gerne pege på dens forbindelse med den historiske følelse; jeg hentyder ikke blot til, at en mængde af vore folkesange har historisk indhold, det er fortidens længsler, vi mødes med her; men samtidens længsler i toner og ord fanger vi ind i for en eftertids sjælfulde sans, siger Bjørnson, thi slægternes ungdom i sangen har møde, så fleer, end vi aner, ja ogsaa de dødes aander, vugges i vort kor. Dette skeer,

fordi sangen har mere af evighed, end vi måske tiest tænker, men også, fordi digtet er mere tidløs i sin ordform, end det fortalte. Således faar vi da også i sangen et møde med vort lands folkeliv, der spænder over langt større tid end vor egen, og herved faar sangen en rigere betydning end fortællinger for den tidernes sammenhæng, der altid er til lykke for et folk.

— Enesangen skal jeg ikke opholde mig længe ved; den udsynger mest stemningen og har oftest sin styrke i melodien, der jo kan blive sunget ret fuldkommen. Enesangen drejer sig vel tiest om det muntre eller vemodige, men dog også om det alvorlige: Der var en svend med sin pigelil —, Ingerid Sletten af Sillejord —, eller Salig den, som uskyldig lider — (af Evangelieemanden); ofte kan en fællesang forandres til en enesang ved melodien, fx. Lær mig nattens stjerne — med J. P. E. Hartmanns melodi. Men den kan også ligesom være en tale til en enkelt: Om strømmen mod dig bruser, vov at staa —, I Würtzburg ringe de klokker til fest — —, Dog var du min kærest' en ringe tid, derfor gøre Gud din lykke blid.

*

Om salmen og de åndelige sange skal jeg ligeledes kun sige faa ord. Grænsen mellem dem er vanskelig at afstikke; dog vil jeg tro, at Der strømmer en flod mod det evige hav — og Jeg har baaret lærkens vinge — vil blive regnet til de åndelige sange, er de tillige en slags type, bliver disse sanges karakter stemningen og længselen. Hvad jeg gerne særlig vil sige her, er, at der må kræves kristelighed af såvel en åndelig sang som af salmen. Tilfældet viser, at man ikke altid stiller dette krav; en religiøs godtkøbsopstemthed eller sentimentalitet tilfredsstiller desværre ofte. Fordi Gud, engle, himmerig, aand og — jeg havde nær sagt — alt det andet tilbehør er nævnt, er kravet virkelig ikke tilfredsstillet. Salmen og de åndelige sange skulde jo være et Guds-ord; men Guds-ordet er liv, væxt, kraft, reenhed — naade, der gør stærkere, syndsforladelse, der giver kræfter til det gode, sammen med mange andre udsigelige rigdomme. Men det må møde os i salmen og den åndelige sang, for at de med rette kan bære de navne, der forjætter pagt med livet fra Gud.

Også denne sang har faaet sin fornyelse ved nye, dejlige toner; jeg skal blot nøjes med at nævne Laubs navn, det siger nok for dem, der synger; nævner jeg endvidere tonerne til Morgenstund har guld i mund — og Alt, hvad som fuglevinger fik —, er et par smukke eksempler givet.

*

Grundtvig siger i en sang om Guds-ordet, at hvor det lukkes ind, det lejrer sig og sjunger. Vore sange gör det samme: lukker vi dem ind i vort sind, er de som fugleskarer, der lejrer sig og sjunger, også, når vi tier; de aabner for os til lysets riger, til sindets varme, til Guds evighed, så vi virkelig kan fornemme, at sangen, det er vandringen gennem de fagre riger, tonen fra himlen til os.

EJNAR SKOVVRUP.

Billederne er velvilligst udlånt fra Gyldendalske Boghandel. 1. billede: Plovmanden, og 3. billede: Svalen, er tegnet af Kongstad til Jeppe Aakjær: *Rugens Sange* (1923); 2. billede: Örnen, er tegnet af Joakim Skovgaard, det er her gengivet efter Karl Madsen: *P. C. Skovgaard og hans Sønner* (Folkets Førere).

VENNER AF HØJSKOLEN,
SOM ER DØDE I AARETS LØB

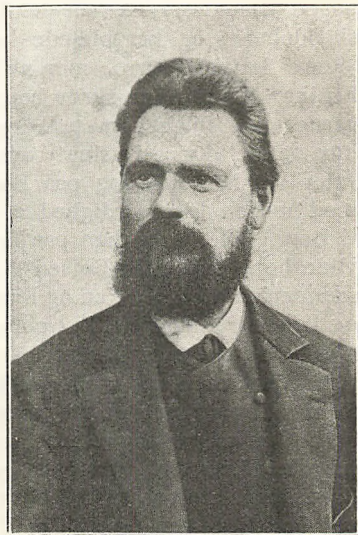
BEDSTEFADER

OEN 23. April døde min Kones gamle Fader, lidt over 80 Aar gl. Med ham forsvandt et Stykke af den grundtvigske Bevægelses Historie; og jeg vil gerne meddele lidt om ham.

Han var født i Flade paa Mors den 12. Februar 1844, netop den Dag, da man paa et Møde i Sønderjylland besluttede at rejse Højskolen i Rødding. Han var baade paa fædrene og mødrene Side udgaaet af velstaaende og ansete Bondeslægter.

Han fik en noget streng Opdragelse, haardt Arbejde hjemme paa Gaarden og en umaadelig Mængde Prygl i Skolen, hvor Børnene ogsaa skulde bede en Aftenbøn, før de gik hjem, og den, der gik i Staa i Bønnen, fik Prygl. Peder Mortensen, som Bedstefader kaldtes i mange Aar, var ellers ikke ked af at lære noget; allerede 12 Aar gl. kom han paa en Slags Højskole, som da var i Oddense i Salling. Siden kom han paa Landbrugsskolen Næsgaard ovre paa Falster det var i Foraaret 1862,

Før han drog til Næsgaard, var han kommet en Del med til de unges Lejestuer, hvor det tit endte med Drik og Slagsmaal og andre Udskejelser. Han følte sig tit forpint over, at han havde været med; men ved første Lejlighed

Peder Bukh (Bedstefader).

gik han med igen. »Naar jeg gik alene ved mit Arbejde i Marken kunde jeg græde og jamre over min elendige Tilstand, og jeg greb flere Gange til det Raad at synge i højen Sky for at døve Smerterne i mit Indre. Paa den Tid købte jeg en Bønebog med Bønner til hver Dag i Aaret, og i lange Tider gik jeg hver Morgen ind i et Kammer og bad inderligt og alvorligt efter denne Bog,« skriver han senere.

Han hørte Tale om nogle Folk i Solbjerg og Øster-Jølby, der holdt gudelige Forsamlinger, og skønt Folk i hans Omgangskreds haaned dem paa alle Maader, gik han alligevel i al Hemmelighed med til et af Møderne. »Der hørte jeg saa for første Gang i mit Liv levende Tale om Kristendom og levende Sang. Jeg var fuld af Forbavselse over, hvad jeg hørte; det var saa naturligt, jevnt og sandt altsammen, saa jeg gav mig straks over.« Det var Lærer Ovesen fra Solbjerg, der talte. »Han talte om »den fortabte Søn« saadan, at jeg følte det som talt alene til mig. Der hørte jeg første Gang Salmen: »Kirken er som Himmerige«. Det sidste Vers: »Hele Verden ej opvejer,« blev sunget med usædvanlig Liv og Kraft, og jeg syntes da, de var de lykkeligste Mennesker paa Jorden.«

Paa Næsgaard var han ikke særlig glad ved at være, men nogen »Dannelse« fik han da. Han brevvekslede med et Søskendebarn; og her plejede han at begynde Brevene med »Kære Søskendebarn«; men nu lærte han, at man skulde sige Kusine. Næste Gang skrev han: »Kære Kusine!«. Og da hun gerne vilde følge ham paa den nye »Dannelses« Vej, skrev hun ogsaa: »Kære Kusine!« over sit næste Brev til ham. Om Julen var han i Besøg paa Bogø, hvor han blev modtaget med megen Elskværdighed af den senere kendte Politiker C. Berg. Siden kom han paa Besøg i Stege, hvor han gerne vilde høre Budstikke-Bojsen¹⁾, som var Præst der. Han gik sammen med en god Ven og Kammerat, senere Landinspektør og Landstingsmand H. M. Koefoed fra Rønne. Det første, der mødte de to unge i Stege, var Budskabet: »Dannevirke er rømmet uden Kamp!« »Da vi kom i Kirke, saa vi den store Forsamling præget af dyb Sorg, og da Bojsen, som vi havde glædet os saadan til at høre, kom paa Prædikestolen, kunde han slet ikke tale, men fremsagde Salmen: »Alt staar i Guds Faderhaand«. Derefter blev der sunget en Salme, dermed var Gudstjenesten forbi. Om Eftermiddagen besøgte vi Boj-

¹⁾ Se foran Side 10.

sen i hans Hjem; men Samtale blev der ikke meget af. Bojsen laa paa sin Sofa i den dybeste Sorg.« — »Vi to unge Mennesker var vel ikke saa stærkt grebne af det danske Aandsliv, saa vi kunde føle Ulykken i hele dens Dybde; men vi blev den Dag saadan draget med ind i det, saa vi glemmer det aldrig.«

I Efteraaret 1862 var Peder Mortensens Fader sammen med en anden Mand fra Mors til det Grundtvigske Vennemøde i København; og P. M. fik da Lov at komme med. Han forstod vel ikke meget af, hvad der forhandlede, men han blev stærkt grebet af Salmesangen og af den storslaede Gæstfrihed, de Grundtvigske i København udviste mod Landboerne.

Da P. M. var færdig med sin toaarige Uddannelse paa Næsgaard, skulde han være Forvalter; det blev der ikke noget af; men hans Fader forpagtede en Gaard hjemme i Solbjerg paa Mors; og den kom han til at bestyre.

Her kom han ind i den rige, kristelige Bevægelse, som den Gang især lededes af Lærer Ovesen, og han gik op deri med Liv og Sjæl. Nu kom Kolds Medhjælper, Povlsen Dahl, til Mors, ham syntes P. M. godt om; og da Povlsen begyndte sin Højskole i Galtrup, kom han foreløbig til at hjælpe lidt ved Undervisningen; men fra 1866 var han i 7 Aar fast Lærer ved Højskolen.

I Sommerferien var han paa Fodture rundt i Landet, hvor han stadig søgte de Steder, hvor han kunde træffe Folk, der var grebet af det nye Liv, der var brudt frem, og som var præget dels af de gudelige Forsamlingers Tone og dels af Grundtvig. Han var til Møder, hvor han traf Kristen Kold og Peder Larsen Skræppenborg; et Aar var han i en Del af April Maaned i Askov og hørte Ludvig Schrøder med stor Glæde. Dog var han meget misfornøjet med, at Schrøder hævdede, at der skulde en lang og god Forberedelse til, inden man gav sig til at være Højskolelærer, og at man ikke burde begynde at holde Foredrag, før man var 30 Aar.

Mens P. M. var Lærer ved Galtrup Højskole, var han med at bygge den store Frimenighedskirke, Ansgarskirken. Den Offervillie, hvormed dette store Byggearbejde blev gennemført, styrkede ham meget i Troen paa det nye »Livs« Magt til at lede og bære Mennesker og fylde dem med Glæde.

I 1866 var han bleven kendt med en Gaardmandsdatter, Maren Dissing fra Vester Jølby, de blev forlovede og holdt

Bryllup den 17. Maj 1868. Hermed var P. M. bragt overfor et Spørgsmaal, hvorom han jo ikke hidtil havde behøvet at bekymre sig. Han maatte nu skaffe en nogenlunde sikker Indtægt til Grundlag for Hjemmet; det lod sig vanskeligt gøre som Lærer ved Højskolen; og i Efteraaret 1873 opgav han foreløbig Lærergerningen; og nu fulgte nogle strenge

Fra Guldbrylluppet 1918.

Aar. Han købte en Gaard i Borris ved Skern, som han siden byttede for en i Snebjerg ved Herning. Det gik taaleligt med at være Landmand; men Længselen efter Højskolegerningen sad dybt i Sindet og lod ham ikke i Fred.

I 1880 var Ernst Trier fra Vallekilde i Herningegnen for at holde Foredrag. Han kom til at bo hos P. M.; og da de næste Dag kørte en lang Tur over Heden, aabnede P. M. sit Hjerte for Trier og fortalte om Længselen efter et Arbejde

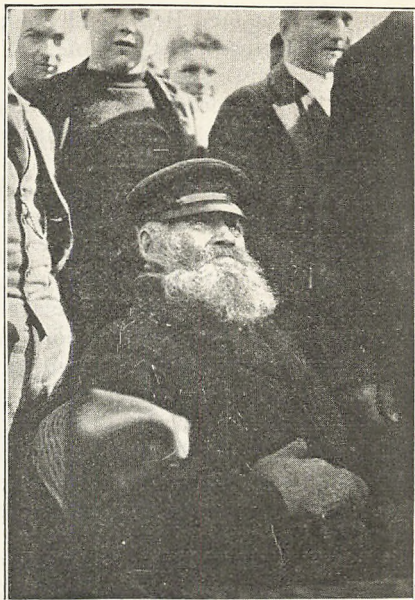
blandt Ungdommen. Dette førte senere til, at P. M. flyttede til Vallekilde som Lærer fra 4. Novbr. 1881.

Her blev han straks sat til at skulle holde 4 Foredrag om, Sagn- og Litteraturhistorie. Nu maatte han snart sande Schrøders Ord om den gode Forberedelse, thi her slog hans Kundskaber slet ikke til; og han maatte sige sig Foredragene fra.

Deroppe paa Mors havde det været hævdet saa stærkt, at det var »Livet i Hjertet«, det kom an paa; havde man det, saa gik alt af sig selv, saa kom Kundskaberne, som man skulde bruge, naar der var Brug for dem. Nu saa han, at det var et Fejlsyn, og med Sorg maatte han erfare, at det, han af alt havde mest Lyst til, kunde han nu ikke udføre, fordi han havde forsømt Forberedelsen.

Men »Livet i Hjertet« og Kærligheden til Ungdommen havde han; og hvor der virkelig er Liv til Stede, der findes ogsaa en Vej for den, der er trofast. Det viste sig snart, at kunde P. M. ikke klare sig mellem de andre Lærere, naar der skulde holdes Foredrag, saa var han ubetinget den første, naar det gjaldt praktiske Ting som Regning, Tegning og især Skønskrivning. Han dannede sig efterhaanden en egen Undervisningsmetode i Skrivning; der blev skrevet i Takt; og der var ved denne Undervisning en Begejstring hos Lærer og Elever, som mindede i høj Grad om den, man nu ser hos Sønnen Niels Bukh naar han arbejder med primitiv Gymnastik.

De fleste ældre Elever fra Vallekilde kender Bedstefader som Peder Mortensen, senere antog han Slægtsnavnet Bukh,

Gammel blandt de unge.

og kaldtes saa Peder Bukh. Han blev ved at være Lærer i Vallekilde i 31 Aar; og han blev ved at være Lærer med Liv og Lyst; han havde en stor Evne til at samtale med Eleverne. Aften efter Aften var han at finde i Skolestuerne med en Kreds af unge omkring sig; og det er et stort Spørgsmaal, om han med Hensyn til det at øve aandelig Paavirkning eller rettere til at lade det »Liv«, der rørte sig i ham, forplante sig til Ungdommen, kunde være naaet videre, selvom han var bleven Foredragsholder. Thi i dybeste Forstand har jo hans Ungdoms Lærere Ret, at det er Livet i Hjertet, det kommer an paa.

Peder Bukh tog Del i mange praktiske Opgaver ved Siden af Lærergerningen. I en Række Aar drev han en Gaard, som han ejede paa den inddæmmede Lammefjord. Til sidst hindrede en tiltagende Tunghørighed ham i at være Lærer. Og da vi ved den Tid havde overtaget Ledelsen af Højskolen her, flyttede han og Bedstemoder her over. Her fulgte han fremdeles Højskolearbejdet med Iver og Glæde og kunde til det sidste vinde sig Venner blandt de unge.

Han havde et mægtigt Livsbegær i sig; og det faldt ham længe svært at skulle sige Farvel til det, der havde optaget hans Sind saa stærkt; men i de sidste Uger var han blid og stille og sov saa rolig hen en Morgenstund.

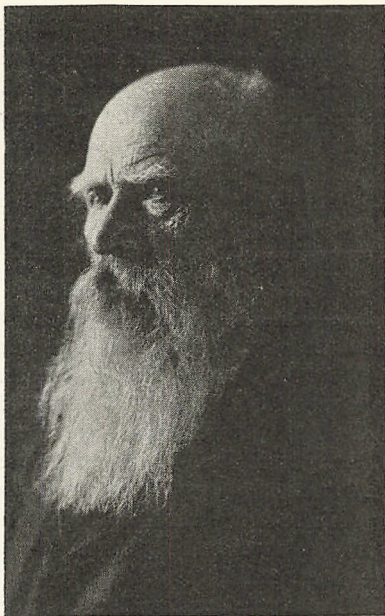
FRISKOLELÆRER MORTEN JENSEN.

En Maanedes Tid efter Bedstefader døde min gamle Lærer Morten Jensen. Han har ikke haft anden Forbindelse med Ollerup end den, at han var min Lærer. Han hører til det samme Kuld af Mænd som Bedstefader. Han var født paa Sjælland; og han læste paa Blaagaards Seminarium i København, da Ernst Trier var Lærer der. Han blev grebet stærkt af de Grundtvigske Skoletanker og ønskede at faa en Gerning i den frie Skole. Han tog ingen Eksamen, men søgte Uddannelse paa forskellig Maade, bl. a. ved at gaa til Forelæsninger paa Universitetet. Han hørte her den gamle Digter J. C. Hauch holde Forelæsninger i et næsten tomt Lokale, men med stor Begejstring, som om han havde Varme nok i sit Indre og behøvede ikke Tilhørernes Opmærksomhed.

Morten Jensen var frivilligt med i Krigen i 1864, men kom dog ikke til at deltage i noget Slag. For os, hans Skolebørn, var der ligesom noget højtideligt ved ham, fordi han frivilligt var gaaet i Krig.

I 1869 blev han Lærer i Dragstrup Friskole paa Mors; og der blev han ved at lede Undervisningen lige til 1914. Foruden Skolen i Dragstrup havde han en Skole paa Frøslevgaards Vang; og det er den Skole, jeg og nogle af mine Søskende har gaaet i. Og naar jeg tænker paa, hvorledes det er gaaet til, at jeg er bleven Lærer i den frie Skole, saa staar det saadan for mig, at Morten Jensen har sin store Andel deri.

Han var en aldeles udmærket Lærer. Uden at jeg kan gøre klart, hvori hans ypperlige Undervisning overgik andres, saa staar han for mig som den, der var, som han skulde være. Han var en dybt poetisk Natur, og han har skrevet en Mængde Eventyr, Historier og Fortællinger for Børn. De udkommer for Tiden i en ny Udgave hos Bogtrykker Thomson i Holstebro. De staar maaske

Morten Jensen.

ikke højt i kunstnerisk Henseende; men i dem møder man hans ædle og varmhjertede Personlighed. De er udmærket Børnelæsning. Det er tænkeligt, at denne hans poetiske Evne ogsaa har kastet Glans over hans Undervisning.

Han hørte til Frimenighedskredsen og var levende med i det bevægede Kristenliv, som bandt denne Kreds sammen i hine Dage. — Hans ydre Kaar var som de fleste andre Friskolelæreres meget beskedne; men han var glad i sin Stilling; og naar jeg nu paa hans gamle Dage besøgte ham, straaledede hans milde Ansigt imod mig med en Varme, som jeg ikke glemmer.

Hvad disse gamle Friskolelærere, som stod der og vidnede om Livets Rigdom midt i den ydre Fattigdom, var for os, det lader sig vanskeligt sige. Vi har maaske flere Kund-

skaber, end de havde, og vi har navnlig større Fordringer til Bekvemmelighed, men Hjertevarmen, hvordan er det med den? — Morten Jensen ejede den, maatte vi lære at ligne ham i den Retning.

KONSULENT M. HELM.

De senere Hold Elever fra Vinterskolen kender alle Konsulent Helm fra hans ypperlige Landbrugsforedrag og Samtaler med Eleverne efter Foredragene. Just mens vi var samlede til Elevmøde den 29. Juni, kom der Bud, at han var død. Det kom os ganske uventet, eftersom han syntes os en sund og rask Mand endnu; han var kun 57 Aar.

Konsulent Helm havde i sin Ungdom faaet en god Uddannelse som Landmand og var en Tid selv praktisk Jordbruger som Ejer af Slæbækgaard i Kirkeby. Han fik stiftet Landboforeningen for Svendborg og Omegn; og han blev senere ansat som Konsulent i den.

Han kom snart til at interessere sig meget for de unges Opdragelse til dygtige Landmænd; og han fik sat et Arbejde i Gang i den Retning, som siden er taget til Mønster i andre Egne af Landet. Sammen med afdøde Forstander S. C. A. Tuxen fik han stiftet Tidsskriftet »Den unge Landmand«, som ikke alene indeholdt oplysende Artikler om Landbrugsforhold, men som ogsaa bragte Bud om andre Værdier end de haandgribelige.

En af vore gamle Elever, Johannes Lebæk fra Vesterskerlinge, skriver i »Den unge Landmand« saaledes om Konsulent Helm:

»Meget og mange Slags Arbejder hvilede paa hans Skuldre, og han var glad for Arbejde, det kæreste var Ungdomsarbejdet. Faa eller ingen kunde som Helm lede og omgaa Ungdommen; han havde en forunderlig Evne til at faa os sat i Gang, saa vi følte, at det nok skulde gaa, og det var netop, fordi han troede paa os.

Det var hans Haab og hans Maal at hjælpe Ungdommen til at se med større Lyst og Kærlighed paa den Gerning, der er i Mark og Eng, i Stald og Lade. Ligeledes til at øve Ungdommen i Aandens og Haandens Arbejde, at den i Fremtiden kan klare sig, som dygtige og gode Mennesker.

Vi skylder Konsulent Helm stor Tak for hans utrættelige Arbejde iblandt os og for os. Hans Død er et smerteligt Tab; men vi vil haabe, at der stedse vil være Mænd og

Kvinder, som har Kærlighed og Evner til at fortsætte og føre videre frem det Arbejde, som han har sat i Gang... Ære være hans Minde.«

Konsulent Helm var ogsaa Lærer ved Skaarup Landbrugsskole; og det var paa den Maade at vi kom i Forbindelse

Konsulent M. Helm.

med ham, idet vi ved enkelte Foredrag byttede Lærere; men snart blev Forholdet mere selvstændigt, idet han kom til at holde en hel Række Foredrag her hver Vinter om Kvægbrug.

Vi har de bedste Minder om Konsulent Helm. Der var noget frisk og festligt over hans Indtræden i Stuen; og ligeledes var det, naar han kom ind til Eleverne.

Samtalen gik gerne livligt efter hans Foredrag. Eleverne

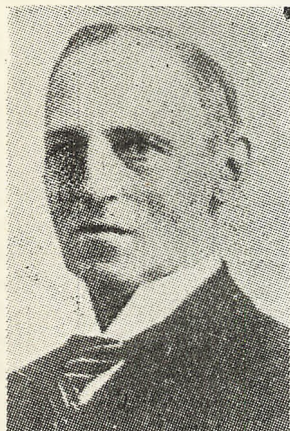
følte godt, at det ikke alene var ham en Glæde at meddele dem Kundskaber, men at han ogsaa var glad ved at være inellem dem. Og det er vel nok den første Betingelse for at være en god Ungdomslærer, at man simpelthen føler sig vel til Mode i de unges Kred.

Ogsaa i vort Hjem har vi meget at takke ham for; hans venlige Munterhed gjorde, at Børnene var glade for ham. Det er et Savn for os, at vi ikke mere ser ham her; men vi forstaar nok, at det er særlig tungt for hans Hustru og Døtre, at de skulde miste ham saa tidligt.

Gid den Ungdom, han har været en Lærer for, maa faa Lykke til at gaa frem ad de Veje, som han har søgt at føre dem ind paa; det vil være den bedste Tak, han kan faa for sit dygtige og trofaste Arbejde.

REDAKTØR H. R. EGEBJERG.

Der var en Tid, da Højskoleforedrag betød noget i Dagbladens Spalter. Den Tid er forbi. Det kan være, fordi Højskolemændene nu om Dage ikke vejer saa meget som før

Redaktør H. R. Egebjerg.

i Forhandlingen af de Spørgsmaal, som kan komme frem i Bladene. Det kan ogsaa være, at Grunden er den, at der holdes en saadan Mængde af Foredrag, at det er umuligt at faa blot en rimelig Del af dem refereret. Men det kan ogsaa være, fordi de, der leder Dagbladene, nu fjerner sig mere og mere fra det Aandsliv, der hører hjemme paa Folkehøjskolerne. Det skal ikke behandles her; men der var altsaa en Tid, da man refererede Foredrag fra Højskolernes Møder; og i den Tid var Redaktør Egebjerg en betydelig Mand.

Det staar vist ubestridt, at her paa Fyn og kanske ogsaa videre omkring var der ingen, der kunde referere et Foredrag som Egebjerg. En Foredragsholder skal endogsaa en Gang have sagt til ham, da han havde læst Referatet: »Ja, det var jo det, jeg mente!« Men naar Egebjerg saa let fandt ind til Grundtanken i et Fore-

drag og kunde gengive Tanken i en let gennemskuelig og smuk Form, saa hang det jo sammen med to Ting. For det første var han vokset op og indlevet i det Grundtvigske Folkeliv; og for det andet var han en poetisk begavet Natur, som Modersmaalet føjede sig let for.

H. R. Egebjerg er født i 1860 i Landsbyen Egebjerg her Norden for. Fra Bakkerne er der Udsigt til Als; og her i Sydfyn kunde man høre Kanontordenen fra Dybbøl. Hans Fader, Rasmus Hansen, havde været med i Trearskrigen og havde udgivet en lille Bog om sine Oplevelser. Egebjerg gik i Skole hos Friskolelærer Jørgen Pedersen; og her blev han Kammerat og Ven for hele Livet med Højskoleforstander Grønvald Nielsen.

Da Skytteforeningsbevægelsen gik hen over Sydfyn i hans Barndom og Ungdom, og som i sit Følge bragte muntre Sange, store Møder med stærke Taler for Fædrelandet, Dilettantforestillinger og Sangforeningsssammenkomster, blev han stærkt revet med af dette. Han skrev selv Sange og smaa Skuespil. Livet tog ham; og han gav igen, hvad han kunde.

Han var Elev paa Vejstrup en Vinter, og paa den udvidede Højskole i Askov i to Vintre. Senere gjorde han en Udenlandsrejse til England og skrev derefter en god Bog om Gladstone. I Skytteforeningerne var han altid med i første Række. I 1890 blev han Redaktør af »Folkebladet for Svendborg Amt«, der den Gang var moderat Venstre, i 1911 gik det over til at hedde »Svendborg Amtstidende« og blev Organ for »Det konservative Folkeparti«. Den Gliden til konservativ Side i Politik skilte ham fra mange af hans tidligere Venner, saa han var ikke saa lidt ensom i sine senere Aar. Han døde den 5. Septbr. i Aar.

Naar vi gerne vil mindes ham her, saa er det, fordi han i hele sit Liv var levende med i og har selv givet gode Bidrag til den folkelige Bevægelse i Sydfyn, hvori ogsaa Olle-rup Højskole har sin Rod; og naar vi yngre Folk her paa Egnen føler Taknemmelighed mod dem, der i det tidligere Slægtled bar den folkelige Bevægelse frem, saa gaar ogsaa vor Tak til Redaktør Egebjerg.

KAREN JØRGENSEN.

Da denne Højskole begyndte i Vesterskerninge i Maj 1868 med Anton Nielsen som Forstander, kom Karen Jørgensen

til at forestaa Husholdningen; og naar man ved hvilken overmaade stor Betydning, det har for en Højskole, at Husholdningssiden ledes i den rette Aand og med det rigtige Haandelag, saa ved man ogsaa, at Karen Jørgensen har haft sin

Karen Jørgensen som ung.

store Del i, at Vester-skerninge-Ollerup Højskole kom ind i den rige Udvikling, som kendetegner den.

Karen Jørgensen mistede i sin Ungdom sin Kæreste, han faldt vist i 1864. Denne Hjertesorg gav hendes Liv en alvorligere Retning, end det maaske ellers vilde have faaet. Hun sluttede sig tidlig til den Kreds, der samledes i Mads Hansens Hjem, og som gerne gik i Kirke hos Pastor I. S. Brandt i Ollerup. Det var Mads Hansen, der med Støtte af Pastor Brandt fik oprettet Højskolen med Anton Nielsen som Forstander; og det faldt

da ret naturligt, at Karen Jørgensen kom til at staa for Husholdningen. Hun ledede den med megen Taalmod og Kærlighed, til Skolen blev flyttet til Ollerup, og senere Lands-tingsmand Niels Johansen sammen med sin Hustru overtog Huseførelsen.

Karen Jørgensen flyttede saa til Odense, hvor hun i mange Aar har ledet »Odense Højskolehjem«. Hun døde 31. Oktbr.

Forleden havde vi Besøg af en Undervisningsdirektør fra Canada. Han spurgte, om nu Højskolen fremdeles ledes i samme Spor, som da den begyndte, eller der var indtraadt væsentlige Forandringer. Jeg svarede, at i det ydre var der jo sket betydelige Forandringer; men i det indre mente jeg,

at vi fulgte det samme Spor, som det tidligere Slægtled har fulgt.

Naar jeg har draget deres Navne frem, som er omtalt ovenfor, da er det ikke alene for at give Udtryk for Taknemmelighed, men ogsaa for at Mindet om dem skal styrke os i det fremdeles at gøre vort Arbejde i samme Aand som den, de levede og døde i; og saa vil vi haabe, at vi kan blive ved at synge:

Lovet være Himlens Gud,
de ædles Æt dør aldrig ud.

LARS BÆRHØJ.

KRISTENSEN-RANDERS' HALVFJERDS- AARSDAG

KRISTENSEN-RANDERS vaagnede paa sin Halvfjerdsaaarsfødselsdag ved Sang af Sommerpigernes unge Stemmer; mildt og skønt lød Ingemanns Lovsang: Nu vaagne alle Guds Fugle smaa — hen gennem Bakkens Haver.

Da de sidste Toner bares væk af Sommermorgenens lette Vind, stod han glad og venlig paa Altanen og bød Sangerne Godmorgen og Tak.

Mens Dagtimerne gik, kom Venner og Kendinge nær og og langvejs fra og ønskede til Lykke; der var ikke mange stille Minutter den Dag paa Bakkevænget; det kunde nu ikke være anderledes, Kristensen-Randers kan takke sit vennesele Sind for, at han ikke fik mere Ro den Dag, — og det blev ved til Midnat.

Henunder Aften dækkede travle Piger lange, pyntede Borde til Fødselsdagschokolade i Gymnastiksalen, og Kl. 7¹/₂ indfandt henved fire Hundrede af Egnens Beboere sig for at bringe den gamle Forstander deres Tak og Hyldest.

I Salen bød Forstander BÆKHØJ Hædersgæsten, hans Familie og de mange Gæster velkommen; og saa kom Talernes anseelige Række,

Elevforeningens Formand, Gdr. JENS L. JENSEN, Staagerup, der begyndte, overrakte Kristensen-Randers et Maleri af Skolegaarden i Sommersol, malet af Troels Trier, Vallekilde; J. L. Jensen udtalte:

*) »Alle, der har været paa Højskole, har oplevet det Eventyr, som nu, hvad hele Verden ved, er bleven til Virkelighed, nemlig Grundtvigs og Kolds Syn om en Ungdomsskole med aandelig kristelig Paavirkning. Kristensen-Randers har været med til at bære den Tanke frem, og Eventyret skal føres videre. Det skal Kr.-R. være med til. I Haab om, at vi

*) Referaterne efter Svendborg Avis.

maa kende hans Virke blandt os i mange Aar, beder jeg jer med mig udbringe et Leve for Kristensen-Randers!»

Derefter fik Pastor CLAUSEN, Ollerup. Ordet:

»Naar vi ønsker Dem til Lykke, ønsker vi dermed os selv til Lykke. Vi har meget at takke Dem for, for hele

Kristensen-Randers og Fru Gunild i hans Stue.

Deres Færd paa Egnen. Det er en Lykke for denne Egn at have Kristensen-Randers her, baade før og efter og medens han ledede Virksomheden.

Vi ved, at hans Virksomhed rækker vidt om, og at han har mange Venner overalt. Dog tør vi vist tro, at hans Hjerte mest knytter ham til denne Egn. Vi har lært at skatte hans ægte Frisind, som vil lade andre frit tænke, tro og tale, som han selv vil det. Det hænger sammen med hans Menneskekundskab, med hans Evne til at hente det gode frem i Menneskene, at trænge ind til det egentlige i Menneskene,

det lyse, det levende, og saa hans Trang til at lade det udfolde sig i Frihed. Han har draget frem af Folkets Minder, hvad han mener er til Gavn for Nutidens Ungdom, for at knytte Baandet mellem Fortid og Nutid, mellem Nutid og Fremtid. Han drager gerne frem, hvad han finder af ædelt og godt i vort Folk til Velsignelse og Lykke for det.

Der er over Kr.-R. noget aabent, lyst, tillidsfuldt og tilidvækkende. Derfor søger han at kalde det frem hos andre. Selv om Gerningens Frugt ikke altid er synlig, saa virker Gerningen dog i det stille. Mange har meget at sige ham Tak for, meget at mindes med Glæde, som har gjort Livet rigere for os at leve. Der staar i Salmen »Med Glæden i Kvæld din Miskundhed lad krone de korte Dage«. Vi vil alle bede Gud unde ham sin Miskundhed i de kommende Dage.«

Paa Egnens Beboeres Vegne overrakte Taleren Kr.-Randers en Adresse, ledsaget af 1000 Kr. til en lille Rekreatjonsrejse.

Derefter talte Forstander BÆKHØJ:

»Det var et rigt Liv, der levedes i Ollerup for en Snes Aar siden, da jeg kom her paa Skolen første Gang. Aldrig har jeg oplevet en saadan daglig Fest over Livet som den Tid. Det, der gjorde det saa festligt og muntert, var Kr.-R.s og Fru Nannas Evne til at lade Munterheden sprudle. Familien Berg havde ogsaa sin gode, glade Indflydelse. Kr.-R. var den Gang Kæmpen, den naturlige Fører, som vi saa gerne fulgte. Saadan som den lille Pige, der en Gang, da hun skulde rejse alene over Store Bælt og havde Besked fra sin Fader om at slutte sig til en ældre, pæn, venlig Herre, kom og valgte blandt alle Passagererne Kristensen-Randers til sin Ledsager. Den Tillid har Kr.-R. opnaaet hos mange. Saadan bliver man kun, naar man under Bøn og dagligt Arbejde udøver sin Gerning og dygtiggør sig.

Da vi overtog Skolen, viste Kr.-R. stor Selvfornægtelse ved at overlade sin Gerning til Folk, som han ikke var enig med i et og alt, men med sin Forstaaelse af Frihed og med Tillid overlod han andre Skolen, trods den Vedhængen ved Tingene, vi jo alle kender saa godt.

Naar denne Skole til denne Dag har staet i Folkeyndest, saa skyldes det, at dens tidligere Ledere aldrig har sat sig selv foran deres Gerning, men sat Gerningen forrest. Vi vil alle ønske for Kr.-R. en lys og festlig Tid efter det Hvilepunkt, han nu passerer«.

Den næste, der tog Ordet, var Lærer P. BAK, han talte for Kristensen-Randers som Forstander og Ven:

»Aldrig kunde man tænke sig et mere udpræget Frisind, end det Kr.-R. lægger for Dagen. Han lærte de unge, baade Elever og Lærere, at arbejde. Jeg kender intet mere flittigt Menneske end Kr.-R. Og han er den virkelige Demokrat, der holder af de smaa i Samfundet. Hvor var der Fest i Hjemmet, naar vi Lærere og Familier samledes der Søndag Aften. En Tak for godt Naboskab, for Vennesind, for alle gode Minder.«

Derefter havde Forstander DANIEL RASMUSSEN Ordet. Han fremdrog Minder fra sin første Tid i Ollerup og takkede for gode Aar, for Venskab og Hjælp i Arbejdet fra Kristensen-Randers.

Saa talte FØDSELSDAGSBARNET:

»Det er en umulig Situation, jeg er kommen ud for. Min Undskyldning er, at jeg har ingen Erfaringer med dette her at fylde 70 Aar, og kan jeg jo heller ikke bruge den, jeg nu faar, senere. Der var en Gang en Lærer, der forhørte en Dreng om alt muligt, indtil Drengen sagde: »A haar en Kringel i mi Lomm', den vil a gi dæ, hvis do vil la' vær' aa spør mier«.

Saadan omtrent er jeg til Mode nu.

Det er ikke sært, at Folk, som er sandhedskærlige, maa vende sig mod noget af, hvad her er sagt. Der blev til min Ære sagt mange Ting, som slet ikke passer. Der blev sagt, at jeg havde det rene Frisind. Ja, hvad skulde jeg stille op med Folk som Bak og Bækhøj, hvis jeg ikke lod dem have deres Frihed. Man vilde jo ellers sprænge det hele i Luften. Nej, det er saamænd Egenkærlighed hos mig.

Der blev sagt, at jeg var Demokrat. Ja, hvad andet skulde jeg blive, naar jeg er vokset mellem jævne, simple Folk, og kun kendte de store af Udseende.

Skulde jeg nu følge min Tilbøjelighed, vilde jeg gaa hjem og sætte mig til at græde over al den Venlighed og Kærlighed, der er vist mig i Dag. Men jeg maa vel hellere søge at takke til forskellige Sider. Jeg takker Bækhøjs, som har taget al Ulejligheden med denne Fest. Tak til Eleverne for Staalampen. Den trængte jeg netop til. Og Elevforeningen faar Tak for det dejlige Billede med det Sommerliv paa, som netop ligner Højskolens Virksomhed. En Tak til Lærerne for Cigarkassen og til Egnens Befolkning for den

Troels Trier: «Sommerdag i Skolegaarden». Elevforeningens Gave til Kristensen-Randers.

smukke Gave. Maaske bruger jeg den dog ikke til en større Rejse, men til mange smaa rundt i vort Land, da jeg er bleven meget forfalden til at køre i Bil nu. En Pels og Slo-brok har jeg faaet som Tegn paa, at jeg begynder at blive kuldkær. Og Fru Pastor Clausen har malet mig, saa jeg selv kan kende mig. En Tak ogsaa til Pastor Clausen og mine gamle Lærere og Venner.

Efter disse smaa Bemærkninger beder jeg husket et Ord, der staar i svensk Salme: Jeg er glad ved den Lod, som i Verden blev min, og jeg takker Vorherre for Naaden sin. Jeg har faaet Lov til at bruge min Evne til at tale og føre Pen. Min Glæde er at tjene jævne danske Mennesker, særlig danske Bønder. En Tak til Gud og Jer alle!«

Efter ham talte Lærer BALTSESEN:

»Kristensen-Randers har ingen Grund til Ophævelser over, al vi nu gør Fest for ham. Han har selv for 40 Aar siden skrevet, at det burde ved Lov paabydes, at der laves Fest for ethvert Menneske mindst en Gang i Livet. Lad os takke Kr.-R. for den Kunst at faa Elever og Tilhørere til at høre efter.«

Endnu en Række Talere føjede sig til denne:

Pastor H. P. PONTOPPIDAN, Spjellerup, føjede til sin Tak, at der aabenbart er gaaet en Præst tabt i Kristensen-Randers. »Lad denne Præst, der stikker i din Sjæl, nu komme mere og mere til Orde.«

Forstander NIELS BUKH lovpriste Kristensen-Randers' Interesse for Fodboldspil! Det var nemlig ham, der lovede Bukh en Boldbane, naar han kom til Ollerup. Bukh takkede for den stadige Interesse, Kr.-R. viste for Gymnastikhøjskolen og dens Arbejde.

Pastor BERTELSEN, Faxe, udtalte sin Tak for, hvad Kr.-R. havde været for mange Præster.

Pastor BOBJERG, Amerika, bragte Dansk-Amerikanernes Hilsen og Tak; Ollerup-Navnet havde saa god Klang i Amerika. at man tænkte paa at opkalde en Koloni derovre efter Ste-det her.

Amtsraadsmedlem ERIK VEJSTRUP sagde Tak for den Gæstfrihed, Egnens Beboere altid mødte paa Ollerup Høj-skole.

Lærer MORTENSEN, V. Aaby, takkede Kr.-R. for hans Fore-dragsvirksomhed.

Skoleinspektør ARVIN, København, Formand for Pædago-

gisk Selskab, bragte paa den danske Folkeskoles Vegne Kr.-R. en Tak for hans Hjælp til at skabe en virkelig Livets Skole for vort Folk.

Fru MARIA KORNBECK udbragte, motiveret ved en djærv og munter Jakob Knudsensk Replik, et Leve for Fødselsdagsbarnet.

Og sluttelig mindedes Friskolelærer EMBORG, Ollerup, Kristensen-Randers' Sange ved at læse Barndømmens Vang —.

Af de i Dagens Løb komne Breve og Telegrammer hid-sættes her et lille Udvalg:

»Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler« bringer ved undertegnede sin hilsen og tak for det mangeårige, udmærkede og virkningsfulde arbejde i folkehøjskolens tjeneste, som vi håber må blive fortsat endnu i mange år.

Alfred Povlsen,
formand.

Tak for nabo- og kammeratskab i 40 år.

Din gamle ven,
Alfred Povlsen.

Ryslinge Højskole sender sin Naboskoles gamle For-stander sin venlige Hilsen paa Syvtiaarsfødselsdagen.

Regitze og Johannes Monrad.

Dit Haar blev tidligt sølverhvidt,
dit lyse Sind holdt Stand —
trods alt, hvad du har lidt og stridt,
dit Hjerte slog dog stolt og frit.
For Folk og Fædreland
du gav dit bedste Liv i Ord,
som endnu baade bor og gror
hos Kvinde og hos Mand:
her møder to, som takker dig
for Venskabs Hjælp paa Livets Vej.

Marie og Rasmus Nielsen, Særslev.

Mens dagens sol end lyser
dig mod din aften ind,
vi hilser dig og takker
for trofast vennesind.

Sigrid og Poul Hansen.

Lys i Ord og Liv i Færd
 gavmildt ud du saaede:
 derfor varme Hjerters Tak
 til din Høstdag naaede.

Hjertelig Hilsen med Tak for trofast Venskab og godt
 Rejsefølge. Emil Dam.

Det lyder næsten som Spøg og Kommers,
 at Kristensen-Randers fylder halvfjerds.

H. Hostrup.

Du gamle på Himmerigsbakken!

I menneskekårene maatte du granske,
 og hvad du fandt, der til ungdom bar bud,
 delte du altid gavmildt ud
 til unge lyttende danske.

Du favnede vidt, hjalp hvær efter ævne,
 din skole blev til et ungdomsstævne,
 i ungdomskredsen endnu du står
 frisk og sund med de hvide hår
 efter syvti år.

Så tag nu mod takken!

Missa og Marius Kristensen.

I min velsignede barndomsegn
 Du rejste din borg mellem levende Hegn,
 Til Dig og Egebjerg banker
 iler idag mine tanker.
 Tak, ædle ven, for de svundne år.
 Hos Dig var vi trygge i vinter vår. —
 Som ordfører vandt Du et elsket navn,
 Gud til ære, Danmark til gavn!

Din hengivne
 Grönvald Nielsen.

Tak for din Gerning den lange Dag!
 Nu lakker det ad de Tider,
 da Solen synker til Fugleslag,
 gaar ned bag de grønne Lider.
 — Dagen var lang, men Arbejdet godt,
 du øved' i Hjem og i Skole.
 Fordi du elskede Sandhed blot,
 vi trygt paa dig kunde stole.

Og at din Gerning har baaret Frugt,
 för Skumringstiden er inde,
 derom kan vidne, hvad godt og smukt,
 du hos dine Drenge kan finde,
 og Pigeflokken du Lære gav
 om Livets det bedste Smykke;
 thi bringer vi dig vor Hilsen idag,
 idet vi ønsker til Lykke.

De syv Gange ti er Støvets Aar,
 da Kraften ganger til Hvile.
 Men alt som Tiden mod Natten gaar,
 vil Stjærnerne over dig smile.
 Som Blomster smaa vil det myldre frem
 af Mindernes Blomsterbede,
 og Haabets Stjerne vil over dit Hjem
 i Glans sit Straalebundt sprede.

Anders Jessen, Mynderup.

Som Sommersol vækker Liv af Øde,
 saa skaber i unge Sjæle du Grøde.

Tak og Hilsen

Elisabeth og Andreas (Th. Andreasen, Karup).

Vi hilser dig med dette Vers
 idag, da de 70
 du fylde kan med Ære.
 Gud give os en Høst
 til Folkegavn og Trøst
 af Sæd, du fik at bære,

Ægteparret Rud.

Morten Pontoppidan skriver i et alvorsmuntret Brev:

Tillykke med, at nu ogsaa De bliver et ordentlig vok-
 sent Menneske efter vel overstaaet Overgangsalder.

Vi, som har naaet Halvfjerserne, skulde egentlig have
 Lov at regere Landet. Men — — — —.

Naa, lad os da sidde glad og fornøjet i vor Krog og hellig-
 holde vor Livsaften.

M. Pontoppidan.

Min hjerteligste lykønskning til de halvfjerds! Jeg tæn-
 ker mig Dem stadig glad og livsfrisk som for fire år siden.

Knud Hjortø.

Med Tak for trofast Arbejde i Folkeoplysningens Tjeneste
sender jeg hjertelig Lykønskning i Anledning af de første
70 Aar. Din hengivne Klaus Berntsen.

Du lærer Ungdom, at Aand
kan forvandle Jorden til Paradis.
Med Tak for Artikler fra agtet Haand
en Hilsen og Hyldest fra
Svendborg Avis.

Hilsen og Tak fra dansk Skoleforening og fra mig selv.

Endnu er Dagen lys i din Gaard,
halvfjerdsindstve henrundne Aar,
som ligger bag dig i Sol og Sky,
de vinker opad og frem paany,
mens Droslen slaar,
og Tiden gaar.

P. J. M. Vinther.

Endvidere var der Hilsener fra Husholdningsforeningens
Formand, tidligere Ollerup-Elev, Fru Karen Braae, fra Ranum
Statsseminarium, Statskonsulent Axel Appel og Hustru, Jørg.
Pedersen-Dalums Enke, Axelsen, Vordingborg, tidl. Jebjerg,
Troels Trier, Vallekilde, Uffe Birkedal, Ringe, Dr. Frøken Eli
Møller, Helsingør, Pastor Jacob Trier, Minister Hauge, Ingebørg
og Jacob Appel, Askov, Pastor Grell, Nr. Ørslev, Olav Schrø-
der, Tønder, Rasmus Bording, Ry, Anders Uhrshov, Frede-
riksborg, Poul Bjerger, Askov, Jens Skytte, Billedhugger Rs.
Andersen, Stig Bredstrup, Jonstrup, Bertelsen, Vraa, I. C.
Christensen, Nutzhorns, Askov, Jensen-Sønderup, Forst. Halse,
Vordingborg Seminarium, Hans Jensen, Sorø Amtstidende,
Højskolebladet, fra hver af de Bergske Blades Redaktører
og næsten 400 til!

Festaftenen sluttede skønt med Anton Nielsens Aftensang:
Ved Solbjergslag —.

Da Kristensen-Randers vandrede hjem efter den lange,
begivenhedsrige Dag, var hans Vej kranset af blaa, røde og
gule Lampers festlige Lys som et smukt Tegn paa de unges
Sind og Ønsker overfor deres gamle Ven og Lærer. Netop
saadan, som det burde at være.

JYLLAND RUNDT PR. HJUL

JEG vil gerne fortælle en lille Smule om en Tur, som en Kammerat og jeg foretog i August Maaned i Aar, Jylland rundt pr. Cykle.

Vi tog fra Askov den 1. August efter en rørende Afsked med vore Kursus-Kammerater og vendte Næsen mod Syd til det genvundne Land.

Under et optrækkende Tordenvejr cyklede vi over Jels til Haderslev, hvor vi gjorde Holdt for den Dag. Vi gik ud og saa paa den kønne By, der ligger saa smilende ved Fjorden; nu lød der dansk Tale over alt. Jeg kom til at tænke paa, da jeg sidste Gang var i Haderslev, det var for 10 Aar siden til det store, danske Folkemøde lige førend Krigens Udbrud. Da talte H. P. Hanssen ildnende om at holde ud i Kampen, »en Gang maa Belønningen komme for vor Strid og Nød,« og nu var det sket, nu stod danske Jenser Vagt, der hvor før de prøjsiske Standarter vajede. Tiderne skifte. Efter et Besøg i den gamle Domkirke gik vi til Ro. Næste Formiddag gik det for en strygende Medbør til Over Jersdal, Røde Kro til Aabenraa, hvor vi saa Folkehjem, den store Forsamlingsbygning med Centralbiblioteket for Sønderjylland, Arnestedet for Danskheden under Prøjerregimentet.

Det var vores Mening at naa til Sønderborg den Aften, det kom vi nu ikke. Ved en Sidevej, hvor der stod »Til Kvers«, drejede vi af og naaede Kl. 9 om Aftenen til Kvers, en lille Landsby 1 Mils Vej nordenfor Graasten. Det var den Aften 10 Aar siden, at Mobiliseringsordren kom, og i den Anledning blev der holdt en lille Mindegudstjeneste paa Kirkegaarden ved Mindestøtten for de faldne. Vi sang et Par Salmer, og Præsten talte kønt og gribende, især henvendt til dem, der havde mistet Paarørende i Krigen. Jeg stod og tænkte paa, at jeg 10 Aar tilbage, en Mils Vej herfra havde oplevet Mobiliseringen med al dens Sorg og Nød. Vi kom i Tale med Præsten og Degnen, der bød os med hjem. Næste Morgen cyklede vi over Vester Sottrup til Sottrupskov. Her

var det, at Tyskerne gik over til Als i 64. Endnu stod det store tyske »Denkmal« dernede ved Sundet. Vi tog med Dampers til Nordborg. Det var en herlig Sejltur langs Allsunds skovklædte Kyster, man skal søge længe for at finde saa blød og smilende Natur, som her. Da vi havde set Nordborg gamle Slot, hvor der nu er Efterskole, maatte vi videre for at naa Adserballe By. Der i Adserballe Præstegaard er Digteren Herman Bang født, og der har Tine levet. Næste Dag var Søndag, og i den tidlige Morgen gik det mod Sønderborg over Pontonbroen til Dybbøl. Her maatte vi gøre et længere Ophold for at se dette minderige Sted, hvor danske har kæmpet og lidt for Land og Folk, dette Sted, der er Minde om Fortvivlelsen efter Nederlaget i 64, men ogsaa Minde om Glæden ved Genforeningen i 1920. Der laa Dybbøl Mølle »tvende Gange skudt i Grus, atter rejst som Møllehus«, der laa Skanserne fredelige og stille, omkranset af Vemmingbunds og Allsunds blaa Vande. Vi stod i Kongeskansen og saa over mod Broagers hvide Kirketaarne, ud mod Bøffelkobbøl, ned over Dybbøl By og Sønderborg. Et Væld af Minder steg frem: Her skete det og der det. Det var, som om vi en kort Stund oplevede Stormen paa Dybbøl, saa præjsiske Soldater myldre frem, hørte det suse i Luften af Granater, hørte Raabet: »Broager dæk!« Vi maatte videre, kom forbi Bøffelkobbøls Krigergrav, hvorom Drachmann har skrevet »De vog dem«; den bliver stadig passet og plejet. Fra Dybbøl til Graasten var der Krigergrav ved Krigergrav paa begge Sider af Landevejen. Her sov Tyske og Danske den evige Søvn i samme Grav. Efter et kort Besøg ved det gamle Hertugslot i Graasten, drog vi videre mod den ny Grænse ved Krusaa. Vi var nede ved Toldstedet og stod med et Ben i Tyskland og et i Danmark. Her saa vi ogsaa Mindestenen for Kong Christians Møde med Folkene Syd fra i 1920. Nu gik Turen langs den nye Grænse, gennem Bov og Rens med den store ny Efterskole til Tønder. Næste Morgen smaaregnede det, men vi skulde ud at se Møgeltønder, denne gamle ejendommelige Marskby, der med sit Greveslot og sin smukke Kirke har ligget som en dansk Oase midt i Tyskheden. Kirken er meget gammel og fuld af herlige Kalkmalerier. Det var morsomt at lægge Mærke til nogle Billeder, der var malet paa Korhvelvingerne og forestillede Scener fra Bibelen. Kunstneren havde malet Engle og Keruber, hvoriblandt man tydelig kunde se den

daværende Grevelsægts Medlemmer. Rundt med Balkonen var der to Rækker Billeder, en ny- og en gammeltestamentlig Række. Det har nemlig været Skik derude, at Folk, der gerne vilde foreviges, lod saadan et bibelsk Billede male i Kirken, saa fik de samtidig Ret til at lade deres Navn male under Billedet til »ævig Minde«.

Ad den fladeste flade Landevej kørte vi mod Nord efter Ribe, den gamle Kongestad med sin gamle Domkirke og Dagmar-Statuen, der viser Dronning Dagmars Ankomst til Danmark; staaende i Skibets Forstavn spejder hun ind mod det Land og til det Folk, hvortil »hun kom uden Tyngde, men goden Bonde til Lise.« — Videre gennem Bramminge til Forum By. Her saa vi, hvad Heden kan drives op til: gode Enge og frugtbare Marker, hvor Kvæg og Faar levede højt. Den næste Dag drejede vi ind i »Fastlandet« over Ølgod til Houen ved Sønder Omme. Paa den Tur naaede Regnen os, uha hvor det dyngede ned. Pjask! Pjask! gennem Regnfrakken og det hele. Endelig naaede vi frem, og vi fik tørt Tøj paa og dermed var alle Besværligheder glemte. Næste Dag var Hviledag, hvori Egnen besaas: I. C.s Fødested, Houen Kirke og Højskole o. s. v. Den følgende Dag »gik vi en Cykeltur« over Heden til Borris. Det var rigtig Hede, »hvor Hugormen lurede i Knold«, vi saa bare ingen. Efter et kort Besøg paa Borris Landbrugsskole, sattes Kursen gennem Skern til Stadil. 1 Mils Vej Nord for Skern kom vi over Dejbjerg Bakker og de store Plantager med Dalgas Mindesten. Dagen efter kørte vi gennem Tim med den gamle Timgaard, Gyldenstjernernes gamle Herresæde, naaede til Bækmarksbro, hvor min Kammerat tog Ophold for den Dag, medens jeg cyklede over Klosterhede til Hjerm. Næste Dag mødtes vi ved Oddesund, og blev af en gammel Fisker sat over til Thyholm. Fiskeren syntes vist, at saadan et Par Øboere kunde have godt af at blive vaskede, i al Fald blev vi temmelig vaade, inden vi naaede den anden Side. Resultatet blev da, at vi maatte tørre Tøj paa Strandbredden, inden vi tog videre over Jegindø til Mors, hvor jeg havde Bekendte. Da Dagen derpaa var Søndag, var vi i Kirke i Angarkirken i Galtrup. Om Eftermiddagen var vi i Nykøbing. Mandag Formiddag gik Turen over Fæggesund til Hanherrederne. Vi cyklede der paa en Dæmning, ca. 1 Mil lang, over Byholms Vejle til Gøttrup og videre langs Limfjorden til Aggersborg Præstegaard, Jakob Knudsens Barndomshjem. Her maatte være

dejligt at bo. Limfjorden snor sig som et blinkende Baand langs Byer, høje Skrænter, skærer sig ind i Landet og danner et Utal af smaa Holme, klædte med det korte, saftige Saltvandsgræs. Næste Dag gik Turen over Løgstør, hvor Husmandsdigteren Skjoldborgs Villa knejser højt paa en Bakke, forbi Ranum Seminarium og den gamle Røverborg Bjørnsholm, hvor Stig Andersen Hvide herskede, stadig følgende Fjorden til Viborg. Inden vi naaede saa langt, indhentede Skæbnen mig, idet min Cykel knak sammen. Vi havde da cyklet ca. 1000 km uden Uheld, nu var det forbi.

Den sidste Del af Rejsen maatte vi bruge Damphesten og naaede Ollerup glade for den dejlige Tur. Vi havde faaet Sol og Vind og lidt Regn, men modtaget mange nye Indtryk, set nyt Land, nye Skikke, det var vort eget Land, men dog saa vidt forskelligt fra det, vi Øboer daglig har for Øje.

EBBE STEVNS.

ELEV MØDET 28. OG 29. JUNI 1924

DANSK SOMMER var det iaar, med grøde og sol, med fuglesang og blomsterpragt, der tilgav de tre vinterhalvaar, som gik forud.

Og lige på den favre tids højdepunkt kom elevmødet;

Pyntelystne piger.

dets forberedelser tog varsel af sommerskønheden, og det skuffede ikke: solen og glæden blev de mindebilleder, det efterlod sig. —

Fredagen var ellers ved at give os bange anelser; »det blæste fra cyanblaa kold himmel, . . . så træerne nejede sig med krænget løv i lange, brusende overhalinge«. Men forberedelserne gik deres gang; der blev pudset og pyntet, der blev lavet mad i kæmpeportioner, og skov og mark måtte afgive et lille hjørne af sin rigdom til festsalens udsmykning.

Og så blev det lørdag.

Solen blev vel blandet med blæst; men solen var der dog, og det var det vigtigste. Da vi naaede aften, var vejret skönt; sommeren klarede sig.

Ad jernbanerne og ad landevejene var i dagens løb henvend et par hundrede gamle elever stævnet ad Ollerup til. Spisesalen var fyldt til sidste plads af gæster.

Kl. 8 $\frac{1}{2}$ bød Bækthøj velkommen i gymnastiksalen — for sidste gang til elevmøde i den gamle sal — til ligeså mange, der kunde rummes. Lærer LAURSENS vintermusikanter spillede, og fru KORNBECK læste Holbergs Julestuen for os.

Det blev hø- og sengetid; og der blev sovet ordentligt? Spørg mig ikke! Jeg har mine tvivl; karlene tog jo nok sagen alvorlig; men pigerne — nå måske snakkede de i sövne?

Efter morgenmaden, söndag, var der kl. 9 $\frac{1}{2}$ generalforsamling i elevforeningen. Der var mødt så mange, foredrags-salen havde plads til.

Formanden, gdr. J. L. JENSEN, Staagerup, bød velkommen og aflagde beretning for sidste aar. Der var ikke sket usædvanlige ting; arbejdet var gaaet, som det plejer.

Derimod har vi jo — fortsatte formanden — henvendt os til venner og gamle elever af denne skole om et bidrag til de store nybygninger, der nu er igang. Idet han henviiste til regnskabet, som forretningsføreren vilde oplæse, udtalte han gode ønsker for arbejdet i de nye bygninger og haab om, at det måtte gøre Ollerup folkehöjskole til et endnu bedre samlingssted for dansk ungdom.

Forretningsføreren oplæste derpaa regnskabet for elevforeningen, der balancerede med 5938.95 kr. og for nybygningsfondets regnskab, der udviste et ind- og udgaaet beløb på 7954.38 kr. Begge regnskaber godkendtes eenstemmigt.

For egen regning takkede Ejnar Skovrup for bidraget på 200 kr. til en levnedstegning af Anton Nielsen og et udvalg af digterens fortællinger. Desværre havde subscriptionsindbydelsen ikke haft den tilslutning, der var til Mads Hansen: Udvalgte Digte og ny, — så udgivelsen af disse to bøger måtte udsættes indtil videre. De to bidrag, der var bevilget til næste og følgende aar, måtte derfor henstaa til forhaabentlig bedre tider. Ejnar Skovrup vilde dog ikke opgive planen; han vilde stadig modtage forudbestillinger til udgivelsen var sikret.

Deretter foretoges valg af bestyrelsesmedlemmer. Efter tur afgik: Jørgen Madsen, København, Frede Hansen, Rødding, Johannes Jensen, Forlev, og formanden. Forsamlingen valgte Svend Rasmussen, Slagelse, Aksel Jørgensen, Rygaard,

Et kapitel af kartoflens krønike.

Knud Nielsen, Vemmelev, og den afgaaende formand ind i bestyrelsen; den afgaaende revisor : gdr. Chr. Hansen, Vestermølle, genvalgtes.

Sluttelig gav forsamlingen bestyrelsen bemyndigelse til at bringe forstander Kristensen-Randers en gave fra elevforeningen i anledning af hans 70-årsdag.

Med enkelte medlemmers tak for aarsskriftet og elev-

Vinlerens musikanter.

Norsk fjeldmarsch på Møllepladsen.

foreningens arbejde sluttede generalforsamlingen kl. 10¹/₄.
— Efter at BÆKHØJ havde holdt morgenandagt, talte EJNAR SKOVBRUP kl. 10¹/₂ ud fra et czeckisk skuespil af Karel Capek: R. U. R. (Rossum's Universal Robots), om menneskenes mekanisering.

Der var dækket middagsbord i gymnastiksalen og i begge skolestuerne, hver plads var besat ; spisesalen var anretterstue!

Sommersangerne.

Ved Bordet læste BÆKHØJ de breve og telegrammer, der var kommen til dagen, P. BAK talte over træk af Kristian II' historie og gdr. KR. HANSEN, Hjelm, mindede de unge om deres gode højskoledage og sagde tak for, hvad kan modtog i sin skoletid og ved besøg her.

Efter middagsbordet samledes vi i de påbegyndte nybygninger; BÆKHØJ udtalte haab om godt arbejde i den nye sal, og en sang blev sunget.

Kl. 3 samledes vi atter på Møllepladsen til foredrag, og KRISTENSEN-RANDERS talte om slægten Boisen.*)

Derefter gav BUKH en fin opviisning med pariserholdet på plænen østfor Borgen, og gymnastiklærerinde MARGRETHE KRISTENSEN ledede folkedanserne, der skilte sig nydeligt fra deres fremviisning.

Kl. 6 spiste vi til aften i gymnastiksal og skolestuer; ved bordet talte JOHANNES NYGAARD, Asperup, om den løftestang, hans oplevelser på højskolen havde været til at lette byrderne på hans livsvej.

BALTSERSENS oplæsning samlede os atter på Møllepladsen, hvor vi hørte Grammofonen og nok et par muntre historier.

Efter at sommerpigerne havde sunget flerstemmige sange sluttede elevmødet.

En god dag, en dejlig dag var den dom, der fulgte med gamle elevers farvel.

*) Foredraget er trykt her i narsskriftet.

DEN NYE BYGNING

I AARSSKRIFTET fra i Fjor er vore Byggeplaner omtalt, og til Nytaar tog vi det nye Træhus i Brug, som blev opført i Fjor. Efter en ny Drøftelse med Haandværkerne først paa Aaret besluttede vi os til ogsaa at gaa i Lag med Opførelsen af den nye Gymnastiksal.

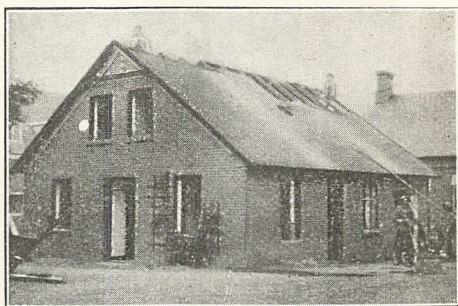
Den 19. Februar blev Aftalen med Haandværkerne underskreven, og snart efter begyndtes der paa Jordarbejdet.

Den lange og haarde Vinter gjorde, at det blev noget hen paa Foraaret, inden der

kunde begyndes paa Murene; men da Arbejdet først kom i Gang, gik det meget flinkt fra Haanden. Flere af Haandværkssvendene var gamle Elever, og det var en Fornøjelse at komme ud paa Arbejdspladsen; der var godt Humør og et venligt Sindelag baade hos Mestre, Svende og Arbejds mænd, saa at selv om en saadan Bygningsopførelse altid volder lidt Uro, maa vi dog sige, at alt er gaet roligt og godt, hvad vi er meget taknemmelige for.

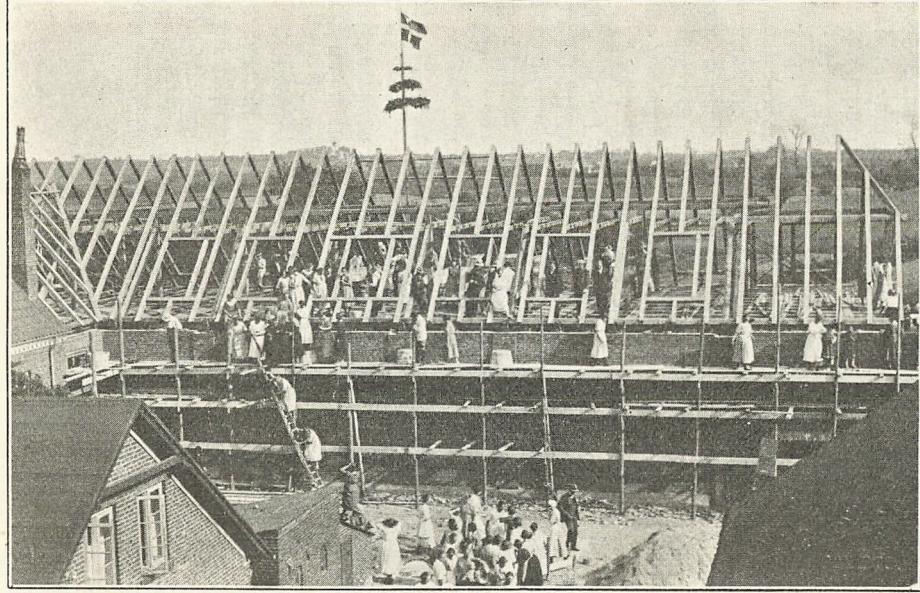
Den 19. Juni kunde Kransen hejses. Vi havde Eleverne med oppe paa Bjækelaget, hvor der var lagt Brædder. Daniel Rasmussen mindede om, hvor mange Gange der var hejset Krans paa Bygninger ved Højskolen, og udtalte gode Forhaabninger for det Arbejde, der nu skulde gøres i denne Bygning.

Den nye Gymnastiksal skulde tages i Brug til Efteraarsmødet, som begyndte den 21. September; og det lykkedes

Det gamle falder.

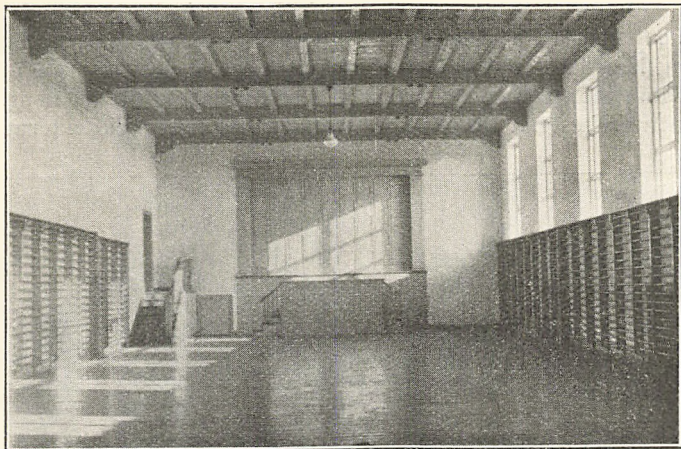
at naa det. Inden den Tid skulde ogsaa det gamle »Fre-
densborg« rives ned, som nu laa i Vejen. Det var vemodigt
at se det lille venlige Hus lidt efter lidt forsvinde; det havde

Kransen er hejst.

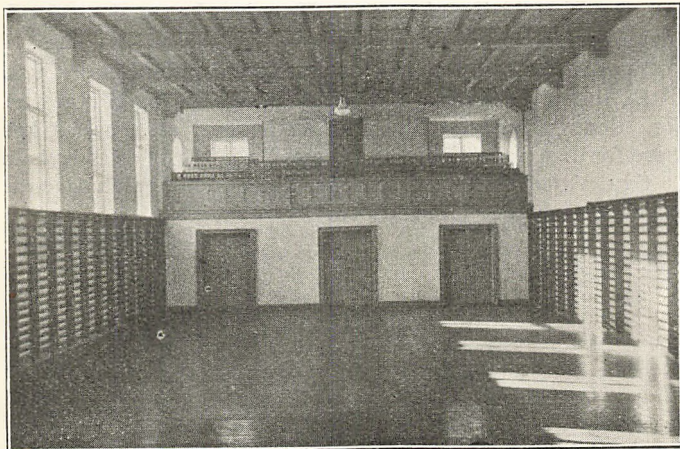
tit ærgret os; nu syntes vi næsten det var Synd. Den nye
Sal kan rumme godt et Par Hundrede Mennesker flere end
den gamle; vi var spændte paa, jom den blev fuld, og det
blev den. Den var altsaa ikke for stor.

Siden Efteraarsmødet er der stillet Ribbevægge op og

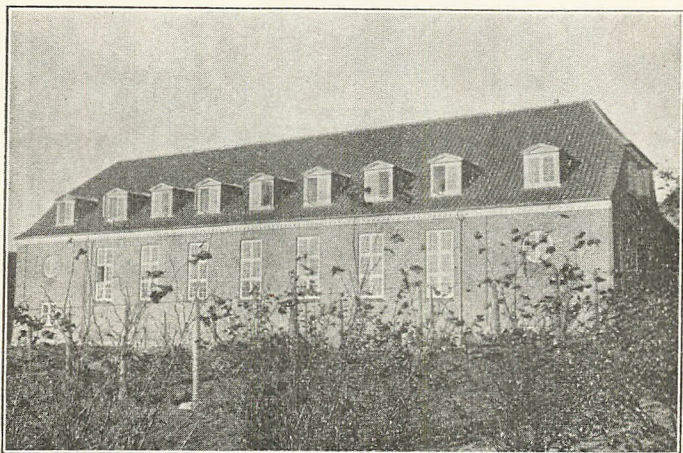
Salens Indre set fra Vest.

Varmeanlægget er gjort færdigt. Der er nu Centralvarme i Foredragssal, Gymnastiksal, Omklædningsrum og Rummene til Fysik, Kort og desl., og der er lagt Varmerør gennem de 16 Elevværelser, der er ovenpaa Salen, saaledes at der kan være kuldslaet paa Værelserne. Der er Baderum til kolde og varme Brusebade, som altsammen virker tilfredsstillende.

Salens Indre set fra Øst.

Endnu er Salen ikke helt færdig med Maling; men det kan allerede nu ses at det bliver en overmaade hyggelig og køn Sal. Saavel den som Bygningen i det hele gør et tiltalende Indtryk og synes at være velegnet til det Brug, den er bestemt til. Vi har Grund til at være Arkitekterne

Den nye Bygning set fra Syd.

Daniel Rasmussen og Ejnar Mindedal Rasmussen taknemmelige for Plan og Tegninger, og Haandværkerne for vel udført Arbejde.

Endnu er tilbage at faa indrettet den gamle Gymnastiksal til Bibliotek, Læsestue, Musæum og Rulle- og Strygestue, som den er bestemt til. Men vi haaber, at Arbejdet kan være færdigt, saa vi kan tage de nye Rum i Brug efter Nytaar.

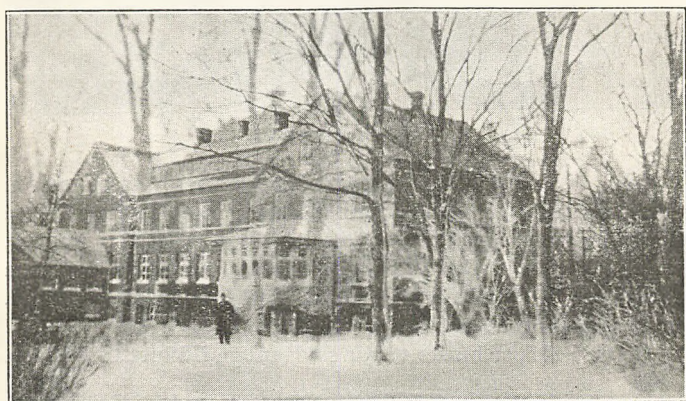
Og dermed haaber vi, at vi har faaet gode og betryggende Kaar for Arbejdet i Fremtiden.

LARS BÆKHØJ.

AF AARETS HISTORIE

DET afsluttede Skoleaar har været præget af Byggeriet, som er omtalt foran; men er ellers forløbet som sædvanligt uden større Begivenheder.

Den 24. Novbr. havde vi Besøg af vor Ven Pastor Stör-

Hojskolen i Julesneen.

mer [fra Lüdenscheid i Westfalen, der talte om Forhold i Tyskland.

Den 10. Decbr. fyldte Bak 60 Aar. I den Anledning fik han en smuk Gave af Eleverne. Han har været Lærer her ved Skolen siden 1889 og udført et solidt og trofast Arbejde.

Den 15. Decbr. talte Holger Rosenberg og viste Lysbilleder her fra «Thut Ank Ammons» Grav i Ægypten.

Ved de andre Lørdagsmøder havde Skolens Lærere talt. — Den 22. Decbr. holdt vi Juleferie; og vi begyndte igen den 6. Januar med Juletræ i Gymnastiksalen.

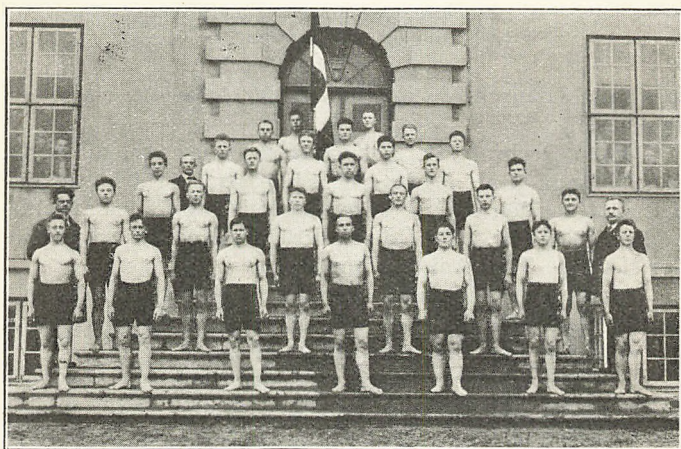
Den 12. Januar talte Magister Lauge Koch om sin Rejse i det nordlige Grønland og viste Lysbilleder. Det var noget af en Oplevelse for os at høre ham fortælle om sin dristige Færd paa den ham egne, jævne, stilfærdige Maade.

Haandværkerne.

Den 19. Januar talte Forstander Clausen, Skaarup, om Foregangsmanden paa Landbrugsomraadet Tesdorpf paa Ourupgaard paa Falster. Den 26. talte Pastor Dalsgaard, Egense, om »Jonas Lie«. Den 2. Februar holdt Frk. Sofja Gulinska et udmærket Foredrag med Lysbilleder om polske Forhold. Hun talte smukt Dansk.

Den 8. Februar havde vi vor sædvanlige Udflugt til Odense,

Delingsførerne.

hvor vi besøgte Museer og St. Knuds Kirke og paa Teatret saa »Jorden rundt i 80 Dage«.

Den 9. Februar talte Pastor Fr. Harder, der har været tysk Præst i Brasilien, om sine Oplevelser i Provinsen »Rio grande dosul«. Den 16. talte Pastor Kaj Petersen om K. F. U. M. Bevægelsen i Kina, som han nu rejste ud for at arbejde med ved. Den 23. talte fhv.

Forstander Aage Jensen, Voldby Højskole v. Grenaa, om »Den europæiske Kultur og Kristendommen«.

Efter endt Arbejde i April.

Den 1. Marts om Middagen fik vi Fastelavnsferie. Om Mandagen havde vi vore sædvanlige Løjer, ogsaa »Soldaterløjer«. Og Tirsdag Morgen begyndte vi igen paa det daglige Arbejde. Den 8. talte Viggo Munch (Lærer ved Gymnastikskolen og her) om Franskmanden Louis Pasteur. Den 9. læste fhv. Forstander W. Sieverts Molières Skuespil »Den indbildt syge«. Den 15. talte Forst. Fenger, Korinth, om »Tidens Krav til Ungdommen«.

Ved forskellige Lejligheder havde Laursens Orkester, som i Aar bestod af ene Haandværkere, spillet for os.

Ved Landbrugsforedragene havde vi haft Hjælp af Konsulent Helm; vi anede ikke, at det var for sidste Gang; af Forst. Fenger og Lærerne Sloth, Haugaard og Dyrbye, Korinth, og af Forstander Clausen og Lærer Sidenius Hansen fra Skaarup; Lærer Ebbe Stevns, som er Landbrugskandidat, holdt ogsaa et Landbrugsforedrag.

Vi fik et ubehageligt Besøg af Faaresyge efter Jul og var noget plaget af den; den var værst omkring Midten af Februar, da laa 15—16 Elever og 2 Piger i Sengen; men heldigvis var ingen alvorligt syge.

Vinterskolen sluttede som sædvanlig den 30., og Eleverne rejste den 31. Det var det 112. Elevhold paa Vesterskerne-Ollerup Højskole.

Delingsførerholdet
og Anna Mortensen.

Sommerskolen begyndte den 3. Maj. Vi havde indrettet os til, at vi skulde have 160; men ved nogle Fejltagelser og Udeblivelser blev det kun 156. Vi holdt Aabningsmøde den 4., hvor Kr.-Randers talte om »Fru Signe Læssøe«, og jeg om den Forskydning af Tyngdepunktet, der havde fundet Sted i Samfundet fra Herregaarde og Præstegaarde til Gaardmands-Hjemmene og, hvad Sammenkomster angaar, fra Hjemmene til Forsamlingshusene. — Om Aftenen var der Musikunderholdning paa Gymnastikhøjskolen.

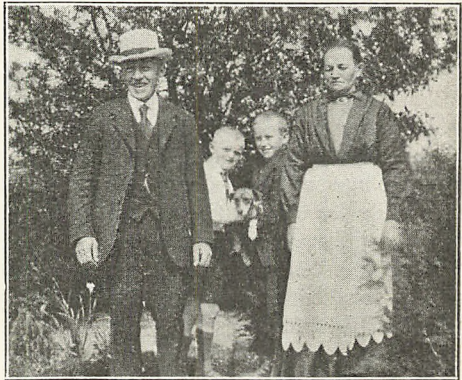
Den 29., Kristi Himmelfartsdag, havde vi en vellykket Cykleudflugt til Svanninge Bakker ved Faaborg.

Den 2. Juni havde vi et kort Besøg af Sydsjællands Hovedkreds af »De danske Ungdomsforeninger«. De hørte Foredrag om Højskolens Historie og saa paa Gymnastik af Niels Bukhs Pariserhold.

Den 5. havde vi Grundlovsfest, hvor Pastor Carlsen, Ringe, talte om »Trolde og det troldagtige i Mennesker«. Jeg talte om Grundlovens Udvikling; om Aftenen læste Baltseren op.

Anden Pinsedag havde vi vor sædvanlige Udflugt til Stranden med Besøg hos Morten Jensens, som modtog os med vanlig Gæstfrihed.

Den 15. var vi paa Gymnastikhøj-

skolen til Niels Bukhs Fødselsdag, der fejredes med Fri-luftsforestilling, Slørdans, Fyrværkeri og anden Festlighed.

Den 18. havde vi Udflugt til Taasinge.

Den 28. og 29. var Elevmødet. Den 2. Juli var vi til Me-nighedsmøde i Præstegaardshaven, hvor Valgmenighedspræst Nørgaard, Vejstrup, talte. Den 4. Juli var der Bryllup hos Baks. Deres Datter Gudrun blev gift med Gunnar Kiehr fra Argentina, der i Sommer har taget dansk Lægeeksamen.

Paa Valdemar Slots Trappe.

Han er Søn af min ældste Søster. De er i Efteraaret rejst til Argentina, hvor det er Tanken, at de skal bo i Fremtiden.

Den 13. Juli havde Sydfynske Hovedkreds af De danske Ungdomsforeninger Møde her. Forst. Aage Møller fra Høj-skolen ved Flensborg Fjord og Pastor Birk, St. Jørgens, talte. Mødet forstyrredes noget af et heftigt Tordenvejr.

Den 16. havde vi vor sædvanlige Sejl tur til Sønderborg med Besøg paa Dybbøl. Vejret var ualmindeligt straalende. Udturen gik Nord om Als. Hjemturen Syd om. Der var lidt Uro i Vandet, som voldte enkelte nogen mindre Uro; men ellers forløb Turen udmærket.

Den 27. fyldte min Kone 50, og den 28. Kr.-Randers 70 Aar. Den 30. sluttede Undervisningen, og den 31. drog Ele-verne bort. Det havde været en festlig og god Sommer med næsten ingen Sygdom og med det smukkeste Vejr, vi min-des at have haft i mange Aar.

I Dagene fra 1. til 4. August havde vi »Dansk-amerikansk Stævne«. Der var godt et Hundrede Deltagere, Mænd og Kvinder. Mange havde været i U. S. A. i lang Tid, og nogle var fødte der. Der holdtes Foredrag af Poul Hansen, Vallekilde, Biskop Rud, Odense, Johs. Monrad og Thorvald Knudsen, Ryslinge, Kr.-Randers og mig. Pastor Bobjerg fra Minneapolis indledede en interessant Forhandling om »Vanskelighederne i den danske Kirke i Forenede Stater«. Pastor H. Hansen, Verving, der har været Lærer ved Præsteskolen i Des Moines og Præst i U. S. A., ledede Stævnet.

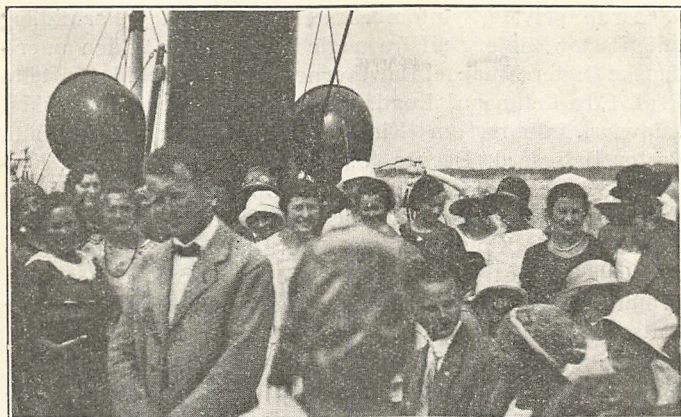

Gudrun og Gunnar Kiehr.

Fra 5. til 11. Aug. holdt »Danmarks kristelige Studenterforbund« et kvindeligt Gymnasiastmøde her. Det er nu snart i en lang Række Aar, vi har haft disse Møder; vi er fremdeles glade for dem.

Fra 14. til 21. August havde vi »8 Dage paa Højskole«. Det var ikke særlig godt besøgt, et halvt Hundrede Deltagere; men det var overmaade fornøjeligt og lærerigt for os.

Fra 21. til 24. Septbr. havde vi vort sædvanlige Efteraarsmøde. Det holdtes i den nye Sal, der trods daarligt Vejr næsten var helt fyldt. Vi begyndte med at synge »Den signede Dag«, og derefter bød jeg velkommen i det nye Hus, idet jeg mindedes nogle af dem, der havde arbejdet forud for os, og takkede dem, der paa saa mange Maader havde hjulpet os at rejse dette Hus.

Fra Sejlturen til Sønderborg.

Derefter holdt Forst. Svenning Pedersen, Uldum, Foredrag om »Ungdommen«, og jeg talte om »Grundtvigs Englandsrejser«. Om Aftenen var der Oplæsning af Lærer H. Larsen, Odense. — Mandag Formiddag talte Svenning Pedersen om »Menneskets Forhold til Himlen og Jorden«. Om Eftermiddagen talte Pastor A. Bobjerg om »Den nationale Udvikling i U. S. A.«, og Lærer Bak holdt det foran gængivne Foredrag om Sønderjylland. Om Aftenen var der Musik af

Paa Sökkelen af det preussiske Sejrsmonument.

»Skaarup private Symfoniorkester«. — Tirsdag Formiddag talte Pastor Bobjerg ud fra nogle Fortællinger af den amerikanske Digter Natanael Hawthorne. Om Eftermiddagen talte Prof. Edv. Lehmann, Lund, om »Herskertyper«, og Biskop Ludwigs, Aalborg, om »Kingos Salmer«. Om Aftenen talte Pastor Dalsgaard, Egense, om »Ingemann«. — Onsdag Formiddag talte Prof. Lehmann om »Opdragelse«; om Eftermiddagen talte Biskop Ludwigs i Fortsættelse af Tirsdagens Foredrag om »Kingos Salmer«. Derefter holdt Pastor Clausen, Ollerup, det foran gengivne Foredrag om »Den hellige Trefoldighed«. Mødet sluttede med Oplæsning af Lærer Baltersen.

Af Stationsforstander Olsen her i Ollerup, som nu er flyttet til Faaborg, har vi modtaget en smuk Gave til Højskolen, bestaaende af 10 smukt udstoppede Fugle og 2 store illustrerede Bøger om Palæstina. Vi er Forstander Olsen og hans Hustru taknemlige for Gaven, saavel som for den Elskværdighed, hvormed de altid mødte os her fra Højskolen.

Vinterskolen er nu begyndt. Vi har for Tiden 171 Elever og venter et Par til. Der er 111 alm., 34 Delingsfører- og 36 Haandværkerelever. Vi holdt Aabningsmøde den 9. Novbr. med vore egne og Gymnastikhøjskolens 120 Elever og mange fremmede. Kr.-Randers og jeg talte. Om Aftenen var der Underholdning paa Gymnastikhøjskolen.

Nu gaar Arbejdet sin jevne Gang, der er sket den Forandring, at Kristensen-Randers har trukket sig noget mere tilbage fra Undervisningen. Han har nu 2 Timer om Ugen her paa Højskolen. Ebbe Stevns er atter i Aar Lærer i Gymnastik og Fysik. Vi haaber paa en god Arbejdsvinter.

Ollerup Højskole, den 17. November 1924.

LARS BÆKHØJ.

TAK!

NOGLE Dage efter d. 28. Juli, min 70 Aars Dag, traf jeg »Bedstemor«, gamle Fru Maren Bukh, ude i Højskolens Have, og hun sagde da med det milde, muntre Lune, som hun har i rigt Maal: »Det var dog en farlig Stads, der blev gjort af dig paa din Fødselsdag!« — »Ja, det var det,« svarede jeg, »det var jo altfor meget.« — »Nu kan du vel nære dig for det første,« fortsatte hun saa.

Ja, det kan jeg, og jeg siger hjertelig Tak til alle dem, der gjorde Dagen lys og god for mig: Tak til Elevforeningen for Maleren Troels Triers herlige Billede af Folkehøjskolen ved Sommertid, Tak til alle de Elever, der glædede mig ved at sende Breve, Telegrammer og Blomster, Tak til Fru Pastorinde Ingeborg Clausen for den udmærkede Maade, hvorpaa hun har »fæstet mine Træk til Lærredet«, Tak til Medarbejderne her, deres Hustruer og andre Venner i Nabolaget for Gaverne, de overrakte mig, Tak til alle dem, der tog Del i det festlige Samvær paa Skolen d. 28. Juli, Tak til alle dem, som var med til at yde mig den smukke Pengesum, som min Hustru og jeg glæder os til at rejse op i de nærmeste Aar, og en særlig Tak til Forstander Bæk høj og Frue for deres store Part i, at min 70 Aars Dag blev en uforglemmelig Fest for mig og mine nærmeste.

J. P. KRISTENSEN-RANDERS.

OVERSIGT OVER OLLERUP HØJSKOLES
ELEVFORENINGS REGNSKAB 1923—24

	INDTÆGT:	Kr.	Ø.
Kassebeholdning (²³ / ₆ 1923)		717	72
1934 indløste postopkrævninger à 2.50		4735	00
145 medlemsbidrag forudbetalt		290	00
Solgte aarsskrifter		14	45
Modtaget af politikassen		12	00
Extrarabat fra Andelsbogtrykkeriet		169	78
	Ialt ...	5938	95

	UDGIFT:	Kr.	Ø.
Trykkeriregning		3143	30
En cliché		7	50
Postopkrævningsblanketter m. tryk		92	10
Svendborg Avis f. tryk		38	38
Konvolutter		144	00
Frimærker		1045	00
Kontorsager		17	63
Svarbrevkort		15	00
Småporto, strafporto osv.		36	12
Påskønnelser		35	00
4 elevunderstøttelser, sommer		240	00
2 elevunderstøttelser, vinter		200	00
Postbank for girosager		12	59
Et stempel		2	50
6000 kartotek kort m. skillekort		56	00
Sekretærens løn		250	00
Bidrag til skr. om Ant. Nielsen (see aarsskr. 1923)		200	00
Bidrag til Gamle Elevers Nybygningsfond		400	00
	Ialt ...	5935	12
Kassebeholdning ²⁸ / ₆ 24 (kontant 2.73, sparek. 1.10).		3	83
	Balance ...	5938	95

GAMLE ELEVERS NYBYGNINGSFOND
TIL OLLERUP FOLKEHØJSKOLE

REGNSKABSOVERSIGT

1923	INDKOMMET:	Kr.	Ø;
Bidrag fra egnens beboere.....		2452	00
378 bidrag modtaget pr. post.....		4094	00
$\frac{4}{9}$ modtaget fra familien Berg v. Tyra Berg		500	00
Modtaget ved Ejnar Skovrup.....		508	38
Modtaget fra Ollerup Højskoles Elevforening		400	00
	Ialt ...	7954	38

UDBETALT:		Kr.	Ø;
$\frac{21}{9}$ Tryksager fra Andelsbogtrykkeriet.....		242	00
$\frac{4}{8}$ Konvolutter		120	00
$\frac{1}{8}$ Postbanken for indbetalingskort		60	00
$\frac{1}{10}$ Svendborg Avis for tryk på do.		18	43
$\frac{24}{7}$ Clicheer fra xylograf Hendriksen		67	70
$\frac{15}{8}$ Frimærker		370	00
$\frac{31}{12}$ Småudgifter, porto m. m.....		7	95
$\frac{7}{8}$ Fragt på tryksager		5	30
$\frac{31}{10}$ Indsat på sparekassebog Til Ollerup Højskole og ved Forstander Lars Bækhøj og Fru Kirstine		7000	00
$\frac{7}{11}$ Bækhøj		63	00
I kassen $\frac{28}{8}$ 1924 *)		63	00
	Ialt ...	7954	38

Ovenstaaende regnskab er d. d. revideret og fundet rigtigt.

Ollerup, Borgen, $\frac{28}{8}$ 1924.

CHR. HANSEN, AKSEL LARSEN,
Ollerup Højskoles Elevforenings revisorer.

*) Beløbet indsat på fondets sparekassebog $\frac{1}{7}$ 1924.

FORENINGSMEDDELELSER

UNDERSTØTTELSE AF ELEVFORENINGEN. Ansøgning herom skeer ved at indsende et dertil trykt skema, der faaes på højskolen, til gdr. J. L. Jensen, Staagerup pr. Vesterskerninge, eller til højskolens forstander.

* * *

AARSSKRIFTET kan faaes til købs for 2 kr. + porto ved henvendelse til højskolelærer Ejnar Skovrup, Ollerup.

* * *

ELEV MØDET 1925

tænkes holdt lørdag em. den 27. juni fra kl. 4 (med et foredrag samme em.) og søndag den 28. juni fra kl. 9 formiddag.

Tilrejsende elever og andre deltagere bedes møde på Ollerup st. lørdag den 27. juni; sådan som toggangen er nu, er der god forbindelse fra Jylland, Fyn og Sjælland over Katterød med toget, der kommer til Ollerup ca. 2¹/₄ em. Der vil være vogn ved toget til rejsegods.

De, der vil bo og spise på skolen, bedes meddele det til forstander Bækhøj senest lørdag den 20. juni, og tage tæpper, lagener og håndklæder med.

Også de, der vil spise her, men ikke ønsker nattely på skolen, bedes melde sig senest 20. juni.

Mødet vil slutte så tidligt, at afrejse kan finde sted fra Ollerup st. med togene søndag aften.

Ved E. Sk.

BILLEDERNE

Side

7. Biskop P. O. Bojsen.
10. Fritz E. Bojsen.
16. Peter Bojsen.
17. Ingeborg Bojsen.
25. Mindesmærket i Gedved.
54. Altertavlen i Immanuelskirken.
56. Pastor Blædel.
63. Pastor Ricard. *)
76. Ørnen.
82. Plovmanden.
86. Svalerne.
87. Bedstefader.
90. Fra Guldbrylluppet 1918.
91. Gammel blandt unge.
93. Friskolelærer Morten Jensen.
95. Konsulent Helm.
96. Redaktør Egebjerg.
98. Karen Jørgensen.
101. Kr.-Randers og Fru Gunild i hans Stue.
104. Troels Triers Maleri.
114. Pyntelystne Piger.
116. Vinterens Musikanter.
116. Et Kapitel af Kartofflens Krønike.
117. Norsk Fjeldmarch paa Møllepladsen.
117. Sommersangerne.
119. Det gamle falder.
120. Kransen er hejst
121. Salens Indre set fra Vest.
121. Salens Indre set fra Øst.
122. Den nye Sal med Elevværelser.
123. Højskolen i Julesneen.
124. Haandværkerne.
124. Delingsførererne.
125. Efter endt Arbejde i April.
126. Delingsførerholdet og Anna Mortensen.
126. Morten Jensen og hans Kone.
127. Paa Valdemar Slots Trappe.
128. Gudrun og Gunnar Kiehr.
129. Fra Sejlturen til Sønderborg.
129. Paa Sökkelen af det preussiske Sejrsmonument.

Flere af Clichéerne til Billederne er os velvilligst overladt af «Højskolebladet», «Kirkeligt Samfund af 1898», «Bethesda's Forlag» og «Svendborg Amtslidende».

*) Billedet er gengivet efter Fotografi af N. Danielsen, Frederiksborg-gade, København, som har Eneret.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

3. Af Slægten Bojsens Historie. Ved J. P. KRISTENSEN-RANDERS.
 27. Hvorfor blev Sønderjyllands Grænse ikke sat ved Ejderen 1920? Af P. BAK.
 40. Om Hjemstavn og Stat. Af LARS BÆKHØJ.
 52. Om kirkeligt Arbejde i København efter 1864. Af P. BUKH.
 70. Den hellige Trefoldighed. Af VIGGO CLAUSEN.
 76. Om det, vi synger. Af EJNAR SKOVRUP.
 87. Venner af Højskolen, som er døde i Aarets Løb. Af LARS BÆKHØJ.
 100. Kr.-Randers' Halvfjerdsdaarsdag. Af EJ. SKOVRUP.
 110. Jylland rundt pr. Hjul. Af EBBE STEVNS.
 114. Elevmødet. Ved EJ. SK.
 119. Den nye Bygning. Ved L. B.
 123. Af Aarets Historie. Ved L. B.
 131. Tak! Af J. P. KR.-RANDERS.
 132. Elevforeningens Regnskab.
 133. Byggefondets Regnskab.
 134. Foreningsmeddelelser.
-

H

Femte Aargang af Forstander D. RASMUSSEN og Architect
EJNAR MINDEDAL-RASMUSSEN: Lommebog for Bygningshaand-
værkere er udkommen. Den faas i alle Boglader.

* • *

MADS HANSEN: Udvalgte Digte og ny, ved Ejnar Skovrup,
kan faas i alle Boghandeler, saa langt Oplaget rækker.

* • *

HOVEDTRÆK AF NORDISK DIGTNING I NYTIDEN, I—II, udgivet
af Ejnar Skovrup, faas i alle Boglader paa Ratebetaling.